

**T.C.
SAMSUN VALİLİĞİ
Tarım İl Müdürlüğü**

**AB ORTAK TARIM
POLİTİKALARI VE DTÖ
KARARLARI-
BUNLARIN ÜLKE ve
BÖLGE TARIMINA
ETKİLERİ**

**Burhan HEKİMOĞLU
Ziraat Mühendisi**

**Mustafa ALTINDEĞER
Ziraat Mühendisi**

Samsun / 2006

Kapak Tasarım

Dr. Ali KORKMAZ

Baskı

Yaşar BUDAK/Recep YAPINCAK
Şerife GÜL GÖZÜGÜL
Çiftçi Eğitimi ve Yayım Şube Müdürlüğü

Harmanlama

ÇEY Şubesi Personeli

**Samsun Tarım İl Müdürlüğü Yayınıdır
Strateji Geliştirme Birimi**

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Önsöz	
Giriş	
Türkiye'nin OTP'ye Uyumunda Karşılaşacağı	
Sorunlar	
OTP'ye Uyumun Türkiye İçin Faydaları	
AB Neden Bir Ortak Tarım Politikası'na (OTP)	
İhtiyaç Duymuştur	
OTP'nin Amaçları ve İlkeleri Nelerdir	
OTP'nin Uygulama Araçları Nelerdir	
OTP'nin AB Bütçesi İçindeki Yeri ve Önemi Nedir ..	
OTP Üreticiye ve Tüketiciye Neler Getirmektedir	
OTP Sadece Büyük Üreticilere mi Yöneliktir Yoksa,	
OTP Çerçevesinde Küçük Üreticiler İçin Özel	
Düzenlemeler Mevcut mudur	
OTP'nin İstenmeyen Etkileri Var mıdır	
OTP Kalite ve Çevre Konularında Duyarlı mıdır	
OTP'nin Üye Ülke Tarım Sektörleri Üzerindeki	
Etkisi Nedir	
Neden OTP'de Bir Reform İhtiyacı Doğmuştur	
OTP Reformu ile AB Tarımına Ne Gibi Değişiklikler	
Getirilmektedir	

Genişlemenin OTP Üzerindeki Etkisi Nasıl Olmuştur

OTP'nin Dünya Tarım Ürünleri Ticareti Üzerindeki

Etkileri Nelerdir

Türkiye'nin AB'nin OTP'sine Uyum Konusundaki

Yükümlülükleri Nelerdir, Bu Yükümlülükler

Nereden Kaynaklanmaktadır

Türk tarımının OTP ile uyum durumu nedir

2004 İlerleme Raporu'nun Açıklanmasından Bu

Yana Türkiye'nin Tarım Mevzuatında

Gerçekleştirdiği Mevzuat Uyumları Nelerdir

Dünya Ticaret Örgütü'nün Kuruluşu ve Misyonu

Dünya Ticaret Örgütü'nün Çalışma Prensipleri

Çerçeve Metnin Genel Olarak Değerlendirilmesi

Türkiye Tarımı Açısından Çerçeve Metnin

Değerlendirilmesi-DTÖ'nün Gelişim Seyri

Nasıldır

Doha'nın Etkilerine Karşı Kısa Vadede Alınabilecek

Önlemler Nelerdir

Tarımsal Reform Programının Temel Unsurları

Nelerdir

Türk Tarımının OTP'ye Uyumunun Başarılı Bir

Şekilde Gerçekleşmesi İçin Yapılacak

Düzenlemeler Nelerdir

Kaynaklar

Önsöz

Türkiye'nin Avrupa Birliği süreci, Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ kararları, ülkemizin geleceğini ve özellikle Tarım kesimini derinden etkileyecek, değiştirecek ve çok yönlü sonuçlar doğuracak bir yeniden yapılanma sürecidir. AB üyeliğinin kendisinden bağımsız olarak bu sürecin kendisi sarsıcı ve köklü etkiler oluşturacaktır. Toplumsal yaşamın sosyo-ekonomi alanında olduğu gibi tarım alanında da bir dizi değişim gündeme gelecek; bu değişimin yeni referans noktaları AB kriterleri ve standartları olacaktır. Avrupa Birliği (AB) ile tarım alanındaki ilişkilerimizde en önemli konu ülkemiz tarım politikasının AB'nin Ortak Tarım Politikasına (OTP) uyumudur. Öte yandan Türkiye, OTP'de yapılan reformları da göz önüne alarak ilk defa hazırladığı Tarım Strateji Belgesini 2006 yılı başından itibaren uygulamaya başlamıştır. Tarımdaki öncelikleri ortaya koyan ve 2010 yılına kadar yürütülecek tarım politikalarının temel doğrultularının belirlendiği strateji, uygulanacak destekleme araçlarını tanımlıyor ve bunların bütçe içindeki paylarını gösteriyor. Yatay konulara ilişkin düzenlemeler, kırsal kalkınma, bitki sağlığı, veterinerlik, balıkçılık, gıda kontrol ve ormancılık ve ortak piyasa düzenleri konularında, ön tarama çalışmalarının yapıldığı, ulusal mevzuattaki eksikliklerin tespit edildiği gerekli yeni mevzuat çalışmalarının başlatıldığı biliniyor.

Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerde Türk tarımı ile ilgili en önemli unsur, tarım politikasının OTP'ye uyumudur. Ülkemizin ve TR83 Samsun Alt Bölgesinin tarımsal yapısının, tarım nüfusunun, işletme büyüklüğü, üreticinin örgütlenmesi, tarımsal desteklemeler, teknoloji kullanımı, verimlilik, bitki ve hayvan sağlığı şartları, ürün kalite ve standartları açısından AB ülkelerinden önemli ölçüde farklılıklar göstermektedir. Ülkemizde ve **Samsun ilimizde** kırsal nüfusun büyük bölümü, geçimlik ve yarı-geçimlik tarım ile uğraşmaktadır. Bu nedenle Ülkede ve bölgede, bu geçiş döneminde rekabet gücünü arttırıcı tedbirlerin geç kalınmadan hemen alınması gereklidir. Ayrıca kırsal alana yönelik ekonomik kalkınma ve alternatif gelir kaynaklarının oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Kitaptaki konuların Tarımın bütün kesimlerince tartışılıp ortak yaklaşımlar üretilmesine ve bu sürece katkıda bulunmasını diliyorum.

Sadullah KİRENCİ

Giriş

Ülkemizde AB süreci için bugün doğru yanlış, taraflı tarafsız, haklı haksız birçok tartışma yaşanmaktadır. Bu alanda yaşanan bilgi eksikliği, ülkemiz siyasal zemininde manipülasyonlara açık bir yapı oluşturmuştur. Bu yapı içerisinde çok farklı kesimler, kendi çıkarları doğrultusunda çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedirler.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne olası üyeliğine ilişkin tartışmalar, uzun süredir kamuoyunun gündeminde önemli bir yer tutmaktadır. Buna karşılık sözü edilen tartışmalarda, tarım sektörünün nasıl etkileneceğinden gereğince söz edilmemektedir. Oysa, farklı nitelik ve niceliklerde olmakla birlikte, kırsal yaşam ve tarım hem Avrupa Birliği'nin hem de Türkiye'nin sosyo-ekonomik ve siyasal bütününe önemli bir parçasını oluşturmaktadır

Bütün müzakere konuları önem arz ettiği gibi özellikle tarım konusu bu süreçte oldukça önemlidir. AB üyeliğine ilişkin yapılan projeksiyonlar, Türkiye'nin hayvansal ve bitkisel üretim deseninin önemli bir bölümünün, üyelik sonrası ortak pazarda rekabet edemeyerek çökeceği söylenmektedir. *Sadece bunun tespitini yapılarak görevimizi ve sorumluluğumuzu yerine getirmiş olmayız.* Hayvansal ve bitkisel üretim de verimlilik, işletme büyüklüğü, maliyetlerin düşürülmesi, çevrenin korunması, iyi tarım uygulamaları gibi konularda uygulanabilir ve sürdürülebilir çalışmalar pratiğe konulmalıdır. Ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne olası üyeliğine geçiş sürecinde; birliğe taraf veya karşı olan sorumlu ve yetkili kesimler konuşmaların ve de tartışmaların yanında Türkiye tarımının önemli problemlerini mutlak bir şekilde çözüme kavuşturma zorunluluğu vardır.

Buna karşılık, AB'nin 40 yıllık Ortak Tarım Politikası uygulamaları sonucunda elde ettiği başarılar, AB'nin hedef ve politikalarında çeşitli değişiklikler meydana getirmiştir. Ekolojisinin Birlik içerisinde üretilmesine izin verdiği hemen tüm

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

ürünlerde kendine yeterliliği yakalayıp stok fazlası için dış pazar arayışında bulunan AB, sosyolojisi içinde tarım ile uğraşanların oranını % 5 düzeyine indirgemıştır. Aynı şekilde, **tarımsal altyapı sorunlarını çözen AB, düşük maliyet - yüksek verimlilik temelinde, tarım - sanayi entegrasyonunu da kurmuştur.** Bu bağlamda, AB tarım politikaları artık yukarıda sözü edilen yapının ihtiyaçlarına uygun olarak kurgulanmaktadır.

Oysa Türkiye tarımı, henüz temel altyapı sorunlarını yıllardır maalesef çözememiştir ve her nedense çok ciddi gayret göstererek çözmeye de çalışmamıştır. Ancak **bugün küreselleşen dünyada tarımsal açıdan maliyetler, düşük verim, işletme küçüklüğü, vasıfsız istihdam, kalitesiz girdiler ve tarım - sanayi entegrasyonunu yetersizliği nedeniyle uluslar arası piyasalarda ciddi problemlerle karşılaşmaktadır.** Gelişmekte olan her ülkede olduğu gibi ülkemizde de tarım işletmeleri hem parçalı hem küçük, verimliliği düşük, başta su ve gübre olmak üzere girdi kullanımını problemlidir. Tarımına mekanizasyonu ve teknolojiyi yeterli derecede sokamamış olan Türkiye'de, halkın % 36'ı tarım alanında istihdam edilmektedir. **Kırsal alanında geçimlik ve yarı geçimlik üretimin hakim olduğu ülkemiz, üretim alanında yaşanan problemler nedeniyle, başta hayvancılık olmak üzere tarımın birçok alt sektöründe kendine yeterli durumunu yitirmektedir.**

Avrupa Birliğine olası üyelik tarihinden önce, Türkiye tarımını AB ile rekabet edebilir bir yapıya kavuşturmak için (2007-2013) 9.Kalkınma planında ve (2006-2010) Tarım Stratejisinde ve diğer planlarda köklü reformlar kararlaştırılmıştır. Bunların sağlıklı uygulanması yanında hayvansal ve bitkisel üretim yapılarının verimlilik ve rekabet düzeyini radikal bir şekilde yükseltecek politikalar için daha fazlası gereklidir. **Bu gibi önlemler alınmadan gerçekleştirilecek bir AB üyeliği, Türkiye ekonomisi, tarımı ve üreticisi için büyük sıkıntılar oluşturabilir.**

Ancak Türkiye AB'ye üye olsun yada olmasın bu tarama sürecinde küreselleşen dünyada rekabet edebilmesi için

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

tarımda yapılması gereken değişimleri ülke ekonomisi, ülke tarımı ve ülke çiftçisi için mutlaka gerçekleştirilmelidir.

Bu alışma AB ortak tarım politikaları ve DTÖ kararları konusunda bir tarafı desteklemek veya taraf oluşturmak için yapılmış değildir. Burada amacımız AB ortak tarım politikaları ve DTÖ kararlarının ilgili kesimlerce daha iyi anlaşılması lehte ve aleyhte olan durumlarımızın bilinmesi, küreselleşen dünyada özellikle tarım konusunda etkin bir aktör olabilmek için yapılabileceklerle az da olsa bir katkı sağlamak amacını taşımaktadır.

AB'ye uyumun tarım sektörüne etkileri konusunda; *AB'ye katılım sürecinin her iki tarafın da yüzde 100 kazanacağı bir süreç olmadığı, AB yeliğinin Türk tarım sektörü üzerindeki etkileri bakımından toz pembe bir tablo yaratmayacağını, ancak uzun vadede örgütlü, rekabet gücü yüksek ve sürdürülebilir bir tarım sektörünün oluşturulması bakımından önemli katkılar sağlayacağı belirtilmektedir. Yani Türkiye için başlangıçta zor, ama uzun vadede tarım sektörünün lehine bir durumun çıkması beklenmektedir.*

Bu AB değişim ve dönüşüm süresince ve sonrasında, mutlak kaybedenlerin ve görelili kazananların olacağı kaçınılmazdır. nemli olan, kayba uğrayacaklara güvence sağlayacak sistemin kurulması ve değişime uyum gösterme fırsatının oluşturulmasıdır. Türkiye tarımında dönüşüm zorunlu hale gelmiştir. Uluslararası anlaşmalarla dünya tarım ürünleri ticaretinde korumaların daha da düşmesi beklenmektedir. Türkiye tarım ürünlerinde, istemese dahi, koruma düzeyini indirmek zorunda kalacaktır. Dünya tarım malları ticaretinin serbestleştirilmesi yönündeki gelişmeler, Türkiye için fırsatlar da yaratabilir. AB'ye üyelik yapısal dönüşüm gerekliliğini hızlandıracaktır. Korumalar zorunlu olarak indirildikten sonra başlayacak yapısal dönüşümün olumsuz gelişmeleri gidermesi mümkün değildir. *Dönüşümün indirimler bağlayıcı hale gelmeden gerçekleştirilmesi doğacak rekabet gücü kaybını önleyebilir.*

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Türkiye'nin muhtemel katılımı bu uzaklıkta iken, Ülkemizin, TR83 Samsun **Bölgemizin** ve Samsun ilimizin **tarım alanında net bir etki değerlendirmesini yapmak mümkün değildir. Her türlü değerlendirmenin, mevcut müktesebat üzerindeki etkiye ilişkin sağlam bir ekonomik analize dayanması gerekmektedir, gerçek etkiler büyük ölçüde uzun katılım öncesi dönem süresince Türkiye'deki tarımsal politikalardaki gelişmeler tarafından belirlenecektir.** Bu konu, birbirine bağımlı farklı piyasalar ile gelecekte üretim, tüketim, fiyatlar, ticaret, vs.deki değişiklikler nedeniyle daha da zor hale gelmektedir. Dünya piyasalarındaki gelişmeler ve DTÖ müzakerelerinin sonucu da oldukça önemli rol oynayacaktır. Tüm bu söylenenlere rağmen genel anlamda bazı sonuçlar çıkarılabilir.

Bu çalışmadaki konuların Tarımın bütün kesimlerince tartışılıp ortak yaklaşımlar üretilmesine ve bu sürece katkıda bulunmanın fayda sağlayacağı inancındayız.

Türkiye'nin **Avrupa Birliği süreci, ülkemizin geleceğini derinden etkileyecek, değiştirecek ve çok yönlü sonuçlar doğuracak bir yeniden yapılanma sürecidir. AB üyeliğinin kendisinden bağımsız olarak bu sürecin kendisi sarsıcı ve köklü etkiler oluşturacaktır. Daha şimdiden pek çok alanda bu etkileri görmek mümkündür. Bu süreç bütün toplumu, kurumları ve en fazla istihdamın ve üretimin olduğu sorunlu alanı yani tarım kesimini daha fazla etkileyecektir. AB süreci, bir yandan taşıdığı imkanlar ile öte yandan oluşturabileceği yeni sorunlar ile başta tarım olmak üzere tüm kesimlerin gündeminde de öncelikli ve ağırlıklı bir yere sahip olmak zorundadır. Toplumsal yaşamın sosyal hukuk ve sosyal politika alanında olduğu gibi tarım alanlarında da bir dizi değişim gündeme gelecek; bu değişimin yeni referans noktaları AB kriterleri ve standartları olacaktır. Avrupa Birliği (AB) ile tarım alanındaki ilişkilerimizde en önemli konu ülkemiz tarım politikasının AB'nin Ortak Tarım Politikasına (OTP) uyumudur.**

Avrupa Birliği'nin Ortak Tarım Politikası, hem tarımın son derece hayati bir işlev olan beslenme ile doğrudan bağlantılı olması, hem de **AB bütçesinin en büyük kısmının OTP' ye**

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

ayrılması nedeniyle ayrı bir önem taşımaktadır. AB, en eski ve en karmaşık politikası olan **Ortak Tarım Politikası ile, Birlik içindeki olası gıda yetersizliklerinin önüne geçmeyi, verimli, sağlıklı ve çevre dostu bir üretim altyapısına kavuşmayı ve AB'nin gıda alanındaki dışa bağımlılığını ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Zaman içinde değişen koşullara uyum sağlamak amacıyla OTP' de reform ihtiyacı doğmuştur.** İçinde bulunduğumuz dönemde AB hem söz konusu politikanın giderek karmaşıklaşarak, yönetilebilir olma niteliğini kaybetmeye başlaması hem de genişleme nedeniyle ortaya çıkan yeni ihtiyaçlara cevap verebilmesinin sağlanması için geniş kapsamlı bir OTP reformu gerçekleştirmektedir. Tarım sektörü ile ilgili olarak Türkiye'nin karşılaştığı en büyük sorunlar arasında, tarım sektörünün yapısı ve geçimini tarım sektöründen kazanan nüfusun fazlalığı yer almaktadır. Türkiye'deki tarım işletmeleri, teknik ve ekonomik işletmecilik şartlarının gerektirdiği ölçülerden uzak, tarım üretimi alanlarındaki altyapı ise yetersiz durumdadır.

Üyelik sürecinde **Türkiye'nin ekonomik ve sosyal hayatın bütün alanlarında olduğu gibi, tarım konusunda da köklü ve somut reformlarla Avrupa Birliği'ne uyum sağlaması gerekmektedir.** Bu çerçevede **tarım sektörü ile ilgili çeşitli yasal düzenlemeler yapılmış ve uygulamaya geçilmiştir.** Sektörün büyüklüğü, Türk toplumunun önemli bir bölümünü doğrudan ilgilendirmesi ve **AB OTP' sinin içinde bulunduğu reform süreci Türkiye'nin uyum çalışmalarını etkileyen unsurlar** arasındadır. Bu nedenle, Türk tarım sektörü ile ilgili bütün kesimlerin, AB'de bu sektöre yönelik uygulamaları ve politikaları yakından takip etmesi gerekmektedir. Ancak, Türkiye AB'nin bu en masraflı ve en geniş kapsamlı politikasına uyum sağlarken, AB'nin de Türkiye'yi teknik ve mali açıdan desteklemesi gerekmektedir. **Bu çalışma, Avrupa Birliği'nin Ortak Tarım Politikası'nı ve DTÖ kararlarını bütün yönleriyle kısa ve anlaşılır bir şekilde aktarmak üzere hazırlanmıştır.** Çalışmada yer alan sorulara verilen cevaplarla **Avrupa Birliği'nin ilk ortak politikası olan Ortak Tarım Politikası'nın yapısı, işleyişi, sonuçları ve OTP' ye yönelik**

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

yeniden yapılandırma çalışmaları açıklanmakta, ayrıca Türkiye'nin OTP'ye ve DTÖ kararlarına uyum amacıyla sürdürdüğü çalışmalar da kısaca ele alınmaktadır.

Ankara Anlaşması'nın 1964 yılında yürürlüğe girmesinden itibaren, Türk tarımının OTP'ye uyumu, Türkiye'nin AB üyeliği için başarması gereken en önemli yükümlülüklerden biri olmuştur. Fakat, AB'nin ve Türkiye'nin tarım sektörleri karşılaştırıldığında ortaya çıkan büyük farklılıklar, geçmişte Türkiye'nin bunun için ayırabileceği maddi ve teknik kaynakların yetersizliği ile politika oluşturulamaması, bu alanda somut adımların atılmasını engellemiştir. AB ve Türk tarım sektörü arasındaki en önemli farklar, tarım sektöründeki nüfus, tarım işletmelerinin büyüklükleri, üretici örgütlenmesi, verimlilik ve üretim-piyasa ile ilgilidir. OTP politikası çerçevesinde AB, tarım sektöründe çalışan nüfusun başka alanlara yönelmelerini sağlamak için çiftçilerin eğitimlerine önem verilmiş ve maddi teşvikler sağlanmıştır.

Türkiye'de, Medeni Kanundaki boşluklardan ve tarım alanlarının korunmasına ve bu alanların başka amaçlar için kullanılmasını engelleyen yasal düzenlemelerin yetersiz ya da boşluklara sahip olmasından dolayı, işletmelerin optimizasyonu alanında başarı sağlanamamıştır. Tarım nüfusunun eğitim düzeyinin düşük olması ve bu amaçla hazırlanan programların yetersiz oluşu, Türkiye'nin hem tarım alanındaki verimliliğini düşürmekte ve bu nüfusun başka sektörlerde istihdam imkanı bulmasına engel olmaktadır. Günümüzde, bu sektörden çalışan nüfusumuz nerdeyse toplam çalışan nüfusun %36'nı oluşturmaktadır. Bugün AB süreci kapsamında 2006 yılında çıkarılan 5488 sayılı Tarım kanunu ile, üreticiler için üretim planlaması yapabilmelerini sağlayacak öngörülebilir ve istikrarlı bir tarım ortamı oluşturulması amaçlanmaktadır. Bugüne kadar tarım sektörü için Türkiye, OTP gibi kapsamlı bir politika oluşturamamıştır. Bu nedenle Türkiye, AB'deki mevcut durumu inceleyerek ve geleceği değerlendirerek bir tarım politikası oluşturmalıdır. Bu politika, iç pazarın ihtiyaçlarına ve dış pazardaki gelişmeler ışığında hazırlanan ve temel sorunların

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

bazılarını en kısa zamanda gidermeye yönelik bağlayıcı bir politika olmalıdır. Bu, politikanın işlevi ve kontrolü için hayati bir önem teşkil etmektedir. Bu kapsamda 2004 yılında YPK kararı ile Tarım Stratejisi 2006-2010 belgesi kabul edilmiştir. 2006 yılı DPT programında ve 2007-2013 9. Kalkınma planında Tarım stratejilerine geniş yer verilmiş ve de önemli kararlar alınmaya başlanmıştır.

Türkiye'nin OTP'ye Uyumunda Karşılaşacağı Sorunlar

1- Türk tarımının OTP'ye uyumu Türkiye ve AB'de; genel ekonomik ve sosyal yapı yanında, tarım ile doğrudan ilgili olarak işletme yapısı, üretim, tüketim, fiyat ve pazar politikası, dış ticaret, tarıma bağlı ve dayalı sanayiler, rekabet politikası, teknoloji kullanımı, verimlilik, üretici gelirleri, kendine yeterlilik, mali politikalar, bölgesel ve sosyal politikalar, mevzuat ve kurumsal yapı olmak üzere pek çok konu üzerine etkili olacaktır.

2- Türk tarımı ve AB tarımı hızlı ve sürekli bir değişim içerisinde. Bu nedenle, OTP'ye uyumun sonuçları, büyük ölçüde uyumun ne zaman gerçekleşeceğine de bağlıdır. Desteklemenin yoğun bir şekilde uygulandığı bugünkü gibi bir dönemde uyumun gerçekleşmesi ile, **desteklemenin azaltıldığı bir dönemde uyumun gerçekleştirilmesi, Türk tarımı için çok farklı sonuçlar doğurabilecektir. Bugünkü destekleme düzeyinde Türk tarımının OTP'ye uyumu Türk tarımına önemli imkanlar sağlayabilecektir. Ancak, OTP reformları çerçevesinde, tarıma sağlanan desteklerin azaltılması nedeniyle, gelecekte OTP Türk tarımı için yeterli ölçüde destekleyici-koruyucu olamayabilecektir.**

3- AB bütçe disiplini çerçevesinde, üye olacak ülkelerin tarımsal potansiyelini göz önünde bulundurarak, her yeni üye kabulünden önce tarımsal harcamaları kısma yoluna gitmektedir. Böyle bir uygulama Türkiye'nin tam üyeliği öncesinde de ortaya çıkabilecektir. AB ayrıca, son yıllarda tarım da dahil olmak üzere, bütün alanlarda, mali destek sağlamaktan çok düzenleyici bir rol alma yoluna girmektedir. **DTÖ çerçevesinde ortaya çıkan gelişmeler tarımsal harcamaların kısılması yönündeki süreci**

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

daha da hızlandırmaktadır. Bu gelişmeler göz önüne alındığında Türkiye'nin OTP çerçevesinde AB'den sağlayacağı mali destek çok sınırlı bir düzeyde olabilecektir.

4- AB'nin 2007-2013 yıllarını kapsayan yeni mali perspektifi (bütçeleri) ile ilgili bilgiler AB bütçesinden yapılacak tarım harcamalarının kısıldığının açık bir göstergesidir.

AB'nin 2007-2013 Yılları Mali Perspektifi (Bütçesi) (2004 fiyatlarıyla milyon euro)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Sürdürülebilir büyüme	47.582	59.675	62.795	65.800	68.235	70.660	73.715	76.785
Doğal kaynaklar	56.015	57.180	57.900	58.115	57.980	57.850	57.825	57.805
Tarım Piyasaları	43.735	43.500	43.673	43.354	43.034	42.714	42.506	42.293
-Kırsal Kalkınma	10.544	11.759	12.235	12.700	12.825	12.952	13.077	13.205
(Toplam OTP)	54.279	55.259	55.908	56.054	55.859	55.666	55.853	55.497
-Diğer*	1.736	1.921	1.992	2.061	2.121	2.184	1.972	2.308
Vatandaşlık	1.381	1.630	2.015	2.330	2.645	2.970	3.295	3.620
Küresel ortak olarak AB	11.232	11.400	12.175	12.945	13.720	14.495	15.115	15.740
Yönetim	3.436	3.675	3.815	3.950	4.090	4.225	4.365	4.500
Toplam taahhütler	120.688	133.560	138.700	143.140	146.670	150.200	154.315	158.450
Toplamda OTP'nin % si	%44.97	%41.37	%40.31	%39.16	%38.08	%37.06	%36.19	%35.02
Toplam ödemeler	114.740	124.600	136.500	127.700	126.000	132.400	138.400	143.100
% olarak ödemeler	%1.09	%1.15	%1.23	%1.12	%1.08	%1.11	%1.14	%1.15

Bu gelişmeler göz önüne alındığında Türkiye'nin OTP çerçevesinde AB'den sağlayacağı mali destek çok sınırlı bir düzeyde olabilecektir.

AB bütçesinde tarım ile ilgili olarak, OTP Piyasa Önlemleri, yeni Tek Kırsal Kalkınma Fonu, Balıkçılık Politikası, Çevre Önlemleri ve bu sektörlerin işletim masraflarını kapsayan "Doğal Kaynakların Korunması ve Yönetimi" başlıklı yeni bir bütçe oluşturulmaktadır.

Bu bütçenin miktarı, 2007-2013 yılları arasında yılda 57-58 milyar Euro arasında değişmekte olup, bunun 42-43 milyar €'su Tarımsal Piyasalar ve 12-13 milyar €'su Kırsal Kalkınma ve 1.7-2.3 milyar €'su diğer Önlemler (balıkçılık ve

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

çevre) için ayrılmıştır. Burada dikkat çeken husus, AB bütçesi 2007'de yaklaşık 133.5 milyar €'dan, 2013'de 158.5 milyar €'ya çıkmasına, yani 25 milyar € artmasına karşın, tarım bütçesi yıllık olarak aşağı yukarı sabit kalmakta, AB-25 için **2006 yılında AB bütçesinin %45'i olan tarım harcamaları, AB-27 için 2013 yılında AB bütçesinin %35'ine düşmektedir.**

5- Tek Kırsal Kalkınma Fonu için ayrılan yıllık 12-13 milyar €'luk finansman incelendiğinde; bu miktarın 2006 yılına kadar olan süre için öngörülen miktarda artış olduğu anlamına gelmediği görülmektedir. Nitekim, Bulgaristan ve Romanya için geçici olarak öngörülen hacimler (5.5 milyar €) dikkate alındığında, 2013'deki AB-25 için öngörülen kırsal kalkınma için yapılacak harcama seviyesi 2006 seviyesinin en az 500 milyon € altında olacaktır.

6- Eğer adaylık döneminde gerekli önlemler alınmazsa, **Türkiye; tarım işletmelerinin yapısındaki bozukluk, teknoloji kullanımındaki yetersizlik, düşük verimlilik gibi sorunlara bağlı olarak doğal kaynakları nedeniyle avantajlı olduğu ve meyve-sebze, tütün ve pamuk gibi, Topluluk tarımını tamamlayıcı nitelikte olabilecek meyve-sebze, tütün, pamuk, kabuklu yemişler, nohut ve mercimek gibi, AB tarımını tamamlayıcı nitelikte olabilecek ürünler dışında, özellikle hayvansal ürünlerde ve hububatta AB ile rekabet edemeyecektir.** Tarımsal üretimde ve üretici gelirlerinde beklenen artış sağlanamayacak, hatta azalmalar ortaya çıkabilecektir. Ayrıca Türkiye çoğu stratejik tarım ürününde dışa bağımlı bir hale gelebilecektir.

7- Bu nedenle Türkiye, **özellikle verimlilik ve rekabet gücünün artmasına imkan verecek, kırsal ve tarımsal alt yapının ve tarım işletmelerinin yapısının iyileştirilmesi ve tarım ürünleri fiyatlarının-maliyetlerinin Topluluk fiyatlarına yaklaştırılması, politikalarına ağırlık vermelidir.** Aksi takdirde, Türk tarımı, tam üyelik koşullarında AB tarımı karşısında ciddi bir rekabet sorunu yaşayacak, tarım sektörü kısa dönemde telafisi imkansız yaralar alacaktır. Türk tarımı

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

uzun dönemde ve yapısal iyileştirmelerle ancak, AB tarımı karşısında belirli bir rekabet gücü kazanabilecektir.

8- Topluluğa yeni üye olan ülkeler için oluşturulan SAPARD benzeri bir uygulamanın, gelecekte Türkiye için de gerçekleştirilmesi, (2007'den itibaren bir katılım öncesi enstrüman'ın (IPA) devreye sokulması öngörülmektedir) Türk tarımının OTP'ye uyumunu kolaylaştırıcı bir unsur olabilecektir. Ancak, Türkiye ile AB tarımı arasındaki önemli yapısal farklılıklar nedeniyle kapsamlı bir uyumu gerçekleştirmenin güçlüğü bilinmektedir. Ayrıca, **Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin, özellikle AB'nin mali yardımını öngören ilişkilerin, sürekli aksaması bu konuda fazla iyimser olmayı güçleştirmektedir.**

OTP'ye Uyumun Türkiye için Faydaları

1) AB'deki gibi, çok daha iyi gıda güvenliği (sağlıklı gıda), bitki ve hayvan sağlığı şartları (her bir konu detaylandırılabilir: Örneğin, gıda işleme tesisleri, laboratuvarlar AB standartlarına kavuşacaktır. Bitki ve hayvan hastalıkları büyük ölçüde eradike edilecektir vb.), **ürün kalite ve standartları sağlanacaktır. Böylece, kendi insanımıza daha sağlıklı ve kaliteli gıda arzı sağlamış olacağımız gibi,** bunun AB'ye ve dış ülkelere olan ihracatımıza da önemli katkıları olacaktır.

2) AB'deki tarımsal desteklemeler, gerek yapılan reformlar, gerekse **DTÖ kararları çerçevesinde azaltıldığından önceki** üyeler kadar fazla faydalanacak olmasa bile, **Türk tarımının OTP'ye dahil edilmesi ile, Türk tarımı, AB'nin tarım bütçesi olarak adlandırdığımız Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonu (FEOGA) vasıtasıyla yapılan desteklemelerden önemli miktarda faydalanma imkanı bulacaktır.**

3) OTP'nin Gündem 2000 reformu ile kırsal kalkınmaya verilen önem artırılmış, 2003 Haziran reformuyla getirilen “dinamik modülasyon” kavramı ile, kırsal kalkınmaya ayrılan kaynak artırılmış ve kırsal kalkınma önlemleri genişletilmiştir. Türkiye'nin de benzeri Kırsal Kalkınma Stratejisini ve Planını oluşturması ve uygulaması ile, kırsal kesimde

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

yaşayan insanlarımızın hayat seviyeleri iyileştirilecek ve refah seviyeleri artırılabilecektir. Türkiye'nin konumu, üyelikte AB'nin kırsal kalkınma desteklerinden faydalanma açısından çok uygun bulunmaktadır.

4) OTP'nin Gündem 2000 reformu ile çevreye verilen önem artırılmış, 2003 Haziran reformuyla getirilen “**çapraz uyum**” kavramı ile de, **tüm doğrudan yardımlar; gıda, hayvan ve bitki sağlığı, hayvan refahı ve çevre koruma ile ilgili koşulların yerine getirilmesine bağlanmıştır.** Bu bakımdan, benzeri politikaların Türkiye'de uygulanması ile, özellikle tarımsal çevrenin ve kırsal peyzajın korunması ve sürdürülebilir tarımsal kalkınma sağlanmış olacaktır.

5) **AB'deki gibi ürün bazında güçlü bir üretici örgütlenmesi sağlanacaktır.**Bu konuda Üretici Birlikleri Kanunu çıkarılmıştır. Etkili uygulama olanakları gelişecektir.

6) Türk tarımı OTP'ye dahil olduğunda, tarım ürünlerinin serbest dolaşımı gerçekleşeceğinden, **başta yaş meyve ve sebze olmak üzere, mukayeseli üstünlüğe sahip olduğumuz ürünlerde,** AB gibi büyük bir pazara ihracat yapma imkanı sağlanmış olacaktır. Serbest dolaşımda olumsuz etkilenmemek, hatta, **bundan en iyi şekilde faydalanmak için rekabet gücümüzün ve verimliliğin artırılması gerektiğini biliyoruz ve onun için büyük gayret gösteriyoruz.** Bu çabalarımız tarımsal alt yapımızın ve tarım işletmelerinin yapısının iyileştirilmesine büyük katkıları olacaktır.

7) **Entegre İdare ve Kontrol Sisteminin kurulması ile, tarımla ilgili tüm bilgi ve istatistik veriler kayıt altına alınmış olacaktır.**

8) AB'nin Ortak Balıkçılık Politikası, daha çok avcılığın kontrolü ve kaynakların sürdürülebilir kullanımına yönelik olduğundan, aynı politikaların uygulanması ile, Türkiye'de de avcılık daha etkin olarak kontrol edilmiş olacak ve su ürünleri stoklarımız aşırı sömürülmeden sürdürülebilir olarak kullanılacaktır. Balıkçılığa ilişkin bilgiler ve balıkçılık filomuz kayıt altına alınacaktır. Tam üyelikte, balıkçılıkta da AB'nin desteklerinden faydalanma imkanı olacaktır.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

9) AB'ye uyumlu bir kurumsal yapılanmanın gerçekleştirilmesi ile, tarımdaki yetki dağınıklığı giderilerek, rasyonel işleyen bir kurumsal yapılanma sağlanacaktır.

10) Tarımsal ürün arzı güvence altına alınacaktır.

11) Tüketicinin daha uygun fiyatlarla tarımsal ürün satın alabilmesi mümkün olabilecektir.

AB Neden Bir Ortak Tarım Politikası'na (OTP) İhtiyaç Duymuştur

Gıda yetersizliklerinin önüne geçilmesi: ikinci Dünya Savaşı yıllarında ve sonrasında Avrupa kıtasında çok ciddi bir sorun olarak ortaya çıkan gıda yetersizlikleri, stratejik bir düzenleme olarak, Ortak Tarım Politikası'nın (OTP) oluşturulmasında önemli bir etken olmuştur. Savaş koşullarının doğurduğu sonuçlarla birlikte Avrupa kıtasında gıda arzının güvence altına alınmasının şart olduğu anlaşılmış ve bu alanda dışa bağımlılığın azaltılması gerektiğine dair bir bilinç oluşmuştur. Böylelikle, Topluluk ülkeleri, vatandaşlarının gıda ihtiyacının Topluluk içinden karşılanabilmesi için gerekli adımları atmaya başlamıştır. Tarımsal üretimin miktarının yeterli seviyeye ulaştırılıp, bu düzeyin korunabilmesi için pazarın mümkün olduğunca geniş olması gerektiği düşüncesinden hareketle, ortak bir tarım politikası etrafında toplanmak kaçınılmaz bir yöntem olarak görülmüştür.

Tarımda çalışan kesimin gelir düzeyinin korunması ve artırılması: Tarım ürünlerinin fiyatlarının hayat standartlarında belirleyici olması; Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurucuları olan Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksembourg'un tarım politikaları ve pazarlarını bütünleştirmeleri ihtiyacını doğurmuştur. 1960'lı yılların başında söz konusu 6 ülkede tarım sektöründe çalışanlar, aktif nüfusun beste birine denk düşmekteydi. Bugün ise 55 üyeden meydana gelmiş AB'de, tarımda çalışan kesimin oranı aktif nüfusun yirmide biri seviyesindedir. O dönemde nüfusun bu kadar önemli bir bölümünü oluşturan bir kesimin gelir düzeyinin korunması ve

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

artırılması gerekliliği, OTP'nin hayata geçirilmesinde rol oynayan unsurlardan biri olmuştur. Tarım kesiminin olası fiyat dalgalanmalarından etkilenmesinin önüne geçilmesi, bunun için de piyasalara zaman zaman müdahale edilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Etkin bir müdahalenin ise ancak ülkelerin alacağı ortak bir tavır ve politika ile mümkün olabileceği gerçeği de Topluluk üyelerini ortak bir politikaya yönlendirmiştir.

Piyasa mekanizmaları arasındaki farklılıkların giderilmesi: Ortak Tarım Politikası'nın uygulanmasından önceki dönemde Avrupa ülkelerinin ulusal tarım politikaları tarımsal yapılarına göre farklılıklar göstermekteydi. Örneğin Almanya gibi tarım sektörünün ekonomide diğer sektörlerle göre daha az yer tuttuğu ülkeler, net ithalatçı konumunda oldukları için, ulusal pazarlarını ithalat vergileri ve kotalarıyla korumaktaydılar. Diğer yandan basını Fransa'nın çektiği, tarımın önemli bir faaliyet alanı olduğu net ihracatçı ülkeler ise, ihracat vergi ve kotaları yanında destekleme fiyatları ve ihracat teşvikleri ile koruma mekanizmalarını oluşturuyordu. Değişik müdahale ve koruma araçlarıyla oluşturulan piyasa mekanizmaları arasındaki farklılıkların giderilmesinin ancak ortak ve tek bir politika etrafında birlenilmesi ile sağlanabileceğinin görülmesi de OTP'nin oluşumunu hızlandıran etkenlerden biri olmuştur.

Fransa ve Almanya arasındaki dengesizliğin giderilmesi: AET içinde oluşturulan gümrük birliği, ilk haliyle, sanayi mallarının serbest dolaşımının sağlanması anlamına geliyor ve tarım ürünleri bunun dışında kalıyordu. Bu durum, sanayi sektörü Fransa'ya göre daha güçlü olan Almanya'yı tatmin ederken, nüfusunun dörtte biri tarım sektöründe çalışan Fransa'yı rahatsız ediyordu. Dolayısı ile OTP'nin sanayi mallarını kapsayan gümrük birliğini dengeleyici bir politika ve Fransa ile Almanya arasındaki çıkar ilişkisinin bir yansıması olarak da gündeme geldiği söylenebilir. Yukarıda belirtilen etmenlerin bir araya gelmesi neticesinde Avrupa'daki tarım sektörü için ortak bir politika belirlenmesi kararlaştırılmış, böylece 1 Ocak 1958 yılında yürürlüğe girerek Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran Roma Antlaşması ile OTP'nin yasal temeli oluşturularak amaçları

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

belirlenmiştir. 1958 yılı Temmuz ayında Stresa Konferansı'nda ise OTP'nin dayanacağı 3 temel ilke ortaya koyulmuştur. İlk ortak piyasa düzeni, 1962 yılında tahıl sektöründe yürürlüğe girmiştir.

OTP'nin Amaçları ve İlkeleri Nelerdir

OTP'nin Amaçları

- üretim standartlarını ve tarım teknolojisini geliştirmek,
- tarımsal üretim araçlarının etkili kullanımını sağlamak,
- Avrupa'daki tarımsal üretimin verimliliğini artırmak,
- piyasalarda istikrarı sağlamak,
- ürün arzının güvenliğini sağlamak,
- tarımdaki en önemli faktörlerden biri olan işgücünün optimum kullanımını sağlamak,
- geçimini tarım sektöründen sağlayan kesimlerin gelirini artırmak,
- tüketicilere daha gerçekçi ve uygun fiyatlar sunmak ve
- tarım ürünleri fiyatlarını bütün üye ülkelerde eşitleyerek, fiyatların üye ülkeler arasında haksız rekabete yol açmasının önüne geçmek. Üye ülkeler tarafından yukarıda sıralanan amaçlara ulaşmak için OTP'nin belirli ilkeler çerçevesinde yürütülmesi gerektiği kararlaştırılmıştır.

OTP'nin İlkeleri

- **Tek Pazar ilkesi ile tarım ürünlerinin OTP kapsamında üye ülkelerde serbest dolaşımı amaçlanmıştır.** Üye ülkelerin birbirleri ile gerçekleştirdikleri ticaretin gümrük vergileri, kotalar ve benzeri engellerle kısıtlanamayacağını anlatan bu ilke, söz konusu engellerin ortadan kaldırılmasıyla tarım ürünlerinde bir tek pazar oluşturulmasını hedeflemektedir. Tek Pazar ilkesi'nin hayata geçirilebilmesi için üye ülkelerin kullanacakları kural ve mekanizmaların aynı olması ve Topluluk tarafından bir çatı altında idare edilmesi gerekmektedir. Tek pazar uygulamasının doğal koşullarda tek fiyat sonucunu doğurması beklendiği halde, ortak fiyat oluşumlarının piyasa mekanizmaları yerine idari kararlarla belirlenmesi nedeniyle bu gerçekleşmemiştir. Örneğin fiyatlar tahıl, seker, seker pancarı gibi ürünlerde en yüksek ve en

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

düşük fiyatın ortalaması olarak belirlenirken, süt ve süt ürünlerinde en yüksek fiyat, ortak fiyat olarak kabul edilmiştir. Topluluk içinde tarım ürünleri fiyatlarının eşitlenememesinin diğer bir nedeni de özellikle 1970'li yıllarda dünya para piyasalarında yaşanan döviz kuru dalgalanmaları olmuştur. Yeşil Kur ismi verilen özel bir para sistemi ile bazı araçlar devreye sokularak, olası istikrarsızlıkların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu araçlardan en önemlisi piyasa kurları arasındaki farkı karşılamak için kullanılan Telafi Edici Tutarlar uygulaması olmuştur. Tek Pazar ilkesi ile hedeflenenler arasında, malların üye ülkeler arasında serbest dolaşımı sağlanmış ancak bu, tek pazarın oluşması için yeterli olmamıştır. 1999

yılından itibaren Euro'nun kullanılmaya başlanması ile döviz kuru dalgalanmaları sona ermiş, bu da tarım ürünleri tek pazarının oluşmasına önemli katkıda bulunmuştur.

• **Topluluk Tercih ilkesi ile hedeflenen, Topluluk içi piyasalarda ve Topluluk sınırlarında, üye ülkeler tarafından üretilen tarım ürünlerine öncelikli bir rejim uygulamaktır.** Böylelikle üçüncü ülkelerde üretilen ürünlere karşı Topluluk üyesi ülkelerin ürünlerine tercih tanınmakta ve Topluluk tarım sektörü korunmaktadır. Topluluk üreticilerinin ucuz dış rekabete karşı korunması için iki temel koruma mekanizması oluşturulmuştur. Bunlardan birincisi bugün yerini Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması ile gümrük tarifelerine bırakmış olan prelevman adlı değişken vergidir. Bu vergi ithal ürünlerinden alınmakta ve bu ürünlerin fiyatını Topluluk fiyatına yükseltmek amacını taşımaktaydı. İkinci temel koruma aracı ise ihracat iadesi uygulamasıdır. Topluluk ürünlerinin, fiyatların daha düşük olduğu dış pazarlara ihraç edilebilmesi için kullanılan bu araç, Topluluk ürünlerine rekabet gücü kazandırmayı hedeflemekte ve daha çok iç tüketimin yetersiz olduğu ya da önemli miktarda üretim fazlası bulunan ürünler için kullanılmaktadır.

• **Mali Dayanışma ilkesi, diğer iki ilke çerçevesinde uygulanacak olan ortak politika doğrultusunda yapılacak harcamaların, ortaklaşa oluşturulan bir bütçeden ve AB üyesi ülkelerin tamamının katkısı ile karşılanmasını hedeflemektedir.**

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Bu ilke çift yönlü işlemekte ve bir yandan OTP'ye ilişkin harcamalar Topluluk üyeleri tarafından ortaklaşa üstlenilirken, diğer yandan OTP çerçevesinde alınan vergilerden sağlanan gelirler Topluluğun ortak geliri olarak kabul edilmektedir. Topluluk bütçesi içinde 1962 yılında oluşturulan özel bir fon ile mali sorumluluğun ortak paylaşımı sağlanmıştır. Oluşturulan Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (FEOGA) ile OTP giderleri karşılanmaktadır. FEOGA, 1964 yılında, Yönlendirme ve Garanti olmak üzere iki ayrı bölüm haline getirilmiştir. Garanti Bölümü fiyat ve pazar politikasının isleyebilmesi için gerekli olan harcamaları finanse etmekte ve Birlik bütçesinin %45'ini oluşturmaktadır. Yönlendirme Bölümü ise tarımsal yapıların iyileştirilmesine yönelik yapılandırma çalışmaları ile kırsal bölgelerin kalkındırılmasında kullanılmakta ve AB bütçesinin %3'ünü oluşturmaktadır. AB'deki bazı tarım uzmanları, Roma Antlaşması ile belirlenen ve yukarıda belirtilen bu amaçların, ortak bir tarım politikasının hayata geçirilmesindeki etkenleri en iyi şekilde yansıtan ve OTP'nin temel işleyişini içeren bir çerçeve çizdiğini belirtmektedirler. Bu görüşe göre tarımda verimliliğin artırılması yoluyla bir yandan ürün arzı güvence altına alınmış, diğer yandan da çiftçi gelirleri tatmin edici seviyeye ulaştırılabilmektedir. OTP'nin bu yönüyle, tarım sektöründe korumacı modernizasyon yöntemini benimseyen bir refah devleti politikası olduğu vurgulanmaktadır. Bu bakış açısının, OTP'nin ekonomik kaygılar kadar, hatta daha çok, toplumsal ve siyasi kaygılarla uygulanmasında, şekillendirilmesinde ve yönetilmesinde etkili olduğu ortadadır.

OTP'nin Uygulama Araçları Nelerdir

Karar Mekanizması

Birlik, Ortak Tarım Politikası söz konusu olduğunda, üye ülke yetkilileri üzerinde diğer alanlarda olduğundan daha çok söz sahibidir. Birlik, OTP'nin fiyat ve Pazar mekanizmalarının belirlenmesinde yetki sahibi iken, tarım sektörüne dair vergilendirme ve çiftçilerin sosyal güvenliği gibi konular üye

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

ülkelerin yetkisi dahilindedir. Kararların alınması sürecinde yasa taslaklarının hazırlanması, piyasaların denetlenmesi ve gerekli olduğunda değişiklikler yapılması Avrupa Komisyonu'nun sorumluluğu altındadır. Komisyon genel olarak OTP'nin günlük işleyişini takip etmekte ve bunu yaparken de üye ülkelerin ilgili sektörde uzmanlaşmış kamu görevlilerinden oluşan idari Komiteler tarafından desteklenmektedir. Ortak Piyasa Düzeni'ne dahil olan bütün sektörlerle ilgili idari komiteler bulunmakta, yapısal konular söz konusu olduğunda ise Tarımsal Yapılar ve Kırsal Gelişme Komitesi (STAR) devreye girmektedir. idari komitelerle benzer bir işleve sahip olan Düzenleyici Komiteler ise organik tarım, hayvan ve bitki sağlığı, gıda hukuku ve tarım araştırmaları gibi OTP'nin işleyişi ile dolaylı olarak ilgili konularla meşguldür.

Son olarak, Danışma Komiteleri ile de Komisyon ile üye ülkelerin üreticileri, işleme ve ticaret sektörü temsilcileri, tüketici birlikleri ve tarım kooperatifleri arasındaki bağlantı sağlanmaktadır. AB'nin Ortak Tarım Politikası'na dair zorunlu harcamaların miktarı ve içeriğine ilişkin son kararlar Avrupa Konseyi'ne bırakılmıştır. AP'nin, OTP'nin karar alma sürecindeki yetkisi, diğer ortak politikalardaki rolü ile karşılaştırıldığında son derece sınırlıdır. **OTP kapsamında belirlenecek tüm politikalarda Avrupa Konseyi ve AP arasında basit görüş yöntemi (danışma prosedürü) uygulanmaktadır. Bu çerçevede, Konsey, Komisyon'dan gelen yasa tasarıları hakkında karar almadan Avrupa Parlamentosu'na (AP) danışmak zorundadır.** OTP ile ilgili nihai kararlar Konsey'de nitelikli oy çokluğu ile alınmaktadır.

Ortak Piyasa Düzenleri

Ortak Piyasa Düzenleri, ayrı ayrı her ürün için, o ürünün üretim ve pazarlama koşulları dikkate alınarak belirlenen düzenlemelerdir. Tarım ürünlerinin tümünün aynı üretim ve pazarlama şartlarına tabi olmaması nedeniyle birden fazla piyasa düzeni oluşturulmuştur. Bu sistemin sürdürülebilmesi için iç piyasada destek, dış pazarlara karşı da koruma mekanizmaları

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

belirlenmektedir. Ortak Piyasa Düzenleri yapılırken malların serbest dolaşımı ve rekabetinin güvence altına alınmasına özen gösterilmektedir. Topluluğun ilk kurulduğu yıllarda tarım ürünlerinin yarısı ortak piyasa düzenleri kapsamında yer alırken bugün **Ortak Piyasa Düzenleri Topluluktaki nihai tarım ürünlerinin yaklaşık %90'ını kapsamaktadır.** Üretim düzeyleri, istihdam oranı ve AB bütçesindeki payları **incelendiğinde en önemli Ortak Piyasa Düzenleri'nin tahıllar, pirinç, sığır-dana eti ile süt ve süt ürünlerine** dair ortak düzenler olduğu görülmektedir. OTP'nin tabi olduğu ilkeler çerçevesinde her bir ürün için ortak fiyatların belirlenmesinden sonra oluşturulan **Ortak Piyasa Düzenleri'ni üç başlık altında incelemek mümkündür:**

• İç piyasada uygulanan düzenler

Ortak Piyasa Düzenleri'ne dahil olan ürünlerin yaklaşık %70'i bu kategoride yer almaktadır. Ürün türüne göre farklılık gösteren **bu sistemde ürün fiyatlarının belli bir seviyenin altına inmesi, Topluluğun müdahale kurumları tarafından yapılan müdahale alımları ile engellenmektedir.** Düşük fiyatlı yabancı ürünlere karşı ise ithalat vergisi ya da ihracat iadesi uygulamaları yapılmaktadır.

• Dış rekabete karşı koruma düzenleri:

Bu mekanizma ile ürünlerin %20'sini kapsayan düşük fiyatlı yabancı ürünlere karşı gümrük vergileri ve fiyatların belirli bir düzeyin altına düşmesi durumunda da ek vergiler tahsil edilmektedir.

• Ürünlere doğrudan destek sağlayan düzenler:

Bu düzenler, **Dünya Ticaret Örgütü'nce belirlenen hükümler uyarınca dış koruma mekanizması uygulanması mümkün olmayan ürünleri kapsamaktadır.** Ayrıca toplam tarımsal üretimin %1'ini oluşturan ancak üretimi uzmanlık gerektiren ve bazı bölgelerin tek geçim kaynağını oluşturan ürünler için üreticilere yapılan yardımlar da bu başlık altında değerlendirilmektedir.

Pazar ve Fiyat Mekanizmaları

Tarım ürünlerinin fiyatlarının belli bir seviyenin altına düşmemesi ve üreticilerin gelir düzeyinin azalmaması amacıyla 1962 yılından bu yana bu ürünler için her yıl ortak fiyatlar belirlenmektedir. Bu ortak fiyat uygulaması, **Birliğe ithal edilen düşük fiyatlı ürünlerden kaynaklanan rekabeti engellemek, AB menseli ürünlerin dış piyasaya açılmasını kolaylaştırmak ve AB'nin ortak pazar düzenini olumsuz yönde etkileyecek farklı fiyatlara yer vermemek** gibi amaçlara hizmet etmektedir. OTP'nin pazar ve fiyat mekanizmasının temelinde de sözü edilen **ortak fiyatların düşmesi durumunda pazara müdahale edilmesi ve aradaki farkın destekler yoluyla Birlik bütçesinden karşılanması** bulunmaktadır.

İç Piyasada Ortak Fiyat Politikası

Bu politika, iki ayrı fiyat sistemini temel almaktadır: hedef fiyat ve müdahale fiyatı. Bu iki fiyat uygulandıkları ortak piyasa düzenine göre farklı isimler olsa da, uygulamada aynı etkiyi yaratmaktadır.

- **Hedef fiyat**, üreticilerin gelir düzeyini mümkün olan en makul seviyede tutacak olan tavan fiyatı saptayarak, aynı zamanda **tüketicilerin de aşırı fiyat artışlarına karşı korunması amacıyla** belirlenen fiyattır. Her yılın pazarlama dönemi öncesi Konsey tarafından saptanan hedef fiyat, **üreticilere mallarını satabilecekleri ortalama fiyat konusunda fikir vererek pazarın belirsizliğini belli bir oranda ortadan kaldırmaktadır.**
- **Müdahale fiyatı**, fiyatların belirlenen **hedef fiyatın altına düşmesi durumunda, üreticilere sağlanan en düşük garanti seviyesini ifade eden** taban fiyattır. Avrupa'da aşırı üretim sonucunda ortaya çıkan ürün stokları nedeniyle, 1984 yılından bu yana bazı ürünler için müdahale fiyatları ile alımlar kotaya bağlanmıştır. Son reformlar ile de süt ve süt ürünleri ile pirinç gibi alanlarda müdahale fiyatlarının düşürülmesi öngörülmüştür. Söz konusu iki temel fiyat sisteminin dışında daha **sınırlı sayıda ürün için uygulanan iki farklı fiyat sistemi** daha vardır:

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

- **Geri çekme fiyatı**, üretici kuruluşların, bazı meyve ve sebzelerde oluşan arz fazlasını piyasadan çekme fiyatıdır.
- **Satın alma fiyatı**, devlet kurumlarının, bazı meyve ve sebze ürünlerini piyasadan satın alış fiyatıdır.

Dış Piyasaya Yönelik Fiyat Politikaları

- **İthalat politikası kapsamında** ithal edilen ürünlerin AB piyasasına girebileceği en düşük fiyat olan eşik fiyat belirlenmektedir. Daha önce, ithal edilen ürünün fiyatının eşik fiyatın altında olması halinde ürünün fiyatını eşik fiyata getirmek için prelevman denen değişken bir vergi alınmaktaydı. Temmuz 1995 tarihinde yürürlüğe giren Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması ile gümrük tarifeleri sistemine geçilmiştir.
- **İhracat politikası kapsamında**, fiyatları dünya fiyatlarının üstünde seyreden Birlik ürünlerinin ihracatını teşvik etmek için ihracatçılara, dünya fiyatları ile müdahale fiyatları arasındaki farkın ödenmesi anlamına gelen ihracat iadesi adlı prim ödenmektedir. Dünya fiyatlarının Birlik fiyatlarından yüksek olması halinde ise ihracatçılardan, birlik fiyatları ile dünya fiyatları arasındaki fark oranında ihracat vergisi alınmaktadır. Yukarıda sıralanan fiyat politikaları dışında çiftçiler, doğrudan ödemeler ile desteklenmektedir. Bunlar, keten, kenevir, ipek kozası gibi ürünlerin üretimini artırmak için sağlanan üretim desteği; belirli ürünler için verilen işleme desteği; zeytinyağı gibi bazı ürünlerin tüketimini teşvik etmek için sağlanan tüketim desteği ve üreticilerin ürünlerini piyasaya sürme yerine özel depolarda saklamalarını sağlamaya yönelik depolama desteğidir.

1971 yılına gelinceye kadar ortak fiyat politikası gereğince üye ülke para birimlerinin oluşturduğu bir para sepeti olan Hesap Birimi (HB), ortak para birimi olarak kullanılmıştır. 1971 yılından itibaren dünyada sabit yerine dalgalı kur sistemine geçilmesi nedeniyle dalgalanmalardan etkilenmeyecek ve OTP çerçevesinde kullanılacak bir kur sistemi belirlenmiştir. Yeşil Kur olarak adlandırılan bu sistem ile her ülkenin para birimi ECU'ye çevrilmeye başlanmış, böylelikle ulusal para birimlerinin normal piyasa kurlarından farklı yeşil kur değeri oluşmuştur. Telafi Edici

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Tutarlar ile de yeşil kur ve piyasa kurları arasındaki fark karşılanmıştır. 1 Ocak 1999'dan günümüze kadar geçen sürede para birliğine dahil olan 12 AB üyesinde Euro, önce kaydı, Ocak 2002 tarihinden itibaren de nakdi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu gelişme, OTP çerçevesinde ortak fiyatın uygulanmasını kolaylaştırmıştır.

OTP'nin AB Bütçesi İçindeki Yeri ve Önemi Nedir

OTP harcamaları, Roma Antlaşması uyarınca oluşturulmuş olan Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (FEOGA) tarafından karşılanmaktadır. FEOGA, (AB Tarım Bakanları Konseyi, 30 Mayıs 2005 tarihinde OTP finansmanına yönelik yeni bir Tüzük üzerinde siyasi anlaşmaya varmıştır. 1 Ocak 2007 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanacak söz konusu Tüzük iki yeni Fon oluşturmaktadır: **Avrupa Tarımsal Garanti Fonu (FEAGA)** ve Kırsal Kalkınma için **Avrupa Tarım Fonu –FEADER**) Topluluk genel bütçesinin bir parçası olmasından dolayı mali anlamda özerk bir fon değildir. Dolayısıyla Topluluğun genel bütçe prosedürü, bu fonun finansmanında da geçerlidir. Topluluğun kurulmasından 1970 yılına kadar Topluluk bütçesi, uluslararası örgütlerde olduğu gibi, üyelerin mali katkılarından oluşmaktaydı. 1970 yılında oluşturulan öz kaynaklar sistemi ile Topluluk, mali özerkliğe kavuşturulmuştur. Topluluk bütçesinin tamamının öz kaynaklardan karşılanması ise 1978 yılından itibaren mümkün olabilmıştır.

FEOGA, kurulduğundan bu yana Topluluk bütçesinden en fazla pay ayrılan fondur. Oluşturulduğu ilk yıllarda Topluluk bütçesinin %90'ını teşkil eden FEOGA'nın payı yıllar içinde önemli ölçüde azalmıştır. FEOGA'nın bütçe payının önemli ölçüde azalmasında çeşitli etkenlerin rolü olmuştur. Topluluk, ilk kurulduğu dönemden bu yana geçen sürede sanayi, ticaret ve çevre gibi alanlarda ortak politikalar belirlemiştir. Bu nedenle Topluluk bütçesinden pay ayrılması gereken alanların sayısı ve çeşidi artmıştır. Bunun yanında OTP'nin yeniden yapılandırılmasına yönelik reform çalışmaları da FEOGA'nın bütçe payının azalmasında önemli rol oynamıştır.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

FEOGA'ya AB bütçesinden ayrılan payın zamanla azalmasına rağmen bu oranın halen bütçenin yaklaşık yarısı seviyesinde olması, OTP'nin Topluluk bütçesindeki en büyük ve önemli kalem olmaya devam ettiğini göstermektedir. Üstelik 2003 yılı bütçesinin gelirlerinin yalnızca %1.5'inin tarım kaynaklı olması da Topluluk bütçesinin belirlenmesi sürecinde FEOGA ve OTP ile ilgili yaşanan yoğun tartışmaların nedenini açıklamaktadır.

FEOGA Garanti Bölümü

FEOGA'ya 2003 yılı bütçesinden ayrılan miktar 44,780 milyon Euro düzeyindedir. Bu rakam, AB ülkelerinin toplam GSYH' sinin %0.5'i gibi bir oranı ifade etmektedir. FEOGA'nın çok büyük bir bölümünü oluşturan Garanti Bölümü, Ortak Piyasa Düzenleri çerçevesinde fiyat ve pazar mekanizmalarının uygulanmasıyla ilgili tüm zorunlu harcamaların finansmanında kullanılmaktadır. Garanti Bölümü 1992 yılına dek büyük çoğunluğu müdahale alımları, stoklama giderleri ve ihracat iadeleri gibi yollarla ürünlere fiyat desteği sağlanmasında kullanılıyordu. Ancak 1992 yılında gerçekleştirilen MacSharry reformları ile fiyat desteği sağlamaya yönelik önlemlerin payı azaltılarak bunun yerine üreticilere yapılan doğrudan ödemelerin Garanti Bölümü içindeki oranı artırılmıştır.

2003 yılında **Garanti Bölümü harcamalarının %58.5'lik kısmı bitkisel ürünlere, %29.3'ü hayvansal ürünlere, %10.5'i de kırsal kalkınmanın teşvik edilmesine** ayrılmıştır. Sektörel bazda incelendiğinde ise en fazla harcamanın tahıl ürünleri ile sığır ve dana eti için yapıldığı görülmektedir.

FEOGA Yönlendirme Bölümü

FEOGA bütçesinin küçük bir kısmını oluşturan Yönlendirme Bölümü için bütçeden ayrılan miktar 3,122 milyon Euro'dur. Bu fon, kırsal kalkınma tedbirlerinin finansmanında ve tarım sektöründe yapısal politikalara ilişkin önlemlerde kullanılmaktadır. Bu önlemler, tarımsal mekanizmaların iyileştirilmesi için yatırım, altyapı ve eğitim gibi alanlardaki

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

projeleri içermektedir. OTP'nin finansmanında kullanılan diğer kaynaklar ise bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarını ortadan kaldırmak için oluşturulmuş **Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (FEDER)**, AB çapında mesleki eğitim, istihdam ve insan kaynaklarının geliştirilmesi hedefiyle oluşturulan **Avrupa Sosyal Fonu (FSE)** ve **kırsal kalkınmayı destekleyen faaliyetleri bütünleştirmeyi hedefleyen LEADER** adlı programdır. FEOGA'nın Yönlendirme Bölümü'ne ilişkin yapısal hedeflerin finansmanında kullanılan mekanizmalar esasen AB'nin yapısal politikaları çerçevesinde oluşturulmuş olan fonlardır.

OTP Üreticiye ve Tüketiciye Neler Getirmektedir

Üreticiye

- **istikrarlı Pazar:** OTP, Avrupalı üreticilere, ürettikleri ürünlerin değerlendirileceği istikrarlı pazar koşulları sağlamıştır. Ortak pazar uygulaması ile Avrupalı üreticiler mallarını dünyanın en büyük ve satın alma gücü en yüksek pazarlarından biri olan AB'de serbestçe satabilme imkanına kavuşmuşlardır.
- **istikrarlı Gelir:** yaşanan teknolojik gelişmelerle tarım sektöründe verimlilik artmıştır. Hayatını tarım sektöründen kazananların daha iyi yaşam koşullarına kavuşmalarını sağlamak için fiyat desteklerinin yanı sıra doğrudan gelir desteği uygulaması da en önemli mekanizmalardan biri olmuştur. Ürün fiyatlarının belli bir seviyenin altına inmesinin engellenmesiyle üreticiler, ürettikleri ürünleri satarken garanti edilmiş, güvence altına alınmış bir gelire sahip olmaktadır. Bu uygulama, fiyatların düşmesi durumunda müdahale edilerek aradaki farkın Birlik bütçesinden karşılanması yoluyla gerçekleştirilmektedir.
- **dış Rekabete Karşı Koruma:** OTP kapsamında düşük fiyatlı yabancı ürünlere karşı gümrük vergisi, kotalar ile fiyatların belli bir düzeyin altına düşmesi halinde ek vergiler koyularak Avrupalı üreticiler korunmakta, belli ürünlere uygulanan ihracat sübvansiyonları ile de ayrıca desteklenmektedir. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) müzakereleri çerçevesinde dış rekabete karşı uygulanan koruma mekanizmaları büyük oranda ortadan kaldırılmıştır.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

- **Üreticilerin Yapısal Sorunlarına Çözüm:** FEOGA'nın Yönlendirme Bölümü, Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ve LEADER ile kırsal bölgelerdeki işletmelerin verimliliklerini artırmak, istihdam kapasitelerini yükseltmek, üreticilere mesleki eğitim imkanı sağlamak ve yenilikçi faaliyetlere girmelerini teşvik etmek hedeflenmektedir.

Tüketiciye

- **Yeterli Gıda:** OTP ile, ikinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da yaşanan kıtlığın bir daha yaşanması ihtimali ortadan kaldırılmıştır. Avrupa'daki tarımsal üretim, 1960 ile 1980 yılları arasında %70 oranında artmıştır. Avrupa tarım alanında belli başlı bazı ürünler dışında kendi kendine yeten bir kıta haline gelmiştir.
- **Makul Fiyata Ürün:** Tek fiyat destek mekanizması ya da hedef fiyat uygulamasıyla bir yandan üreticilerin gelir seviyesinin makul bir düzeyde tutulması sağlanırken, diğer yandan da tüketicilerin aşırı fiyat artışlarına karşı korunması hedeflenmiştir. Topluluk üyesi bir ülkede yaşayan ortalama bir aile 1980'li yıllarda bütçesinin %30'unu gıda ürünlerine harcarken bugün bu oran %20'nin altına düşmüştür. Ancak genel olarak Topluluk düzeyinde gıda fiyatlarının yüksek seyrettiği açıktır. Bu durumdan olumsuz anlamda en fazla etkilenenler düşük gelirli tüketiciler olmaktadır.
- **Sağlıklı ve Kaliteli Ürün:** Avrupalı tüketicilerin sağlıklı ve kaliteli ürün taleplerinin karşılanması, AB için çok önemli bir sorumluluk olagelmıştır. Bu kaygıdan hareketle Birlik, kurulduğundan bu yana uyguladığı kurallar, standartlar ve gıda denetim mekanizmaları ile tüketicilere en sağlıklı ürünün ulaşmasına çalışmaktadır.
- **Çevre koşullarına Uygun Üretilmiş Ürün:** Üretim yapılırken çevreye zarar verilmemesi, ürünün uygun çevre koşullarında ve son yıllarda da organik yöntemlerle üretilmesi için OTP bünyesinde düzenlemeler getirilmiştir.
- **Ürün Çeşitliliği:** Üreticilere sağlanan özel teşvikler neticesinde tüketiciler farklı damak tatlarına hitap edebilen ürün çeşitleri ile karşılaşmaktadır.

OTP Sadece Büyük Üreticilere Mi Yöneliktir Yoksa, OTP Çerçevesinde Küçük Üreticiler İçin Özel Düzenlemeler Mevcut mudur

OTP'ye yönelik ilk reform girişimi olan Mansholt Planı, 1968 yılında gündeme gelmiş ve OTP'nin temel sorununun piyasa mekanizmalarının isleyiş bozuklukları değil, Topluluğun tarım sektöründeki yapısal problemler olduğunu ortaya koymuştur. Sözü edilen yapısal problemlerden biri de Avrupa'daki küçük ölçekli tarım işletmelerinin sayısının fazla olmasıydı. OTP'nin uygulamaya koyulmasından sadece yıl sonra gündeme gelen Mansholt Planı'nda modern tarım için on yıl içinde tarımsal nüfusun yarı yarıya azaltılmasının bir zorunluluk olduğu yanında, **bitkisel üretimde ortalama işletme ölçeğinin 80-120 hektara çıkartılması gerektiğinin de altı çizilmişti.** Bunun nedeni, **büyük işletmelerin üreticiler için daha yüksek bir gelir düzeyi sağlayacağına** ve tarım sektörünün de tarım yöneticileri tarafından fiyatlar aracılığıyla **daha kolay yönetilebilir ve yönlendirilebilir** bir yapıya kavuşturulacağına inanılması idi.

Gerçekten de **OTP uygulamalarının başlamasıyla**, yapısal değişimin yaşandığı iki temel alan **tarımsal nüfus ve işletme ölçekleri** olmuştur. **İleri düzeyde makineleşme ve Pazar ekonomisi ile bütünleşme**, bir taraftan **tarımda çalışan işgücünü azaltırken**, öte yandan **yeni sosyo-ekonomik ve teknik yapıya uyum gösteremeyen küçük ve orta ölçekli geleneksel işletmelerin büyük bir bölümünü tasfiye** etmiştir. 9 Topluluk üyesinde tarımda çalışan nüfus, 1960'dan 1980 yılına kadar yarı yarıya azalarak 15 milyondan 7.7 milyona düşmüştür. Tarımda çalışan nüfusun toplam çalışan nüfusa oranı, aynı dönemde % 21'den % 7.4'e gerilemiştir. Tarımsal işletme sayısı ise 7.3 milyondan 4.9 milyona düşmüştür. işletmelerin üçte birinin ortadan kalkmasına ek olarak, modern tarım aletlerinin etkili kullanılmasını sağlamak amacıyla girişilen arazilerin birleştirilmesi çabaları da, ortalama işletme ölçeklerinin büyümesine yardımcı olmuştur. 1960 yılında 12 hektar olan

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

ortalama işletme genişliği, 20 yıl sonra 17.5 hektara yükselmiştir. Aynı dönemde 50 hektarın üzerinde bulunan işletmelerin toplam tarım alanlarında işgal ettiği yer, % 20'den % 43'e yükselmiştir. OTP uygulamaları sayesinde, 1990'lı yıllara kadar, üreticilere verilen gelir desteğinin ürünlere sağlanan fiyat garantisine bağlı olması, desteğin üretim hacmine bağlı olarak artması sonucunu doğurmuştur. Kısacası üretim potansiyeli daha fazla olan büyük ölçekli işletme sahiplerinin geliri, sistemden daha fazla yararlanabilmeleri nedeniyle küçük işletmelere oranla daha fazla artmıştır. Küçük işletmelerin genellikle Akdeniz ülkelerinde, büyük işletmelerin ise Kuzey ülkelerinde yoğunlaştığı göz önünde bulundurulduğunda, OTP mekanizmalarıyla yalnızca işletmeler arasında değil, bölgeler arasında da gelir dağılımı farklılıkları oluştuğu sonucuna varılabilir.

OTP, ağırlıklı olarak büyük işletmelerin oluşmasını özendiren uygulamaları hayata geçirmiş ve büyük işletmeleri daha çok desteklemiştir. **Günümüzde OTP yoluyla Avrupa'daki tarım sektörüne sağlanan desteklerin %70'i, Avrupa'daki tarım işletmelerinin %20'sini oluşturan büyük ölçekli işletmelere gitmektedir.** Diğer yandan AB'deki tarım işletmelerinin %40'ını oluşturan küçük işletmeler ise OTP kapsamındaki tarım yardımlarının ancak %8'ini alabilmektedir.

Büyük oranda fiyat ve pazar politikası yoluyla sağlanan gelir artışları, daha çok büyük işletme sahipleri için yararlı olmuş, OTP'nin temel amaçlarından bir sapma olarak, tarımsal gelir dağılımında büyük ve küçük işletmeler arasında önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. OTP'nin daha çok büyük üreticilere katkı sağlamış olması, ortak politikanın toplumsal amaçlarına aykırı bir durum yaratmaktadır. **Bu durumun önüne geçmek için** Komisyon, 2002 ve 2005 yıllarında **deneme mahiyetinde** uygulanmak üzere, **Küçük Üreticiler Planı** olarak anılan, düşük miktarda doğrudan ödemelere hak kazanan küçük üreticiler için basitleştirilmiş bir yardım planı önermiştir. Planla hedeflenen üye ülkelerdeki çiftçiler ve ulusal idareler üzerindeki idari yükü azaltmaktır.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Düzenleme, çiftçilere 3 yıl süresince doğrudan ödeme tiplerinden kendilerinin seçeceği birkaç tür destek sepeti için (özellikle ekilebilir alan ödemeleri ve canlı hayvan primleri), yılda azami 1000 Euro genel toplam ödeme ile sınırlı olarak, yıllık sabit bir ödeme yapılması amacıyla tek bir başvuruda bulunma seçeneğini sunmaktadır. Üreticiler bu plan dışında kalan ödeme tipleri için (nişastalık patates, zeytinyağı, muz, tütün, tohum ve bazı canlı hayvan primleri) ayrıca başvurma hakkına sahiptir. Üye ülkeler, programa katılan çiftçilere, başvuru yapılan destek tipleri için tek bir yardım ödemesi yapmak konusunda serbesttirler. Sabit yıllık ödemeler, başvuru döneminden önceki 3 yıllık referans dönemi esas alınmak suretiyle hesaplanmaktadır.

26 Haziran 2003 tarihinde açıklanan yeni OTP reform paketinde, Komisyon, 2005 yılından itibaren uygulamaya geçmek üzere asgari 5000 Euro doğrudan ödeme alan çiftçileri muaf tutarak yardımın %80'ini sadece %20'lik kesimin almasıyla oluşan dengesizliği engellemeyi hedeflemektedir. **Yıllık 5000 Euro'dan fazla doğrudan ödeme alan üreticilerden 2005'te %3, 2006'da %4, 2007-2013 yıllarında da %5 kesinti yapılması; bu kaynağın ise kırsal kalkınmaya ve dolayısıyla daha küçük ölçekli işletmelere ayrılması öngörülmüştür.**

OTP'nin İstenmeyen Etkileri Var mıdır

OTP oluşturulurken hedeflenen amaçlar önemli oranda gerçekleştirilmiş ve özellikle **ürün arzının güvenliği ve pazar istikrarının sağlanması** konularında büyük başarı kazanılmıştır. Ancak söz konusu amaçlara ulaşmak için uygulanan politikaların bazı olumsuz etkileri ortaya çıkmış ve OTP, gittikçe daha çok tartışılan bir politika haline gelmiştir. **Ortaya çıkan en önemli olumsuz etkileri şu şekilde sıralamak mümkündür:**

• **Ürün fazlalıkları:** AB OTP'sinin oluşturulma nedenlerinin **basında**, AB'nin tarımsal üretimde kendine yeterli olamaması geliyordu. Bu nedenle, oluşturulan politika mekanizmaları, üretim artışlarının sağlanmasına yönelik olmuştur. Gerçekten de bu hedef doğrultusunda kısa sürede sağlanan üretim artışları, aynı zamanda bu politikaların çıkmaza girmesi için de zemin oluşturmuştur.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Üretimi artırmak için izlenen politikaların yıldan yıla artan maliyetlerinin yanında, iç piyasada tüketilemeyen ürünlerin biriktirilmesi sonucu da doğmuştur. Bu gelişmelerin doğal bir sonucu olarak **Topluluk tarım ürünleri stokları, tarihinin en yüksek miktarlarına** ulaşmıştır. Topluluk tarım ekonomisi literatürü ‘**tahıl dağları**’, ‘**süt gölleri**’, ‘**tereyağı tepeleri**’, ‘**et buzulları**’, ‘**şarap ırmakları**’ gibi yeni kavramlarla tanışmıştır.

• **Maliyet artışı:** Üretimin artırılmasına yönelik çabalar, doğal olarak maliyetlerin de artmasına yol açmıştır. Bunun yanında, Topluluğun zaman içinde büyümesi de daha önceden öngörülmeleyen bazı sorunları beraberinde getirmiş ve OTP’nin Topluluğa maliyeti daha da artmıştır. 1973’te Topluluğa İngiltere, İrlanda ve Danimarka’nın katılması, dağlık bölgeler lehine direktifler çıkması, 1981’de Yunanistan’ın katılımıyla korumacılık kapsamına Akdeniz’e özgü bazı ürünlerin dahil edilmesi ve İspanya ile Portekiz’in katılımından doğan bazı yapısal sorunlar, bütçe yükünü daha da artırmıştır.

• **Bölgeler arası gelir farklılıklarının ortaya çıkması:** OTP çerçevesinde ürünlere göre farklı düzeyde desteklemeler sağlandığından farklı ürün yetiştiricileri ve bölgeler arasında gelir farklılıkları ortaya çıkmıştır. OTP’nin üye ülkeler veya Birliğin çeşitli bölgeleri arasında adil olmayan gelir aktarımına sebep olması, OTP’nin temel amaçlarıyla uyuşmamaktadır. Topluluk üyesi bazı ülkeler, OTP’ye katkıları ile OTP’den sağladıkları yarar konusunda üye ülkeler arasında farklılıklar bulunduğunu öne sürmektedir. **Otuz yıllık uygulama döneminde** gerçekten de büyük işletmeler küçük işletmelere göre; süt-et ve tahıl üretiminde uzmanlaşan Kuzey Avrupalı çiftçiler ise meyve-sebze-şarap üreten Güney Avrupalı çiftçilere göre OTP’den daha çok mali yardım görmüşlerdir. Dolayısıyla Belçikalı, Hollandalı, Danimarkalı ve İrlandalı tarım üreticileri FEOGA fonlarından en çok yararlanan üreticiler olmuşlardır. Örneğin 1980’li yılların başında yapılan bir araştırma, **Hollanda’da çiftçi** başına düşen yıllık ortalama garanti desteğinin **Fransız çiftçilerine** sağlanandan dört kat daha fazla olduğunu ortaya koymuştur.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

- **Genel refah kaybı:** OTP, tarım kesiminde çalışanların gelirinde belirli bir artış sağlarken, bu artış, Avrupalı vergi mükellefleri ile tüketicilerden sağlanan kaynakla gerçekleşmektedir. Topluluk kaynaklarının önemli bir miktarının daha fazla ekonomik getirisi olan faaliyetler yerine tarım sektörüne harcanmasının, genel bir refah kaybına neden olduğu da sık sık dile getirilen argümanlardan biri olmaktadır. Ayrıca bir yandan üreticiler desteklenirken, tüketicilerin zaman zaman yüksek fiyatlarla karşılaşması da istenmeyen etkilerden biridir.
- **Dünya ticaretine olumsuz etki:** OTP ile ortaya çıkan yan etkilerden biri de, Topluluğun tarım ürünleri ihracatında destekleyici, ithalatında ise koruyucu bir politika izlemesi nedeni ile diğer tarım ürünleri ihracatçısı ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini olumsuz yönde etkilemesidir. Söz konusu uygulamadan sadece tarım ürünleri ithalatçısı ülkeler karlı çıkmakta, bu da uluslar arası ilişkilerde sorunlara neden olmaktadır. OTP ile tarım ürünleri ihracatçısı ülkelerin Topluluğa ihracatı azalmış, bu da uluslararası piyasada tarım ürünlerine duyulan talebin azalması ve fiyat seviyesinin düşmesine neden olmuştur. Bütün bunlar ticaret hadlerinin tarım aleyhine gelişmesi sonucunu doğurmuş ve genel olarak bütün tarım sektörünü olumsuz yönde etkilemiştir.
- **Çevre tahribatı:** OTP gereğince tarım ürünlerine yıllardır uygulanmakta olan yüksek destekleme fiyatları nedeniyle tarımsal üretim artmış ancak bu durum, çevrenin tahrip edilmesine sebep olmuştur. Orman alanları tarıma açılmış, gübre ve zirai mücadele ilaçları gibi tarımsal girdilerin kullanımı artmış ve bu nedenle çevre tahribatı hızlanmıştır.

OTP Kalite ve Çevre Konularında Duyarlı mıdır

OTP ve Kalite

Avrupalı tüketicilerin sağlıklı ve kaliteli ürün taleplerinin karşılanması, AB için önemli sorumluluk alanlarından biri olagelmıştır. Bu kaygıdan hareketle Birlik, uyguladığı kurallar, getirdiği standartlar ve gıda denetim mekanizmaları ile

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

tüketicilere sağlıklı ürünlerin ulaşmasına çalışmaktadır. Birlik, gıdaların, tüketicinin önüne gelinceye kadar geçtiği aşamalara dair getirdiği düzenlemelerle gıda standartlarını belli bir seviyenin üstünde tutmaktadır.

Birlik, OTP kapsamında bütün ürün çeşitlerini içerecek şekilde, üreticileri yüksek kalitede üretim yapma yönünde cesaretlendirmekte ve desteklemektedir. Özellikle **son 10 yıldır OTP**, tüketicilerin **kalite beklentilerine** cevap vermek üzere, **fazla üretim yerine kaliteli üretimi teşvik** edecek düzenlemelere tabi tutulmuştur. Fiyat destekleme mekanizması ile ürün fazlalarının Birlik tarafından satın alınması gibi uygulamalar zaman içinde ikinci plana düşmüştür. Bu durum da üreticileri daha çok yerine, değişik çeşit ve standartlarda üretim konusunda teşvik etmektedir. Örneğin, yüksek kalitede üretilen et ya da tahıl ürünleri piyasada daha yüksek fiyatlarla alıcı bulabilmektedir.

Hayvan yetiştiricilerinin de birim alanda belli bir sayının altında hayvan barındırmaları durumunda daha fazla ödenek alması, üretimin yoğunluğunun azaltılmasına yönelik diğer bir önlemdir. **AB'nin kırsal kalkınma politikası çerçevesinde de tarımsal üretimin kalitesinin artırılması için bazı teşvikler** sağlanmakta ve pazarlama tekniklerinin geliştirilmesi için çiftçilere destekler verilmektedir.

Tarımsal üretimde kullanılan ilaç, gübre gibi kimyasalların olumsuz etkilerinin insan ve toplum sağlığı üzerindeki zararları artarak kendini hissettirmeye başlamıştır. Tüm bu olumsuz etkilerin ortadan kaldırılması amacıyla kimyasal gübre ve tarımsal mücadele ilaçlarının hiç kullanılmaması ya da mümkün olduğunca az kullanılması, bunların yerini aynı görevi yapan organik gübre ve biyolojik mücadele yöntemlerinin alması temeline dayanan **organik tarım**, AB'nin de üzerinde önemle durduğu alanlardan biri halini almıştır. Yeni gelişmekte olan ve pazar payı her geçen gün artan organik ürünlerin üretimi, AB tarafından çeşitli kurallara bağlanmıştır. Ekolojik ya da biyolojik tarım olarak da adlandırılabilen organik tarım yoluyla üretilen ürünler, tüketicilerin güvenle satın alabilmesi için AB tarafından hazırlanan özel logolarla etiketlenmektedir.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

AB içinde, 2003 yılı itibarı ile bazı ürünlerde %20'lik bir artışın yaşandığı organik üretimin değeri ilk kez **10 milyar Euro** eşiğini geçmiştir. AB bugün artık kalite kavramını sürdürülebilir tarım anlayışının merkezine yerleştirmiştir. AB tarafından gıda ve hayvan sağlığı, hayvan refahı ve bitki sağlığına dair kuralların uygulanıp uygulanmadığını denetlemek için kurulan Gıda ve Veterinerlik Ofisi (FVO) bütün üye ülkelerde ve AB'ye tarımsal ürün ihracatı yapan ülkelerde yerinde incelemeler yürütmektedir. Merkezi, İrlanda'da bulunan Ofis, bitkisel ya da hayvansal ürünlerden gedebilecek hastalıkların bir üye ülkeden diğerlerine bulaşmasının önlenmesinde çok önemli bir role sahiptir. Merkezi Fransa'da bulunan Bitki Çeşitliliği Ofisi ise AB sınırları içinde bitki mülkiyetinin korunmasına ilişkin oluşturulan tek rejimin uygulanmasını kontrol etmektedir.

OTP ve Çevre

OTP nedeniyle bir yandan ürün fazlalıkları diğer yandan da çevre sorunları ortaya çıkmıştır. **Üretimi artırmak için** entansif tarım yöntemlerinin uygulanması neticesinde **toprağın aşırı kullanımı**, doğal yaşam alanlarının zarar görmesi, **su ve toprak kirliliği** gibi sorunlar, çevreyi tehdit eder hale gelmiştir. Kimyasal maddelerle tarımsal ilaçların aşırı kullanımı, yeni tarım alanları oluşturmak için tarlaların açılması sonucunda biyolojik çeşitliliğin azalması ve orman dokusunun zarar görmesi neticesinde görülen toprak erozyonu, OTP'nin çevreye verdiği başlıca zararlar arasında sayılmaktadır.

Avrupa coğrafyasında önemli bir sorun haline gelen çevre tahribatı, çevre dostu tarımsal üretim tekniklerinin özendirilmesi ve orman alanlarının yeniden kazanılmasıyla azaltılmaya çalışılmaktadır. Topluluk, **Besinci Çevre Eylem Programı çerçevesinde**, 1995 yılında yapılan bir düzenlemeyle çevre konularını OTP'nin kapsamına almıştır. Bu program ile **kimyasal maddelerin kullanımının sınırlandırılması ve organik tarım faaliyetlerinin desteklenmesi** öngörülmüş, entansif tarımdan iyi tarıma geçilmesi hedeflenmiştir. 1 Mayıs 1999'da yürürlüğe giren

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Amsterdam Antlaşması ile sürdürülebilir kalkınma Topluluğun temel hedefleri arasına alınmıştır.

Avrupa Komisyonu'nca hazırlanan Gündem 2000 başlıklı belge ile OTP reformuna ilişkin getirilen öneriler arasında çevrenin korunması hedeflerinin OTP uygulamaları ile bütünleştirilmesi de bulunmaktadır. **“21. Yüzyıl’da nasıl bir OTP?”** sorusuna cevap aranan ve Topluluğun önüne yeni perspektifler koyan Gündem 2000 belgesinde çevre koruma yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu yükümlülükler göre üreticilerin doğrudan ödemelerden yararlanabilmeleri için, üretim yöntemlerinde çevre faktörünü göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Üye ülkeler, uyulması gereken çevresel önlemleri ve bu önlemlere uyulmaması durumunda uygulanacak yaptırımları belirlemekle görevlendirilmiştir. 26 Haziran 2003’te kesinleşen tarım reform çalışmaları ile söz konusu yaptırımların doğrudan ödemelerin kısıtlanması ya da durdurulmasını da içerebileceği vurgulanmaktadır. Söz konusu tarım reformu ile kırsal kalkınma tedbirleri arasında çevrenin korunması yoluyla Avrupa'nın kırsal mirasının sürdürülmesi hedefi de bulunmaktadır. Tarım sektöründe çevrenin korunmasına yönelik tüm girişimler, 1992 yılından bu yana çevresel-tarım konsepti olarak isimlendirilen önlemler çerçevesinde ele alınırken, yeni kırsal kalkınma programları kapsamındaki tek zorunlu uygulamanın, çevrenin korunmasına yönelik tedbirler olması kararlaştırılmıştır. AB'nin Dünya Ticaret Örgütü ile tarım müzakerelerinde savunduğu ve sunduğu en son teklifler arasında da çevrenin korunması, kırsal kalkınma ve hayvan refahı konularının DTÖ Tarım Anlaşmalarına koyulması ve bu konulara ilişkin önlemlerin ticarete engel olarak algılanmaması gibi hususlar yer almaktadır.

OTP'nin Üye Ülke Tarım Sektörleri Üzerindeki Etkisi Nedir

AB üyesi ülkeler arasında **tarım bütçesine net katkı koyan** ülkeler, **basta Almanya** olmak üzere **İngiltere, Hollanda** ve

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Belçika, net katkı alan ülkeler ise Fransa, İspanya, Portekiz, Yunanistan, İrlanda ve Danimarka'dır. OTP bütçesine kişi başına en fazla katkı sağlayan ülkeler Almanya, Hollanda ve Belçika iken sırasıyla, İrlanda, Yunanistan ve İspanya OTP bütçesinden kişi başına en fazla katkıyı alan ülkeler durumundadır.

1992 yılında gerçekleştirilen reformlarla hayvansal ürünlere OTP bütçesinden verilen destek nispeten azalırken, bitkisel ürünlere verilen destekte artış söz konusu olmuştur. Bunun en önemli nedenlerinden biri hayvansal ürünlerde (özellikle süt ürünleri) sağlığa zararlı bulgulara rastlanmasıdır. **Bu durum**, hayvansal üretim ağırlıklı kuzey ülkelerine değil, **bitkisel üretim ağırlıklı Fransa ve İspanya** gibi ülkelere avantaj sağlamıştır.

Diğer yandan, tercihli ticaret anlaşmaları ile gümrük birliğinin etkisi ve AB içinde uygulanan fiyat destekleme politikaları da net ihracatçı ülkelere daha fazla avantaj getirmektedir. Örneğin, portakal ithal eden Belçika, AB gibi bir oluşumun içinde olmasaydı, bu ürünü İspanya yerine Fas'tan alabilirdi. Ancak gümrük vergilerinin olmaması sayesinde Belçika, portakalı diğer bir AB üyesi olan İspanya'dan normal koşullarda Fas'tan ithal edeceğinden daha ucuza alabilmektedir. Bu da ihracatçı durumdaki İspanya'ya avantaj sağlamaktadır.

Üye ülkeler tek tek incelendiğinde, OTP'den dolayı gelir ve giderlerinin nasıl etkilendiği **şu şekilde** ortaya çıkmaktadır: **Yunanistan**: doğrudan ödemelerden aldığı katkıların çok, bütçeye yaptığı katkının ise az olmasından dolayı avantaj sağlamaktadır. AB içi tarım ticaretinde net ithalatçı konumda olduğu için bu alandaki giderleri artmaktadır.

İrlanda: Bu ülke, tarıma dayalı ticaretinin AB üyeliği ile birlikte artması ve bütçeye yaptığı katkının azlığından dolayı OTP'den kazançlı çıkmaktadır. Özellikle sığır ve dana eti sektöründe aldığı doğrudan ödemeler İrlanda için oldukça önemlidir.

İspanya: aldığı yüksek miktarlardaki doğrudan ödemelerden dolayı kazançlı çıkmakta, ticari etkilerden ise kısmen zarar görmektedir.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Portekiz: OTP bütçesine fazla katkı yapmamaktadır. Ancak Portekiz'in, 'çok korunan' statüsünde bulunan herhangi bir tarımsal ürün üretmemesi, düşük doğrudan ödeme desteği almasına neden olmakta ve avantajını yitirmesine yol açmaktadır.

Danimarka, Fransa: Bu iki ülke tarımsal ticaretin artmasından ve doğrudan ödemelerden dolayı kazançlı çıkmaktadır.

Hollanda: Artan ticaretten olumlu etkilenmesine rağmen, düşük doğrudan ödemeler nedeniyle OTP uygulamalarından diğer ülkelere kıyasla daha az yararlanmaktadır. Daha çok, hayvansal üretim yapan Hollanda, bitkisel üretime avantajlar sağlayan 1992 reformlarından olumsuz yönde etkilenmiştir.

Belçika, Lüksembourg, İtalya, Almanya ve İngiltere: Tarımsal ürünlerde diğer ülkelere göre dışarıya daha bağımlı olan bu ülkeler, tarımsal ticaretin artmasından diğer ülkeler kadar fayda sağlamamıştır. Bütçeye yaptıkları katkının yüksekliği de OTP bağlamında diğer ülkelere göre kayba uğramalarına neden olmaktadır.

Avusturya, Finlandiya ve İsveç: Bütçeye yüksek katkılarından dolayı OTP çerçevesinde mali kayba uğramaktadırlar. Bu üç ülkenin Birliğe 1995 yılında katılması diğer ülkelerin tarım alanındaki gelirlerinde önemli bir değişikliğe sebep olmamıştır.

Neden OTP'de Bir Reform İhtiyacı Doğmuştur

OTP'nin yeniden yapılandırılması, sadece yakın zamanlarda gündeme gelmiş bir olgu değildir. OTP'de reform tartışmaları OTP'nin oluşumuyla birlikte başlamış ve 1968 yılında Mansholt Planı olarak da bilinen Tarımın Yeniden Yapılandırılmasına ilişkin Memorandum yayımlanmıştır. Bu bildiri ile özellikle kırsal ve tarımsal altyapının ve tarım işletmelerinin yapısının iyileştirilmesi hedeflendiyse de, uygulamada, öngörülen hedeflere ulaşamamıştır. **OTP ile Avrupa'daki tarımsal üretimin miktarı ve tarım sektörünün gelirleri ciddi anlamda artarken,** 1980'li yıllara gelindiğinde bu kez de **ürün fazlalığı sorunu** ortaya çıkmış ve **1985 yılında hazırlanan Yeşil Kitap'ta öngörüldüğü gibi üretimin ve tarımsal harcamaların kısılması** yönünde bir politika

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

belirlenmiştir. **Bunların yerine, kırsal kalkınma ve çevrenin korunması** gibi konulara artan bir önem verilmeye başlanmıştır.

Nitekim **1992** yılında gerçekleştirilen MacSharry reformları ile bazı ürünlerde destek fiyatları indirilmiş; söz konusu fiyat indiriminden doğacak gelir kaybının telafi edilmesi için üreticilere doğrudan ödeme yapılması öngörülmüş; ekonomik-sosyal bütünleşmenin hızlandırılması ve toprağın daha rasyonel kullanımı sağlanarak kırsal alanların daha dengeli bir biçimde kalkındırılmasının sağlanması amacıyla yapısal alanda tedbirler de öngörülmüştür.

Teknolojik gelişmelere paralel olarak tarımda verimlilik artarken, uygulanan yüksek fiyat politikaları nedeniyle zaman içinde oluşan üretim artışıyla arz-talep dengesi bozulmuş ve birçok tarım ürünüde stoklar oluşmaya başlamıştır. OTP'nin amaçları arasında yer alan tarım sektöründe çalışanların gelir düzeyinin yükseltilmesi hedefi, **uzun yıllar boyunca üretimi teşvik eden uygulamalar nedeniyle, büyük ölçekli üreticileri diğer üreticilere nazaran daha avantajlı** konuma getirmiştir. Pazar istikrarı ve ürün arzı güvenliği konularında istenilen hedeflere ulaşılabilmiş ancak bunların getirdiği mali yük tahminlerin üzerinde olmuştur.

OTP'ye dair argümanlardan biri, OTP'nin kuruluşunda belirlenen amaçların 2. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasındaki dönemin ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlandığını, zamanla değişen koşullara göre yeniden düzenlenmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Artık ürün arzının güvence altına alınması, Soğuk Savaş koşullarının sona ermesi ile birlikte serbestleşen dünya ticareti sayesinde eskiden olduğu ölçüde büyük bir gereklilik değildir. Günümüzde tarımsal ürünlerin, yani insan hayatında çok önemli yer tutan gıdaların kalitesi ve hangi koşullarda üretildikleri en önemli kaygı haline gelmiştir. **Refah seviyesi yükselen Avrupalı** tüketiciler artık sağlıklı ve doğal koşullarda yetiştirilmiş gıda ürünleri talep etmektedir. Tarımsal üretim yapılırken çevreye zarar verilmemesi de batı toplumlarında gittikçe artan bir duyarlılık haline gelmiştir. Zaman içinde ortaya çıkan ve bir kısmı

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

önceden tahmin edilemeyecek bu gelişmeler nedeniyle **OTP'nin amaçlarının gözden geçirilmesi** ve yeniden tanımlanması istenmiştir. OTP'nin amaçlarının gözden geçirilmesi, OTP'nin uygulanmasında kullanılan mekanizmaların da yeniden yapılandırılmasını gündeme getirmiş, bu da OTP'de kapsamlı reformları gerektirmiştir.

Uzun yıllar boyunca üretimi artırmak için izlenen politikaların yıldan yıla artan maliyetlerinin yanında, iç piyasada tüketilemeyen ürünlerin müdahale ajanslarınca depolanmasından sonra ihracat desteği ödenerek ihraç edilme zorunluluğu, OTP'nin yeniden yapılandırılmasını zorlaştırmaktaydı. Ayrıca, basta ABD olmak üzere ihracatçı ülkelerle dış pazarları paylaşmak için verilen sübvansiyonlar savaşı ve bir zorunluluk olmasına rağmen dünya piyasasının çok üzerinde olan iç piyasa fiyatlarının aşağı çekilmesi taleplerine çiftçi kesiminden gelen büyük muhalefet de karar alıcıların reform yönündeki çalışmalarını kısıtlamaktaydı. Son olarak, üye ülkelerin farklı tarımsal çıkarları temsil etmeleri de AB Ortak Tarım Politikası'nın yeniden yapılandırılma güçlüğünün temel nedenlerinden biri olarak öne çıkmaktaydı. Topluluk içinde geçimini tarım sektöründen sağlayan nüfus giderek azalmaktadır. Bu da, tarım kesiminin siyasi önemini eskiye göre azaltmakta ve AB'deki en güçlü lobi olarak bilinen tarım lobisinin uygulanmakta olan tarım politikasının devamını sağlamaya yönelik gücünü ve direncini kısmen de olsa kırmaktadır. Bu durum, OTP'deki reform ve yeniden yapılandırma çalışmalarının eskiye göre nispeten daha kolay gerçekleştirilebilmesine imkan sağlamaktadır. OTP harcamalarının çok yüksek olması, 1999 yılında OTP'nin yeniden yapılandırılmasına yönelik tartışmaların gündeme gelmesinde önemli bir etken olmuştur. **Bunun dışında, OTP reformunu zorunlu kılan diğer unsurlar** su şekilde sıralanabilir:

- **Genişleme ve Basitleştirme:** AB'nin tarım politikasının karmaşık bir yapıya sahip olması, OTP'de reform ihtiyacının ortaya çıkmasında rol oynamıştır. 15 olan AB üyesi ülke sayısının 2004 yılının Mayıs ayından itibaren 25'e çıkmış olması göz

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

önünde bulundurulduğunda OTP'nin daha basit bir hale getirilmesinin önemi daha da artmaktadır. Basitleştirme sonucunda genişlemeyle birlikte sayıları önemli oranda artan Avrupalı çiftçiler, OTP'ye daha kolaylıkla uyum sağlayabilecek, AB vatandaşları da OTP'yi daha kolay anlayıp değerlendirebileceklerdir. Genişleme ile AB üyesi olan ülkelerdeki çiftçilerin daha önce AB ülkelerinde yaşayan çiftçilerden sayıca daha fazla olduğu göz önünde bulundurulursa, OTP rejimlerinin hiç değiştirilmeden uygulanmaya devam edilmesi halinde ortaya çıkacak mali yükün karşılanması neredeyse imkansız hale gelecektir. Basitleştirme ile hedeflenenlerden biri de Avrupalı çiftçilere daha kolay planlama güvencesi sağlamak ve dolayısı ile geleceğe dair ticari kararlar almalarında onlara perspektif sunmaktır.

- **Dünya Ticaret Örgütü:** AB, uygulamakta olduğu sübvansiyonları azaltması ve yeniden yapılandırması yönünde, gelişmekte olan ülkelerin ve diğer tarım ihracatçısı devletlerin baskısı altında bulunmaktadır. 2001 yılının Kasım ayında gerçekleştirilen Doha Zirvesi, AB üzerindeki baskıyı daha da artırırken, tarım alanındaki müzakerelerin başarısının daha geniş ticaret alanlarında ilerleme sağlanmasında anahtar rolü oynayacağını ortaya koymuştur.

- **Avrupa kamuoyunda oluşan huzursuzluk:** BSE (Deli Dana) ve Sap hastalıklarının ortaya çıkmasıyla Avrupa kamuoyunda tarımın yönetiliş şekline karşı bir güvensizlik oluşmuştur. Bununla birlikte tarımın daha az entansif, daha sağlıklı ve çevreye özenli teknikler kullanılarak yapılması yönündeki baskılar artmıştır.

- **Şehirleşme:** Son 25 yılda Avrupa tarım işgücünü oluşturan insan sayısı şehirleşmenin de etkisiyle 13 milyondan 7 milyona düşmüştür. Bu şartlarda AB bütçesinin yarısını işgücünün %5'ini dahi oluşturmayan tarım sektörüne harcamak artık haklı gerekçelere dayandırılmamaktadır.

- **Doğrudan gelir desteğinin daha adil dağıtımı:** Gündem 2000 belgesi ile başlayan OTP'nin yeniden yapılandırılmasına dair çalışmalar, Avrupa tarımının istikrarlı ve sürdürülebilir bir

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

çerçeveye oturtulması hedefiyle yürütülmektedir. Doğrudan gelir desteğinin çiftçilere daha adil bir şekilde dağıtılablmesinin ve tüketiciler ile vergi mükelleflerinin beklentilerine daha iyi cevap verilebilmesinin sağlanması da yeni tarım reformunun gündeme gelmesine yol açmıştır.

OTP Reformu ile AB Tarımına Ne Gibi Değişiklikler Getirilmektedir

26 Haziran 2003 tarihinde bir araya gelen Avrupa Birliği üye ülkeleri tarım bakanları, Topluluk tarım sektörünün finansmanına ilişkin değişiklikler getiren reform paketini, varılan uzlaşma sonucunda kabul etmiştir. OTP reformu ile temelde, Avrupa tarım ürünlerinin piyasa odaklı olması ve rekabet gücünün artırılması, OTP'nin basitleştirilmesine katkıda bulunulması, OTP harcamalarının makul seviyede tutulması, genişleme sürecinin kolaylaştırılması ve Dünya Ticaret Örgütü ile gerçekleştirilen müzakerelerde OTP'nin en iyi şekilde savunulması hedeflenmiştir. Bunların yanında Avrupalı çiftçilere, gelirlerine istikrar garantisi sağlanarak, üretim tercihlerini kendilerinin yapabilmesi imkanı verilmesi, çiftçiler desteklenirken tüketiciler ve vergi mükelleflerinin de çıkarlarının gözetilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca **çevreye zarar veren faktörlerin ortadan kaldırılması, kırsal kalkınmanın desteklenmesi ve sürdürülebilir tarım uygulamalarının daha fazla teşvik edilmesi** istenmiştir.

Reformların bir bölümünün 2005, bir bölümünün ise 2006 yılında yürürlüğe girmesine karar verilmiş; bazı sektörlerde aşamalı geçimler öngörülmüştür. **Ortak Tarım Politikası'na yönelik olarak gerçekleştirilen yeni düzenlemeler** şunlardır:

- **1 Ocak 2005 tarihinden** itibaren üretimden bağımsız olarak, tarım alanı üzerinden tek ödeme yapılmasına başlanmış olup (decoupling), bu uygulama ile aşırı üretimin önüne geçilmesi hedeflenmektedir. İyi nedenlere dayanmak koşuluyla bu uygulama 1 Ocak 2007 tarihine kadar ertelenebilecektir. Üreticilere tek ödeme yapılırken 2000-2002 döneminde yapılan

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

yardım miktarı referans alınacaktır. Tarım arazilerinin yok olmasından endişe duyan ülkeler ise sert buğdayda %40, diğer ürünlerde de %25 oranına kadar üretim miktarına göre doğrudan ödeme yapabileceklerdir. Ayrıca üye ülkeler, organik tarım gibi özel üretim şekillerini özendirme için tek ödeme miktarını %10 oranında artırabileceklerdir.

- **Tek ödeme uygulaması**, çevre, gıda güvenliği, hayvan refahı, insan sağlığı ve güvenesi standartlarına uyulması ve tarım arazilerinin çevre ve agronomik koşullara uygun bir biçimde korunmasına bağlı olacaktır. Bu konularla ilgili olarak 18 farklı Avrupa standardı belirlenmiştir.

- **Gıda kalitesi ve hayvan refahı** güçlendirilecektir. Bu çerçevede 5 yıl boyunca yükümlülük altına girecek olan gıda üreticilerine yıllık 3000 Euro, hayvan yetiştiricilerine ise hayvan başına yıllık 500 Euro yardım yapılması öngörülmektedir.

- **Çiftçilere, 2005 yılından itibaren**, Topluluk üretim standartlarını uygulamaları için yardım edilmesine ilişkin yeni önlemler ve artırılmış mali imkanlar sağlanmıştır. Bu çerçevede üretici başına sağlanacak katkı 10.000 Euro'yu geçmemektedir.

- **Büyük tarım arazilerine yapılan doğrudan ödemeler**, kırsal kalkınmaya ek fon yaratılması amacıyla azaltılmıştır (modülasyon). Bu çerçevede kırsal kalkınmaya aktarılmak üzere yıllık 1.2 milyar Euro tutarında bir kaynak yaratılması öngörülmektedir. Yeni üye ülkeler, o ülkelerdeki üreticilere yapılan doğrudan ödeme miktarı diğer ülkelerin seviyesine ulaşmaya kadar, bu uygulamanın dışında tutulacaklardır.

- **2007-2013 bütçe döneminde tarımsal bütçeye** uyulmasını garanti edecek bir mali disiplin mekanizması geliştirilmiştir.

- **Üreticilerin standartları karşılayabilmesi** ve çapraz uyumdan olumsuz etkilenmemesi için çiftlik danışma hizmeti getirilmiştir. Çiftlik danışma Hizmeti 2006 yılına kadar üye ülkeler için opsiyonel olup, 2007'den itibaren sisteme girme zorunluluğu vardır.

- **Ortak Tarım Politikası piyasa düzenine ilişkin değişiklikler ise şu şekildedir:**

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

-**Süt sektöründe asimetrik indirim:** Tereyağı müdahale fiyatı dört yılda %25 oranında düşürülecek ya da Gündem 2000'de belirlenen orana göre ek ödeme %10 oranında düşürülecektir. Süt tozunda ise Gündem 2000'de öngörüldüğü gibi üç yılda %15 indirim yapılacaktır. Bu sektörde üye ülkeler tek ödeme sistemine geçimi 2008 yılına kadar erteleyebileceklerdir.

-**Sığır eti sektöründe** ülkeler isterlerse tek ödeme sistemi yerine su anda uygulanmakta olan süt ineğine %100'e, kesimlik ineğe %40'a kadar prim ödenmesi sistemine devam edebileceklerdir. Koyun ve keçide ise doğrudan ödemelerin %50'si üretime göre yapılabilecektir.

-**Tahıl sektöründe** aylık artışlar yarı yarıya düşürülecek, müdahale fiyatı korunacaktır. Bu sektörde Yunanistan'a ait olan Ege Adaları ve çevre dışı bölgelerde tek ödeme sistemine geçiş, o ülkelerin inisiyatifine bırakılacaktır.

-**Pirinçte** müdahale fiyatı %50 oranında düşürülecek,

-**Sert buğdayda** ülkeler doğrudan ödemeleri %40 oranına kadar üretime bağlı olarak yapabilecek,

-**nişastalık patatese** sağlanacak desteğin %40'ı tek ödeme sistemine göre, geriye kalanı üretime göre gerçekleştirilecek,

-**kuru otta** ise sadece tek ödeme sistemi uygulanacaktır.

Genişlemenin OTP Üzerindeki Etkisi Nasıl Olmuştur

Genişlemenin AB tarımı üzerinde çok önemli etkileri olmuştur. 7 milyon olan AB tarımsal nüfusu 11 milyona, kullarındaki tarımsal alan 130 milyondan 178 milyon hektara çıkmıştır. Birçok tarımsal ürünlerdeki toplam AB üretimi %10 ila %20, tarım sektörünün brüt katma değeri ise %6 oranında artış göstermiştir. AB'nin OTP'ye ayırmış olduğu bütçede de genişlemeye paralel olarak bir artış gerekmiştir. Genel olarak, yeni üye ülkeler AB müktesebatının tarım bölümünü 1 Mayıs 2004 tarihinden itibaren uygulamaya başlamıştır. **Tarım alanındaki müzakerelerde üzerinde en fazla tartışılan alanlar;** a- yeni üye ülkelere aktarılan **doğrudan gelir destekleriyle kırsal kalkınma** katkısının ne kadar olacağı,

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

b- yeni üye ülkelere Topluluk üretim kotalarından ayrılacak **kota miktarları** ve bunun için referans alınacak **üretim miktar ve periyotlarının** ne olacağı,

c- ortak piyasa düzenleri ve düzenlerin hayata geçirilmesinde **üretici birliklerinin etkinliğinin nasıl artırılacağı,**

d- **gıda güvenliği, hayvan sağlığı, kimlik kaydı, sınır denetimi, halk sağlığı, hayvan refahı ve tarımsal ürün ticareti** alanlarındaki **Topluluk kalite standartlarının nasıl korunacağı** olmuştur.

Yeni üye ülkelerin tamamına tarım alanında tanınmış genel geçiş süreleri bulunmazken, bazı alanlarda, özellikle de çiftçilere sağlanacak doğrudan ödemelerde AB seviyesinin yakalanması zamana yayılmıştır. Buna göre yeni üye ülkelerindeki çiftçilere verilecek doğrudan destek 2004 yılında %25'le başlayıp 2013 yılında AB seviyesine ulaşabilecektir. Bu destekler uyumlaştırılırken, yeni üye ülke çiftçileri ve kırsal alanları ortak tarım politikasının diğer unsurları tarafından da desteklenmeye devam edecektir. Gerek beklenmedik piyasa istikrarsızlıkları ve kriz dönemlerine karşı AB tarafından alınacak piyasa destek önlemleri, gerek yakın geçmişte güçlendirilmiş olan kırsal kalkınma politikası çerçevesinde çevre dostu üretim yapan çiftçilerin fazladan destekler alması yoluyla yeni üye ülke çiftçileri ve tarım sektörleri daha rekabetçi bir hale getirilmeye çalışılmıştır.

Doğrudan ödemeler çiftçi ve çiftliklerin gelirlerini doğrudan artırmaya yöneliktir. Kısa dönemde, yeni üye ülke çiftçilerine sağlanacak doğrudan ödemelerin çok yüksek olmaması bu çiftçilerin gelirlerinde ancak göreceli bir artış sağlarken, bu durumun tarım fiyatları, üretim kalitesi ve pazarlama yeteneği üzerinde bir etkisi olmayacaktır.

Ancak uzun vadede, yatırım kapasitesine olumsuz etkileri olabilecek bu durumun önüne geçebilmek için, güçlendirilmiş kırsal kalkınma önlemleri çerçevesinde yeni yatırım ve yeniden yapılandırma araçları ortaya koyulmuştur. Bu araçlardan en

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

önemlisi; yatırım ve yapılandırma yardımlarıyla özellikle yarı-yeterli çiftliklere aktarılacak geçici gelir destekleridir.

Komisyon tarafından yeni üye ülkelere doğrudan ödeme sistemine alternatif olarak sunulan Tek Alan Ödeme Planı 10 ülkenin 8'i tarafından kabul görmüştür. Sadece Malta ve Slovenya OTP çerçevesinde gerçekleşecek ödemeleri diğer 15 AB üyesi ile aynı şekilde yapmaya karar vermiştir. Ancak diğer 8 ülke bu sistemi katılım tarihinden itibaren en fazla 5 yıl süreyle uygulayabilecektir.

Avrupa Birliği'nin tarım müzakerelerinde asla taviz vermediği en önemli alanlardan biri gıda güvenliği olmuştur. Bugün AB'deki tüketici yapısı ve AB'nin ihracat yaptığı pazarlar gıda güvenliği alanında herhangi bir sapma ya da standartların düşürülmesine izin vermemektedir. Gıdaların güvenli olması, hem iç hem de dış pazarın AB ürünlerine olan talebinin baslıca ön koşulu olarak kabul edilmekte ve AB gıda ürünlerinin vazgeçilmez bir özelliğini ifade etmektedir.

Yeni üye ülkelerin OTP'ye uyumu sağlanırken OTP çerçevesinde gerçekleştirilen son reformlardan nasıl etkilenecekleri ve olabilecek olumsuz etkilerden nasıl korunabilecekleri de müzakereler sırasında gündeme gelmiştir. Örneğin 2003 yılı reformları çerçevesindeki mali disiplin mekanizması kapsamında 2013 yılına kadar sabitlenmiş olan tarım sektöründeki tek alan ödemeleri, doğrudan destek seviyeleri eşitlenene kadar yeni üye ülkeler için daha esnek tutulmuştur. Ayrıca yine 2003 reformları ile gündeme gelen ve modülasyon olarak bilinen; çiftlik harcamalarının pazar odaklı destekleme ödemelerinden kırsal kalkınma önlemlerine doğru yönlendirilmesinde de yeni üye ülkelere daha anlayışlı davranılacağı belirtilmiştir.

Yeni üye ülkeler için hazırlanan kırsal kalkınma stratejisi bu ülkelerin özel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak düzenlenmiş olup eski üyelere göre bazı avantajlar getirmektedir. 2004-2006 yılları için yeni üye ülkelerin kırsal kalkınma harcamalarına FEOGA'dan ayrılan toplam miktar 5.76 milyar Euro olmuştur. Buna ek olarak yapısal fonlardan ayrılan 2 milyar Euro da bu ülkelerin kırsal alanlarını destekleyecektir. Yeni üye

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

ülkelerde uygulanacak olan kırsal kalkınma önlemlerinin çok büyük bir bölümü ile ilgili harcamaların %80'i AB fonlarından karşılanacaktır. Çevresel-tarım ve hayvan refahı alanlarında alınacak önlemlerde bu oran %85'i bulabilecektir.

AB'nin 5. genişlemesinden kaynaklanan nedenlerle Birliğin **2006 bütçesi 16 milyar Euro'luk artışla 106.5 milyar Euro'ya** ulaşmıştır. Yeni üye ülkeler için Birlik bütçesinden yapılacak **toplam harcamaların %30'u tarım sektörüne** gidecektir. Bu %30'un %40'lık bölümü ise **kırsal kalkınma için** harcanacaktır. Bu da, kırsal kalkınmaya aktarılacak kaynağın özellikle katılımın ilk yıllarında doğrudan ödemelere aktarılacak kaynaktan daha yüksek olduğu anlamına gelmektedir. **Örneğin 2006 yılında yeni üye ülkelerde kırsal kalkınmaya 2 milyar Euro, doğrudan ödemelere 1.7 milyar Euro ve pazar harcamalarına da 1 milyar Euro ayrılması** öngörülmüştür. Daha önce de belirtildiği gibi yeni üye ülkelerde doğrudan ödemelerle çiftçilere sağlanacak destek 10 yıllık bir süreçte artacak ve diğer AB üyesi ülkelerin seviyesine gelecektir.

Özel Geçiş Düzenlemeleri

Yeni üye ülkelerin tarım müzakerelerindeki bazı özel düzenleme ve geçiş süresi talepleri çerçevesinde birtakım hassas sektörlerin AB'ye uyumunun asama aşama ve belli bir süreye yayılarak gerçekleştirilmesi üzerinde Komisyon ile yeni üye ülkeler arasında uzlaşmaya varılmıştır. Bu düzenlemelerden bazıları; tahıl yardımında gözetilen kalite kriterlerinde az da olsa bir esneklik sağlanması, seker için özel bir ithalat kotası getirilmesi, özel üzüm ekim hakları sağlanabilmesi, bazı çiftliklerdeki hayvan stoku yoğunluğu koşullarının karşılanabilmesi için zaman tanınması, arazi alımı ve kullanımında ulusal mevzuatın geçici bir süre için muhafaza edilebilmesi olmuştur.

Eski AB üyelerinde olduğu gibi yeni üyelere de bazı ürünlere ilişkin üretim kısıtlamaları getirilmiştir. Süt, seker, izoglukoz, patates nişastası ve tütün için üretim kotaları, bazı tarla

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

bitkileri için baz alan ve referans miktarları, bazı ürünler için azami garanti edilmiş miktarlar yada araziler ve hayvancılık sektöründe de prim tavanları getirilmiştir. Bütün bunlar her ülke için ayrı ayrı belirlenirken Komisyon ortak prensipler çerçevesinde hareket etmiş ve yakın geçmişteki üretim oranlarıyla tarımsal arazi büyüklüklerini dikkate almıştır. ileriye dönük sınırlamalar, eşikler ve kotalar belirlenirken her ülkedeki üretime ilişkin yapı ve eğilim, iklimsel ve ekolojik koşullar gözetilmiştir. Bu noktada üye ülkeler genelde talep ettikleri destek miktarları ya da üretim kotalarına yakın oranlar elde edebilmiştir. Tabii ki bunun için ön şart yakın geçmişte ülke içinde ilgili sektörde gerçekleştirilmiş olan üretim, tüketim, ihracat ve ithalat oranlarının talep edilen miktar ya da kotalarla uyumlu ve ilgili referans figürlerle desteklenmiş olması gerekmiştir. AB'nin DTÖ çerçevesindeki taahhütleri nedeniyle birçok ürün için asılması mümkün olmayan ve aşıldığı takdirde ilgili ülkeye yaptırım uygulanan Topluluk toplam üretim kotaları dikkate alındığında piyasa dengelerini bozacak ya da genel AB politikasını zora sokacak düzenlemelerin ve ayrıcalıkların tanınmadığı görülmüştür.

Halk sağlığı, gıda güvenliği, hayvan refahı ve hayvan sağlığı konularının giderek daha da önem kazandığı ve OTP'nin önemli bir ayağı haline geldiği göz önünde bulundurulacak olursa, hem bitki sağlığı hem de veterinerlik mevzuatlarının yeni üye ülkeler tarafından eksiksiz olarak uygulanmasının taşıdığı önem ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle özellikle veterinerlik alanının kapsadığı ve hayvansal ürünlerin üretildiği veya islendiği tesislerdeki hijyen, stok yoğunluğu, taşıma, çevreye saygılı üretim, etiketlendirme ve pazarlama şartlarının ilgili direktiflerle belirlenmiş kurallara uyumu AB'nin tarım müzakereleri sırasında üzerinde en hassasiyetle durduğu konuların basında gelmiştir. Bu çerçevede Çek Cumhuriyeti'nde 50, Letonya'da 72, Litvanya'da 20, Macaristan'da 65, Malta'da 13, Polonya'da 583, Slovakya'da 2 ve Slovenya'da da 37 olmak üzere yeni üye ülkelerde faaliyet gösteren toplam 842 her türlü et, süt, süt ürünü, kümes hayvanı,

yumurta ve balıkçılık işletmesine ilgili direktiflerdeki yapısal zorunluluklardan geçici bir süre için muafiyet getirilmiştir. Bu durumdaki işletmeler kendilerine tanınan süre içinde mevzuatla uyumlu hale gelemelerse kapatılacak, yine bu süre boyunca da ürettikleri ya da isledikleri ürünleri AB pazarına sunamayacaktır.

OTP'nin Dünya Tarım Ürünleri Ticareti Üzerindeki Etkileri Nelerdir

Ortak Tarım Politikası'nın uygulanmasıyla birlikte Topluluk üye ülkeleri, tarım ürünlerinde net ithalatçı bir konumdan net ihracatçı bir konuma geçmiştir. Bu gelişme, dünya tarım pazarını kökten değiştirmiş ve dünyadaki diğer tarım ihracatçısı ülkelere önemli miktarda maliyet artısına neden olmuştur. OTP, Avrupalı üreticileri küresel rekabete karşı korumakta ve desteklemektedir. Bunun için kullanılan araçlar ithalat tarifeleri, ihracat destekleri ve doğrudan ödemelerdir. Bu önlemler sayesinde AB'deki üreticilerin kazançları artırılmakta, tüketiciler ise dünya pazar fiyatlarının oldukça üstünde fiyatlarla karşılaşmaktadır. OTP, yıllarca üreticileri desteklediği için Avrupa'da tarımsal üretim artmış ve AB'nin tarımsal ürün ithalatı önemli ölçüde azalmıştır. Bu da uluslararası pazarlardaki fiyatların düşmesine neden olmuştur. OTP çerçevesinde dünya piyasalarından tecrit edilerek istikrarlı tutulan iç fiyatlar sayesinde, AB, dünya pazar koşullarına tepki veremez olmuş ve dolayısıyla da dünya tarım üretiminde bir dengesizlik oluşmuştur. Bunun sonucunda da dünya fiyatlarındaki istikrar bozulmuştur.

AB içinde tarım sektörünün bütçedeki payının büyüklüğü ve bunun bütçe üzerinde yarattığı baskı ile uluslararası topluluğun özellikle Dünya Ticaret Örgütü yoluyla giderek artan dış baskısı gibi nedenlerle OTP'nin dünya ticaretini daha az tahrip etmesi yönünde birtakım önlemler tartışılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda 1947-1993 yılları arasında sekiz adet çok taraflı ticaret müzakeresi yapılmıştır. GATT çerçevesinde yapılan son tur, Uruguay'ın Punto del Este şehrinde 15-20 Eylül 1986 tarihlerinde toplanan üye ülke ticaret bakanlarının yayınladıkları bir bildiri ile

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

başlamış ve GATT Uruguay Turu 15 Aralık 1993'te bir uzlaşmaya varılarak sonuçlanmıştır.

Böylece hem DTÖ kurulmuş, hem de ilk kez dünya tarım ticaretinin düzenlenmesine ilişkin bir Tarım Anlaşması imzalanmıştır. Uruguay Turu'nda temel olarak taraflar, tarımsal ürünlerde rekabet üstünlüğü olan ve bu nedenle mümkün olduğu ölçüde liberalizasyona gidilmesini savunan ülkeler ile, ucuz ithalat rekabetinden kendi üreticilerini korumayı amaçlayan, daha az rekabet sansına sahip ülkeler olmak üzere belirlenmiştir. Uruguay Turu'nun anahtar oyuncularını ABD, AB, Japonya, Cairns Grubu¹⁵, gelişmekte olan ülkeler, Güney Kore, İskandinav ülkeleri ve net gıda ithalatçısı olan ülkelerdir. Rekabet sansı yüksek olan ihracatçı ülkelere ABD ve 15 büyük tarımsal ürün ihracatçısı ülkeden oluşan Cairns Grubu liderlik etmiştir. Bu ülkelerin istemleri, diğer ülkelerin pazarlarına giriş şanslarının artması ve ihracata yönelik mali yardımların kaldırılması doğrultusunda olmuştur. Ticarete liberalizasyonun ekonomik gelişmeyi de beraberinde getireceğine inanan bazı gelişmekte olan ülkeler de, bu grubu desteklemişlerdir. İhracatı sürdürürken rekabet sansı az olan üreticilerini dış pazarların rekabetinden korumak isteyen AB ve onun tarafında yer alan ülkeler ise ticarete liberalizasyonu engellemeye, en azından sınırlı tutmaya çaba göstermişlerdir. Daha önce de belirtildiği gibi Uruguay Turu sonunda 1994 yılında Dünya Ticaret Örgütü oluşturulmuştur. **Uruguay Turu kapsamında bir de Tarım Anlaşması** imzalanmıştır. Bu anlaşma ile,

- tüm tarife dışı engellerin gümrük tarifesine dönüştürülmesi,
- ülkeler arasında haksız rekabet yaratan tarım ürünleri sübvansiyonlarının kullanımının sınırlandırılması,
- ithalat ve ihracatı düzenleyen bu iki önlemi desteklemek amacıyla iç piyasada tarım sektörüne yönelik desteklerin azaltılması öngörülmüştür.

Uruguay Turu'nda belirlenen gümrük tarifeleri üst sınırının OTP kapsamında uygulanan gümrük tarifelerinin üzerinde olması nedeniyle Birlik, bu önlemden etkilenmemiştir. Ancak tarifelerin aşamalı olarak indirilmesi ile izin verilen tarife üst sınırına

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

yaklaşmıştır. AB, başlangıçtan bu yana sorun yaratan ihracat sübvansiyonlarının indirilmesi yönündeki taahhüdüne rağmen, gelecekte iç piyasanın doygunluğa ulaşacak olması nedeniyle ihracatı teşvik etmeye devam etmiştir. 1999 yılı sonunda gerçekleşen DTÖ Tarım Anlaşması yeni tur müzakereleri, OTP’de reform tartışmalarının yeniden gündeme gelmesine sebep olmuştur. Bunda, Uruguay Turu ile başlatılan sürecin geliştirilmesi ve serbest ticareti engelleyecek destek ve korumaların kapsamlı bir biçimde azaltılmasını amaçlayan yeni tur müzakerelerde AB’nin, özellikle ABD ve diğer önemli tarım ihracatçısı ülkelere karşı müzakere sansını koruyabilmeyi istemesi etkili olmuştur.

Böylece, OTP’nin dünya tarım ürünleri ticareti üzerindeki olumsuz etkileri ve bundan kaynaklanan sorunlar da, OTP’nin yeniden yapılandırılmasında belirleyici rol oynamıştır.

AB’nin, Eylül 2003’te Meksika’nın Cancun kentinde düzenlenen **DTÖ Bakanlar Konferansı’ndaki tarım müzakerelerinde sunduğu teklif**, AB’nin dönemin, Tarım, Kırsal Kalkınma ve Balıkçılıktan sorumlu Komisyon Üyesi tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

- tarım ürünlerindeki gümrük vergilerinin, toplam, ortalama %36 indirilmesi;
 - tüm tarım ürünleri ihracat sübvansiyonlarının %45 indirilmesi;
 - iç tarımsal desteklerin son tarım görüşmelerinde belirlenen yükümlülükler çerçevesinde %55 düzeyinde düşürülmesi, bu konuda hızlı bir ilerleme için Uruguay’da tanımlanan iç destek ve indirim yöntemlerine sadık kalınması;
 - gelişmekte olan ülkelerin durumunu düzeltmek için özel bir rejimin uygulanması: Bu konuda söz konusu ülkelere;
- **pazara girişlerine ilişkin olarak**,
- hassas tarımsal ürünleri için özel bir gıda güvenliği garanti sisteminin oluşturulması, böylece bu alandaki yükümlülüklerini daha kolay gerçekleştirmeleri,
 - gelişmiş ülkelere yapacakları ihracatta tarımsal ürünlerinin %50’sine sıfır gümrük vergisi uygulanması,

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

- az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yapılacak tarımsal ürün ihracatında tam serbestlik sağlanması,
 - gelişmekte olan ülkeler için özel önem taşıyan ürünlerde gümrük vergilerinin indirilmesi,
- iç yardımlara ilişkin olarak,**
- tarım sektörlerini, rekabeti önlemeyecek şekilde geliştirmelerine yardım edilmesi,
- özel rejimlere ilişkin olarak,**
- gelişmiş ülkeler, yeni yükümlülüklerini altı yıl içinde yerine getirirken gelişmekte olan ülkelerin 2006 yılından itibaren 10 yıl içinde yükümlülüklerini yerine getirmeleri,
 - gelişmiş ülkelere eşit bir biçimde davranılması için mevcut boşlukların kaldırılması, bu çerçevede %5 de minimis tarımsal destek oranı uygulamasının kaldırılması, dış ticarete engel teşkil eden ihracat kredilerinin doğru bir biçimde tanımlanması, gıda yardımlarının sadece ihtiyaç durumunda kullanılması, ürün fazlasının gıda yardımı olarak dağıtılmaması, ticari muafiyetlerin yarattığı haksız uygulamaların önüne geçilmesi;
 - tüketicilerin beklentilerinin dikkate alınması;
 - çevrenin korunması, kırsal kalkınma ve hayvan refahı konularının DTÖ tarım anlaşmalarına koyulması ve bu konulara ilişkin önlemlerin ticarete engel olarak algılanmaması.

Türkiye'nin AB'nin OTP'sine Uyum Konusundaki Yükümlülükleri Nelerdir, Bu Yükümlülükler Nereden Kaynaklanmaktadır

Tarım sektöründe Türkiye ile Topluluk ilişkileri;

- 12 Eylül 1963 tarihli Ankara Anlaşması,
- 1 Ocak 1973'te yürürlüğe giren Katma Protokol,
- 30 Haziran 1980 tarihli ve 1/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı,
- 6 Mart 1995 tarihli ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı,

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

- 1 Ocak 1998’de yürürlüğe giren 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı,
- 8 Mart 2001 tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB),
- 19 Mart 2001 tarihli Avrupa Birliği Müktesebatı’nın Üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal Programı (UP),
- 14 Nisan 2003 tarihli gözden geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) ve
- 25 Temmuz 2003 tarihli gözden geçirilmiş Ulusal Program çerçevesinde yürütülmektedir. Türkiye ile Topluluk ilişkilerinin tarımla ilgili bölümü, tarım ürünlerinin serbest dolaşımı çerçevesinde Türk tarımının OTP’ye uyumu, tarım ürünleri ticaretinde karşılıklı olarak tercihli bir rejim uygulanması ve islenmiş tarım ürünleri olarak üç ayrı başlık altında yürütülmektedir. Tarım alanında Türkiye-AB ilişkilerinde en önemli konu Türk tarımının OTP’ye uyumudur. Bu gerçekleştiğinde, Türkiye ile Birlik arasında tarım ürünlerinin serbest dolaşımı sağlanacak, böylelikle, islenmiş tarım ürünleri ve karşılıklı tarım tavizleri ile ilgili rejim OTP kapsamına girerek sona erecektir.

Katma Protokol’de, 22 yıllık dönem sonunda 1995 yılında, Türk tarımının OTP’ye uyumunun sağlanması için, Türkiye’nin gerekli OTP tedbirlerini alması öngörülmüştü.

1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol’de tarımla ilgili olarak şu ifadeler yer almaktadır: “Topluluk, tarım politikasının tespiti ve gelişmesi sırasında Türk tarımının çıkarlarını göz önünde tutacak ve Türkiye, bu amaca yararlı bütün unsurları Topluluğa bildirecektir. Topluluk ayrıca, OTP’nin tespit edilmesi ve gelişmesi ile ilgili Komisyon tekliflerini, bu tekliflere ilişkin görüşleri ve alınan kararları Türkiye’ye bildirecektir. Ortaklık Konseyi, Türkiye’nin 22 yıllık dönem sonunda OTP tedbirlerini aldığını belirlemesini takiben tarım ürünlerinin serbest dolaşımı ile ilgili hükümleri tespit edecektir. Ortaklık Konseyi, uyum için öngörülen tarihi değiştirebilecektir.” Türkiye ile Topluluk arasında Gümrük Birliği’ni öngören 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı’nın 24. maddesinde yukarıda belirtilen sürenin

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

herhangi bir tarih belirtilmeden uzatılması öngörülmüştür. Ortaklık Konseyi'nin ilke Kararı'nın tarımsal işbirliği ile ilgili Katma Protokol hükümleri, tarafların uyguladıkları tarım politikaları konusunda düzenli danışmalarda bulunmaları ve Türkiye'nin OTP'ye daha iyi bir şekilde uyum sağlamasını teminen, AB'nin teknik yardımda bulunmasını öngörmektedir. Katma Protokol'de ayrıca, tarafların geçiş dönemi boyunca tarımsal ürün ticaretinde karşılıklı olarak tavizler tanımaları hükme bağlanmıştır. Bu çerçevede 1/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararıyla Türkiye ve AB arasında belirli tarım ürünlerinde tavizli bir ticaret rejimi uygulaması başlamış, 1/98 sayılı karar ile de tavizli ticaret rejiminin kapsamı genişletilmiştir. Halihazırda Türkiye'nin AB'ye yaptığı tarım ürünleri ihracatının %93'ü, AB'nin Türkiye'ye yaptığı tarım ürünleri ihracatının ise %33'ü tavizli rejim kapsamında ya vergiden muaf tutulmakta ya da vergi indirimine tabi olmaktadır. Geçiş dönemi içinde, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile tamamlanan gümrük birliğine, islenmiş tarım ürünlerinin sanayi payı da dahil edilmiştir. Buna göre, temel tarım ürünü olan hububat, seker ve sütün ilk isleme safhasından daha ileri düzeyde islenmiş olarak ticarete konu olduğu ürünlerdeki sanayi paylarına ilişkin gümrükler sıfırlanmıştır. Bu ürünlerin tarım paylarına ise temel ürün fiyatları esas alınarak bir vergi uygulanmaktadır. 2003 yılı içinde islenmiş tarım ürünlerinin tarım paylarının düşürülmesi ya da sıfırlanması konusunda Türkiye ile AB arasında görüşmeler gerçekleşmiştir. Önümüzdeki dönemde bu ürünlerin tarım paylarına uygulanan vergi oranlarında bir indirim beklenmektedir.

Türkiye'nin OTP'ye uyum konusundaki yükümlülükleri ile ilgili son ve en önemli gelişmeler, ilki 2000, gözden geçirilmiş hali de Nisan 2003'de açıklanan Katılım Ortaklığı Belgesi ile ortaya çıkmıştır. Bilindiği üzere KOB, AB tam üyeliğinin gerçekleşebilmesi için Türkiye tarafından yerine getirilmesi gereken koşulların AB tarafından belirlendiği belgedir. AB tarafından 2000 yılında açıklanan ilk KOB'da Türkiye'nin yerine getirmesi istenen koşullar, Türkiye tarafından 2001 yılında hazırlanan Ulusal Program'da yansımaları bulmuş ve Türkiye

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

tam üyelik doğrultusundaki taahhütlerini bu şekilde ortaya koymuştur.

Nisan 2003'te açıklanan gözden geçirilmiş KOB'a göre de **tarım alanında Türkiye'nin AB OTP'sine uyum konusundaki yükümlülükleri kısa ve orta vadede** olmak üzere su şekilde sıralanmıştır:

Kısa Vade

- Bütünleştirilmiş idare ve Denetim Sistemi'nin önemli unsurlarından olan hayvan kayıt sistemlerinin oluşturulmasının tamamlanması,
- Arazi Parsel Tanımlama Sistemleri gibi diğer unsurlara ilişkin hazırlık çalışmalarına başlanması,
- AB kırsal kalkınma politikası ve orman stratejisine giriş için bir strateji hazırlanması,
- Bir veterinerlik çerçeve yasasının ve AB müktesebatı ile uyumlaştırılmış ikincil mevzuatın kabul edilmesi; ilgili idari, bilimsel, test ve denetime dair insani, teknik ve bilgi kaynaklarının güçlendirilmesi; mevzuatın uygulanmasının sağlanması; hayvan hastalıklarının ortadan kaldırılmasına yönelik çabaların, kontenjan planlaması ve izleme kapasitesinin hızlandırılması,
- Üçüncü ülkelerle, AB sistemi ile uyumlu bir Sınır Kontrol Noktaları Sistemi'nin oluşturulması ve işletilmesi için gerekli belgelerin belirlenmesi,
- Veterinerlik ve bitki sağlığına ilişkin AB müktesebatının ulusal mevzuata aktarılması yönelik bir programın kabul edilmesi; basta laboratuvar deneyleri olmak üzere, bitkilerin korunmasına ilişkin AB müktesebatının etkin ve etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayacak idari, bilimsel ve teknik yapıların güçlendirilmesi; bitki ve bitkisel ürünlerin ithalatı ve gıda işleme sanayim kuruluşlarına ilişkin yerel üretimdeki denetim düzenlemelerinin güçlendirilmesi.

Orta Vade

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

- Bütünleştirilmiş ,idare ve Denetim Sistemi'nin kurulmasının tamamlanması,
- AB kırsal kalkınma politikası ve orman stratejisinin uygulanması için gerekli idari yapıların kurulması,
- Ortak Pazar yapılarının kurulması ve tarım piyasalarının etkili bir biçimde izlenmesi için siyasi temeller, idari yapılar ve uygulama mekanizmalarının kabul edilmesi,
- Üçüncü Ülkeler Sınır Kontrolü Görevleri Sistemi'nin güncelleştirilmesine yönelik bir plan ve takvim sunulması,
- Gıda Güvenliği ve Kontrol Sistemi'nin yeniden düzenlenmesi ve insani, teknik ve mali kaynakların, AB gıda güvenliği standartlarına uygun şekilde iyileştirilmesi,
- AB'nin hijyen ve halk sağlığı standartlarına uyum sağlamak amacıyla, gıda isleme tesislerinin modernizasyonuna yönelik takvim ile iyileştirme planının oluşturulması ve muayene ve tanı tesislerinin kurulması.”

Türk Tarımının OTP ile Uyum Durumu Nedir

Türk tarımının GSY,H içindeki payı 1980 yılında %26 seviyesinde iken, 2002 yılında %13.8'e gerilemiştir. 1980 yılında toplam ihracat değerinin %57'sini oluşturan tarım sektörünün, toplam ihracat içindeki payı 2002 yılı itibariyle %6 seviyesine düşmüştür.

Sivil istihdamın tarım sektöründeki payı 1980'de %54 iken bu oran 2002'de %33.9 olarak tespit edilmiştir. Türkiye'deki tarım sektörünün eski öneminin giderek azaldığı ortadadır. Ancak AB ülkeleri ile kıyaslandığında AB'ye aday ülke statüsünde bulunan Türkiye ekonomisinde tarım sektörünün önemli bir yer kapladığı görülmektedir. Türk toplumunun üçte biri geçimini tarım sektöründen sağlarken bu oran AB'de yirmide bir düzeyindedir. Bu yüzden Türk tarımının OTP ile uyumlaştırılması ve bu çerçevede yapısal sorunlarının tam üyelik sürecinde çözülerek tarımsal üretimin rasyonelleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. 25 Temmuz 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Avrupa Birliği Müktesebatı'nın Üstlenilmesine ,iliskin Gözden Geçirilmiş Ulusal Program'ın

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

tarım alanında öngördüğü öncelikler listesi ve bunlara ilişkin yapılacak düzenlemeler, başlıklar halinde, aşağıdaki gibidir:

Yatay Konulara İlişkin Düzenlemelere Uyum

- _ **Entegre idare ve Kontrol Sistemi'nin** (IACS) temel unsurlarının oluşturulması,
- _ **Çiftlik Muhasebe Veri Ağı'nın** (FADN) kurulması,
- _ **Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu'na** (FEOGA) yönelik idari yapıların oluşturulması,
- _ **Organik Ürün ve Girdilerin Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun'un** çıkarılması.

Veteriner Mevzuatına Uyum

- _ Veterinerlik Çerçeve Kanunu'nun çıkarılması ve bunun uygulanmasına yönelik AB ile uyumlu idari yapılanmanın oluşturulması,
 - _ Hayvan ve Hayvan Maddelerinin Uluslararası Ticaretinde Kullanılan Sağlık Sertifikası Modellerine ilişkin Tebliğin çıkarılması,
 - _ AB Üye Ülkelerinin Dışındaki Ülkelerden ithal Edilecek Canlı Hayvanların Muayene ve Kontrollerine ilişkin Tebliğin çıkarılması,
 - _ Hayvan Hastalıklarının Bildirim Sistemi Yönetmeliği'nin hazırlanması,
 - _ Hayvan hastalıklarının kontrolü ve izlenmesi ile ilgili acil eylem planlarının yapılması,
 - _ Hayvan refahına ilişkin yönetmeliklerin ve tebliğlerin çıkarılması,
 - _ Veteriner halk sağlığına ilişkin yönetmeliklerin ve tebliğlerin çıkarılması,
 - _ Yem Yönetmeliği'nin çıkarılması.
- Bitki sağlığı Mevzuatına Uyum ve Gerekli Kurumsal Kapasitenin oluşturulması
- _ Bitki pasaportu uygulamaları ve sınır kontrol noktaları dahil zararlı organizmalara ilişkin kanun ve yönetmeliklerin çıkarılması,

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

_ Bitki koruma ürünlerine (Pestisitler) ilişkin yönetmelik ve tebliğlerin çıkarılması,

_ Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına ilişkin Kanun'un çıkarılması,

_ Tohum Kanunu ve fide kalitesine ilişkin yönetmeliklerin çıkarılması.

Ulusal Kırsal Kalkınma ve Ormancılık Stratejisinin oluşturulması

_ Kırsal Kalkınma Stratejisi'nin Kabulüne, ilişkin Başbakanlık Genelgesi ile Bakanlar Kurulu Kararı'nın yayımlanması,

_ Ulusal Ormancılık Stratejisi'nin Kabulüne ,ilişkin Başbakanlık Genelgesi'nin yayımlanması.

Gıda Güvenliği ve Kontrolü

_ Bitkisel kökenli gıda maddelerinde gıda güvenliğine ilişkin tebliğlerin çıkarılması,

_ Süt ve süt ürünlerinde gıda güvenliğine ilişkin tebliğlerin çıkarılması,

_ Et ve et ürünlerinde gıda güvenliğine ilişkin tebliğlerin çıkarılması,

_ Diğer tarımsal ürünlerde gıda güvenliğine ilişkin tebliğlerin çıkarılması,

_ Alkollü içkilerde gıda güvenliğine ilişkin tebliğlerin çıkarılması.

Ortak Piyasa Düzenlerinin oluşturulması ve Uygulanmasına Yönelik Düzenlemelerin Gerçekleştirilmesi ile Tarım Piyasalarının Daha Etkin izlenmesi

- Aşağıda sıralanan ürünlere ilişkin Ortak Piyasa Düzeni Çerçeve Kanunu, ilgili Bakanlar Kurulu Kararları ve yönetmeliklerin çıkarılması;

- Hububat ve çeltik,
- Sığır ve dana eti,
- Süt ve süt ürünleri,
- Taze meyve ve sebze,
- islenmiş meyve ve sebze,
- Zeytinyağı,
- Şarap,
- Seker,

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

- Tütün

Avrupa Komisyonu tarafından 6 Ekim 2004 tarihinde açıklanan Türkiye hakkındaki ilerleme Raporu'nda Türk tarımının OTP ile uyum durumu şu şekilde ifade edilmiştir:

- Tarım alanında son ilerleme Raporu'ndan bu yana kısıtlı bir ilerleme kaydedilmiştir.

- Tarımın GSYH'ye olan katkısı 1983'deki, %21.4'den, 2003'de %12.2'ye düşmüştür. 2003'de tarım sektöründe çalışanlar 7 milyon olup, toplam işgücünün %33'ünü oluşturmaktadır. Bu oran 2002'de %34, 2001'de de %35 idi. Tarımsal işletmelerin sayısı 1991'deki 4 milyondan, 2001'de 3 milyona düşmüştür. 2001 sayımına göre, çiftliklerin %65'i 5 hektarın altında, %6'sı da 20 hektarın üzerindedir.

- 2003'de Türkiye ile AB arasındaki tarımsal ticaret hacminde küçük bir artış olmuştur. 2002'de 1.9 milyar Euro olan Türkiye'nin AB'ye tarımsal ürün ihracatı, 2003'de 2 milyar Euro'ya çıkmıştır. 2002'de 965 milyon Euro olan Türkiye'nin AB'den tarımsal ithalatı ise 2003'de 1.027 milyar Euro'ya yükselmiştir.

20 Gözden Geçirilmiş Ulusal Program, Temmuz 2003,

- 2003'de AB-15'in Türkiye'den en fazla ithal ettiği ürünler; sırasıyla meyve, kuruyemiş, sebze ve işlenmiş meyveler olmuştur. AB-15'in Türkiye'ye en fazla ihraç ettiği ürünler ise sırasıyla; tütün, tahıllar, hayvansal ve bitkisel yağlar olmuştur.

- AB'deki bazı firmalar, Ortaklık Anlaşması ve Gümrük Birliği'nin ihlali ve ticareti engelleyen teknik engellere ilişkin şikayetlerde bulunmaktadır.

- AB'den canlı hayvan ve et ürünleri ithalatına ilişkin yasaklama devam etmektedir.

- Mart 2004'de kabul edilen bir tebliğ ile bazı enerji içeceklerine ilişkin yasak kaldırılmıştır.

- Türkiye halihazırda tarım sektörünü ve devlet desteğini yeniden yapılandırmayı hedefleyen bir program uygulamaktadır. Hükümet, Dünya Bankası tarafından desteklenen Tarımsal Reform Uygulama Projesi'ni 2005 yılını da kapsayacak şekilde genişletmiştir. Proje; sürdürülemez ve çarpık hale gelmiş ve

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

sadece büyük üreticilere yarayan ölçsüz gübre, kredi ve fiyat desteklerinden kurtulmayı, devlet kooperatiflerini özelleştirmeyi, birleştirilmiş bir ulusal doğrudan gelir desteği programı hazırlamayı ve fındık ve tütün üreticilerini alternatif ürünlere yönlendirmeyi hedeflemektedir. Reform süreci tamamlanmış olmaktan oldukça uzak olmakla birlikte, özellikle ticareti bozucu destekleme mekanizmalarının etkisinin azalmaya başladığı görülmektedir.

Yatay konular

- Ödeme Ajansı, Bütünleştirilmiş İdare ve Denetim Sistemi ve Tarım Sayımı Veri Tabanı'nın kurulmasına yönelik herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir.
- Kalite politikası ve organik tarıma ilişkin önemli ilerlemeler kaydedilmiş ve AB'dekine benzer bir sisteme yaklaşılmıştır. Organik tarımla artık Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde kurulmuş olan alternatif tarımsal üretim teknikleri ile ilgili yeni bir şube ilgilenmektedir.

Ortak piyasa düzenleri

- Ortak piyasa düzenleri mekanizmalarının birçoğu henüz uygulanmaya başlanmamıştır. Türkiye halihazırda meyve ve sebzelerin ihracatında AB sistemine yakın pazarlama standartları uygulamaktadır. Bu standartların iç pazara nasıl ve ne zaman uygulanacağı değerlendirilmektedir.
- Üretici gruplarının oluşturulmasını desteklemeyi hedefleyen Tarım Üreticileri Birlikleri Kanunu 6 Temmuz 2004'de Parlamento tarafından onaylanıp yayımlanmıştır. Ancak, bu tüzük Komisyon önerileri çerçevesinde hazırlanmadığından, temel amacına ulaşacağından şüphe duyulmaktadır.

Kırsal kalkınma ve ormancılık

- **Kırsal kalkınmaya ilişkin** sınırlı bir ilerleme kaydedilmiştir. Henüz kapsamlı bir kırsal kalkınma stratejisi geliştirilmemiştir. Ancak, sulama, arazi geliştirilmesi, köy yolları yapımı, orman yolu yapımı, içme suyu tedariki ve ağaçlandırmaya yönelik birtakım kırsal kalkınma projeleri Tarım ve Köy işleri Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

• **Ormancılığa ilişkin olarak**, hükümet, Ulusal Ormancılık Programı'nın ana hatlarını belirlemiştir.

Hayvancılık, bitki sağlığı ve gıda güvenliği

• **Hayvancılık alanında**, sınırlı yasal ilerleme kaydedilmiştir. Ocak 2004'de Hayvan sağlığı ve Gözetimi Kanunu düzeltilmiştir. Bu düzeltmeler ile; hayvanların beslenmesinde kullanılan bazı maddelerin yasaklanabilmesi için yasal temel oluşturulmuş, buna ilişkin cezai yaptırımlar getirilmiş, ayrıca veterinerlik hizmetlerinin kontrol imkanları geliştirilmiştir. Bütün bunlar, Türkiye'nin üçüncü bir ülke olarak hayvansal ürünlerini AB pazarına ihraç edebilme imkanlarını artıracaktır.

• **Hayvan sağlığı alanında önemli çabalar ortaya koyulmuştur.** Deli dana (BSE), şap (FMD), geviş getiren hayvanlarda veba (PPR) hastalıklarına karşı gözetim programları kabul edilmiştir. Şap, brusella, koyun ve keçilerde frengi, PPR, antraks, kuduz ve Newcastle hastalıklarına karşı asılama çalışmaları yapılmıştır. Nisan 2004'de hayvan hastalıklarının zorunlu bildirimine ilişkin bir tebliğ kabul edilmiştir.

• Birlik tarafından daha önce tavsiye edilmiş olduğu gibi Türkiye, büyükbaş hayvanların belirlenmesi ve hareketlerinin kayıt altına alınmasına ilişkin sistemi kurmaya başlamıştır. Ağustos 2004 itibariyle 9.5 milyon büyükbaş hayvan işaretlenmiş ve kayıt altına alınmıştır. Kaydedilen hayvan çiftliği sayısı ise 1.5 milyondur. Zootekni alanında ilerlemeler kaydedilmiştir. Sayıları yaklaşık 25 milyonu bulan küçükbaş hayvanların belirlenmesine ilişkin strateji halihazırda değerlendirilmektedir. Hayvanların Korunması Yasası kabul edilmiş ve 1 Temmuz 2004'de resmi gazetede yayımlanmıştır. Kamu sağlığı alanında iki tebliğ kabul edilmiştir.

• **Bitki sağlığı alanında**, müktesebatın aktarılması ve uygulanmasına ilişkin (kimyasal gübre ve ikincil mevzuat) bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Bitki sağlığı ve zararlı organizmalara ilişkin Türk mevzuatı 2003 yılında yenilenip düzeltilmiştir.

• Aflatoksin bulaşmasına engel olmayı amaçlayan bitki hijyeni hareket planı hazırlanmıştır. Aralık 2003'de, bazı aktif maddeler içeren bitki koruma ürünlerinin satılması ve kullanılmasına ilişkin bir tebliğ yayımlanmıştır. Ne var ki, fındık ve kuru incirdeki

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

bulaşıcı aflotoksin ile bazı meyve ve sebzelerdeki sülfite ölçümlerinin dikkatle takip edilmesi gerekmektedir.

- **Gıda güvenliği alanında**, bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu alandaki laboratuvarlar hem eleman hem de donanım açısından geliştirilmiştir.

- Türkiye, uyumlaştırma sürecine devam etmeli ve müktesebatın uygulanabilmesi için gerekli idari kapasiteyi oluşturmalıdır. 2003 raporunda da altı çizildiği gibi kırsal kalkınma stratejisinin oluşturulması tarım alanındaki en öncelikli konulardan biridir. Türkiye ayrıca, organik tarım ve kalite politikasına ilişkin kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarının akreditasyonu ve güçlendirilmesi yönünde cesaretlendirilmelidir. Hayvancılık ve bitki sağlığı alanında Türkiye, idari ve denetleme kapasitesini müktesebatla uyumlu hale getirme çabalarına devam etmelidir. Hayvan sağlığı alanında önemli ilerlemeler kaydedilmesi birincil hedeflerden olmalıdır. Türkiye, hayvan hastalıklarının yok edilmesi için küresel bir strateji belirlemeli ve uygulamalıdır. Sınır denetleme ve kontrol sistemi geliştirilmelidir. Laboratuvar altyapısı güçlendirilmelidir. Gıda güvenliği alanında örneklem alımı ve analizi AB standartlarına yükseltilmelidir. Gıda işleme yerlerinin teknik ve hijyen standartları yükseltilmelidir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı altındaki şubelerin görev alanları bazen çakışmakta olup, bu durum Bakanlığın müktesebatın uygulanmasına ilişkin kapasitesinin geliştirilebilmesi açısından düzeltilmelidir.

2004 ilerleme Raporu'nun açıklanmasından bu yana Türkiye'nin tarım mevzuatında gerçekleştirdiği mevzuat uyumu aşağıdaki gibidir:

- Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yasası Şubat 2005'de yürürlüğe girmiştir.

- “Organik Tarım Kanun Taslağı” TBMM Genel Kurulunda görüşülerek 01.12.2004 tarihinde kabul edilmiş ve **5262 sayılı “Organik Tarım Kanunu”** olarak 03.12.2004 tarih ve 25659 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

- **Veterinerlik Çerçeve Kanunu** 2004'ün 4. çeyreğinde yürürlüğe girmiştir.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

- **Hayvanat Bahçelerinin Kurulması ve Açılması Yönetmeliği** Kasım 2004’de yürürlüğe girmiştir.
- **Hayvanların Korunması Yönetmeliği** Ocak 2005’de yürürlüğe girmiştir.
- **Canlı Hayvan ve Hayvansal Kökenli Ürünlerde Belirli Maddeler ve Kalıntı izleme Yönetmeliği** Aralık 2004’de yürürlüğe girmiştir.
- **Yem Yönetmeliği / Hayvansal Yan Ürünler Yönetmeliği** 2004’ün 4. çeyreğinde yürürlüğe girmiştir.
- 6968 sayılı **Zirai Karantina Kanununda Değişiklik Yapılması** Hakkında Kanun Ocak 2005’de yürürlüğe girmiştir.
- **Belirli Aktif Maddeleri içeren Bitki Koruma Ürünlerinin Pazarlanması ve Kullanımının Yasaklanmasına Dair Tebliğ** Eylül 2004’de yürürlüğe girmiştir.
- **Belirli Aktif Maddeleri içeren Bazı Bitki Koruma Ürünlerinin Geçici Olarak Ruhsatlandırılmasına ve Bazı Bitki Koruma Ürünlerine Verilen izinlerin Geri Alınmasına ilişkin Tebliğ** Ocak 2005’de yürürlüğe girmiştir.
- **Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına ilişkin Yönetmelikler** Ocak 2005’de yürürlüğe girmiştir.
- **Ulusal Ormancılık Programı** Bakanlık tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir.
- **Türk Gıda Kodeksi-Gıdalarda Maksimum Pestisit Kalıntı Limitleri** Tebliği, “Türk Gıda Kodeksi – Gıdalarda Maksimum Bitki Koruma Ürünleri Kalıntı Limitleri Tebliği” olarak 11.01.2005 tarih ve 25697 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
- **Türk Gıda Kodeksi - Çiğ Süt ve Isıl İşlem Görmüş İçme Sütleri Tebliği** ile ilgili mevzuat hazırlanmış, görüşe sunulmuş, gelen görüşler değerlendirilmiş ve Süt Yönetmeliği olarak uyumu gerçekleştirilmiştir.
- **Türk Gıda Kodeksi-Gıda maddelerindeki Okratoksin A seviyelerinin resmi kontrolleri için numune alma ve analiz metodu Tebliği** 13.01.2005 tarih ve 25698 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

• **Üçüncü ülkelere yönelik sınır kontrol noktalarının belirlenmesi** / 4 adet sınır kontrol noktasının alt yapısının iyileştirilmesi, diğer sınır kontrol noktalarının alt yapısının iyileştirilmesine yönelik bir plan hazırlanması ve plan çerçevesinde bu noktaların alt yapısının güçlendirilmesi / Bitki sağlığı kontrollerine yönelik olarak 4 adet laboratuvarın altyapısının güçlendirilmesi ile ilgili olarak; Tarım ve Köy işleri Bakanlığının Bitki sağlığı alanındaki AB’ den desteklenen yeniden yapılandırma projesi (Proje No: TR 0203.06) kapsamında 4 Zirai Karantina Müdürlüğü’nde (İstanbul, İzmir, Antalya ve Mersin) karantina laboratuvarları kurulması öngörülmüştür. Bu laboratuvarların kurulması ve gerekli eğitimlerin tamamlanmasından sonra bu giriş kapılarının ana giriş noktaları olarak onaylanması planlanmaktadır. Proje kapsamında 1.507.000 Euro ayrılmıştır.

• **Bitki koruma ürünlerinin ruhsatlandırılması aşamasında ve ruhsatlandırma sonrasında kalite kontrolleri** ile ilgili 2 laboratuvarın alt yapısının güçlendirilmesi ve akreditasyonu / Kalıntı düzeylerinin tespiti konusunda yetkili 2 laboratuvarın alt yapısının güçlendirilmesi ve 4 laboratuvarın akreditasyonu / Kalıntı analiz laboratuvarlarında çalışan personel sayısının diğer birimlerden alınacak

personelle artırılması ile ilgili olarak; Tarım ve Köy işleri Bakanlığı’nın Bitki sağlığı alanındaki AB’ den desteklenen yeniden yapılandırma projesi (Proje No: TR 0203.06)

• Kırsal Kalkınma Stratejisi’nin hazırlanmasına, gerekli idari kurumların ve kurumsal ihtiyaçların belirlenmesine yönelik teknik destek alınmasıyla ilgili olarak “**AB Ortak Tarım Politikasının Uygulanması için Hazırlık Projesi**” 2004 yılı mali programı kapsamında onaylanmıştır. Bu projenin alt bileşenlerinden biri olan “**Kırsal Kalkınma Planının Hazırlanmasına ve Planın Uygulanması için Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesine Destek Projesi**” kapsamında Kırsal Kalkınma Stratejisi taslağı hazırlanmıştır.

• **5488 sayılı Tarım kanunu** 18.04.2006 tarihinde kabul edilmiş olup; tarım sektörünün ve kırsal alanın, kalkınma

plân ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesi ve desteklenmesi için gerekli politikaların tespit edilmesi ve tarımsal destekleme politikalarının amaç ve ilkeleriyle temel destekleme programlarının tanımlanması; bu programların yürütülmesine ilişkin piyasa düzenlemeleri, finansman ve idarî yapılanmanın tespit edilmesi; tarım sektöründe uygulanacak öncelikli araştırma ve geliştirme programlarıyla ilgili kanunî ve idarî düzenlemelerin yapılmasıdır.

- **5403 sayılı Toprak Koruma Ve Arazi Kullanımı Kanunu** 19.07.2005 tarihinde yayınlanmış olup; toprağın doğal veya yapay yollarla kaybını ve niteliklerini yitirmesini engelleyerek korunmasını, geliştirilmesini ve çevre öncelikli sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak, plânlı arazi kullanımını, arazi ve toprak kaynaklarının bilimsel esaslara uygun olarak belirlenmesi, sınıflandırılması, arazi kullanım plânlarının hazırlanması, koruma ve geliştirme sürecinde toplumsal, ekonomik ve çevresel boyutlarının katılımcı yöntemlerle değerlendirilmesi, amaç dışı ve yanlış kullanımların önlenmesi, korumayı sağlayacak yöntemlerin oluşturulmasına ilişkin sorumluluk, görev ve yetkilerin tanımlanmasıdır.
- **5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu** 14.6.2005 tarihinde kabul edilmiş olup, üreticilerin bu Kanunda belirtilen riskler nedeniyle uğrayacağı zararların tazmin edilmesini temin etmek üzere, tarım sigortaları uygulamasına ilişkin Havuzun kuruluşu, Havuz tarafından teminat altına alınacak riskler, Havuzun gelir ve giderleri, prim ve hasar fazlası desteği, sigorta sözleşmeleri, reasürans sağlanması ve sigorta şirketlerinin görev, yetki ve sorumlulukları ile katkı ve katılımlarının esas ve usûllerini kapsar

Dünya Ticaret Örgütü'nün Kuruluşu ve Misyonu

Gündeme geldiği 1950'li yıllarda Uluslararası Ticaret Örgütü (ITO)'nün, güçlü bir ticaret organizasyonu olarak kurulması gerçekleştirilememiştir. Fakat yaklaşık yarım asır sonra

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

yapılan Uruguay Turu'nda DTÖ' nün kurulması ve GATT Antlaşması'nın fonksiyonlarını devralması kararlaştırılmıştır. 1986-1994 Uruguay Turu görüşmelerinde oluşturulan ve 1 Ocak 1995 yılında kurulan DTÖ' nün merkezi İsviçre'nin Cenevre şehrinde yer almaktadır. Yaklaşık 150 üyesi 120 milyon ABD Doları bütçesi ve 550 çalışanı olan DTÖ, genel sekreterlik şeklinde yönetilmektedir (WTO, 2005).

DTÖ' nün fonksiyonları; DTÖ antlaşmalarını yönetmek, ticaret pazarlıkları için forum oluşturmak, ticaret anlaşmazlıklarını çözüme kavuşturmak, ulusal ticaret politikalarını gözetlemek, gelişmekte olan ülkelere teknik yardım ve eğitim vermek ve uluslararası organizasyonlarla işbirliği yapmak şeklinde sıralanabilir.

DTÖ, GATT'ın kararlarını kolaylaştırdığı gibi Uruguay Nihai Anlaşması ve GATT prensiplerine yaptırım gücü de sağlamıştır. Genel Kurul, Bakanlar Konferansı, çeşitli Konseyler ve Sekreterlik gibi birimleri bulunan DTÖ, tüzel kişiliğe sahiptir. Türkiye'nin de üyesi olduğu bu kurumun faaliyetlerini izlemek ve sağlayacağı imkanlardan yararlanmak hem Türkiye hem de ihracatçılar için önem arz etmektedir.

DTÖ, ülkeler arasında yapılan ticaret kurallarıyla uğraşan uluslararası bir örgüttür. Bu örgütün temelinde, uluslararası piyasada ticaret yapan çok sayıda ülke tarafından tartışılan ve imzalanan antlaşmalar vardır. Bu dokümanlar, uluslararası ticaret için meşru olan temel kuralları belirlemektedir. Bu kurallar esas olarak, hükümetlerin kabul edilen sınırlar içinde ticaret politikalarını yürütmelerini temin eden antlaşmalardır. Hükümetler tarafından görüşülmüş ve imzalanmış olmasına karşın bu antlaşmaların asıl amacı, mal ve hizmet üretenlerin, ihracatçıların ve ithalatçıların işlerine yardımcı olmaktır.

Sistemin temel ve uygulamadaki amacı, arzu edilmeyen yan etkileri olmadığı müddetçe, mümkün olduğu ölçüde ticaretin serbest yapılmasına yardımcı olmaktır. Bu da kısmi olarak engellerin ortadan kaldırılması anlamına gelir. Bunun diğer bir anlamı, dünyanın her yerinde ticaret kurallarının ne olduğu hakkında fertlerin, şirketlerin ve hükümetlerin emin olmalarını

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

sağlamak ve ani politika değişmelerinin olmayacağı konusunda güvence vermektir. Antlaşmalar, önemli uyuşmazlık ve tartışmalardan hemen sonra ticaret yapan ülkeler topluluğu tarafından hazırlanıp imzalandığından DTÖ, ticaret pazarlıkları için bir forum olarak hizmet etme görevini üstlenmektedir. DTÖ'nün bir diğer çalışma alanı ise anlaşmazlıkların sona erdirilmesidir. Ticaret ilişkileri çoğu zaman çakışan menfaatleri içinde bulundurur. Bu farklılıkları gidermenin en uygun yolu, kabul edilen meşru bir kurum temeline dayanan nötr bir süreçtir.

Dünya Ticaret Örgütü'nün Çalışma Prensipleri

DTÖ antlaşmaları çok uzun ve karmaşıktır. Çünkü bu antlaşmalar; tarım, tekstil ve giyim, bankacılık, haberleşme, hükümet alımları, endüstriyel standartlar, gıda sağlığı yönetmenlikleri, akli mülkler ve daha bir çok konuyu içeren hukuki metinlerdir. Fakat birkaç temel kural tüm bu faaliyetler için geçerli olmaktadır. Bu prensipler, çoklu ticaret sisteminin temelini oluşturmaktadır.

Ticaret sistemi ayrımcı olmamalıdır. Bir ülke, ticaret yaptığı ülkeler arasında ayırım yapmamalıdır. Yani ticaret yapılan tüm ülkeler, aynı eşitlikte tercih edilen ülkeler olmalıdır. Ayrıca ülke içinde üretilen ürünler ile dışardan ithal edilen yabancı ürünler arasında ayırım yapılmamalıdır. Ticaret sistemi, pazarlıklar yoluyla engeller azaltılarak daha serbest hale getirilmelidir. Ticaret sistemi kestirilebilir olmalıdır. Yani yabancı firmalar, yatırımcılar ve hükümetler, ticaret engellerinin keyfi olarak artırılmayacağı konusunda güven içinde olmalıdırlar. Bu keyfi artışlar DTÖ tarafından sınırlandırılır. Ticaret sistemi daha rekabetçi olmalıdır. İhracat destekleri ve piyasa payını artırmak için maliyetin altında damping yapma gibi haksız uygulamalar engellenerek rekabetçi ortam sağlanmaya çalışılmaktadır. Ticaret sisteminde az gelişmiş ülkelere adaptasyon için daha fazla zaman verilmekte, daha fazla esneklik sağlanmakta ve özel bazı öncelikler temin edilmektedir.

- a) Ayrımcılık Olmadan Ticaret
- b) Daha Serbest Ticaret

- c) İstikrarlı Bir Ortam
- d) Dürüst Rekabeti Teşvik
- e) Gelişme ve Ekonomik Reformu Teşvik öngörülmektedir.

Çerçeve Metnin Genel Olarak Değerlendirilmesi

- Tarım, çerçeve metnin ağırlıklı konusunu oluşturmuştur.
- İç destekler konusunda özellikle gelişmiş ülkelerin belli bir disiplini uygulama konusunda adım attıklarını belirtmek yanlış olmayacaktır. Bu durum, olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.
- Gelişmekte olan ülkeler için önem arz eden “de minimis” oranının muhafazası ve halihazırda mevcut özel ve lehte muamele hükümlerinin devamı hedeflenecektir.
- Mavi kutu konusunda bir sınırlandırmadan söz edilebilirse de tanım genişletilmiştir. Ayrıca getirilen global tavan uygulaması, ürün bazında ilave bir tavan uygulaması ile desteklenmediğinden fazla etkili olmayabilir.
- Yeşil kutu gelişmiş ülkelerin mutabakatı çerçevesinde muhafaza edilmiştir. Her ne kadar bir gözden geçirmeden söz ediliyorsa da özellikle ticaret dışı mülahazalara yapılan atıf dikkate alındığında olası bir gözden geçirme sonucunda kapsamın daraltılacağını beklemek gerçekçi olmayacaktır.
- İhracat sübvansiyonlarının belli bir tarihte kaldırılması yönünde bir taahhütte bulunulması şüphesiz gelişmiş ülkelerin bir tavizi olarak algılanmalıdır. Zira bu konu, Uruguay Raund'dan beri gündemde olan bir anlaşmazlıktır. Sübvansiyonların kaldırılacağı tarihin DTÖ'nün kredibilitesine gölge düşürmeyecek bir tarih olarak öngörülmesinin de Türkiye'nin müzakerelerdeki genel pozisyonu ile paralellik arz ettiği görülmektedir.
- Öte yandan, ihracat sübvansiyonlarına paralel olarak, sübvansiyon eş değeri etki yaratan unsurların disiplin altına alınması yönündeki mutabakat ise ABD ve AB arasındaki uzlaşmayı yansıtmakta ve olumlu değerlendirilmektedir.
- Gerek iç destekler ve gerekse ihracat sübvansiyonundaki tüm bu gelişmelere paralel olarak, gelişmiş ülkelerin kendi üzerlerine

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

- düşeni yaptıkları varsayımıyla gelişmekte olan ülkelerden beklentileri ise esaslı bir tarife indiriminin gerçekleştirilmesidir.
- Formül olarak bant yaklaşımının kabul edilmesi, diğer ülke pozisyonları ile değerlendirildiğinde müzakerelerde beklentinin, kayda değer bir pazar açılımı sağlanması yönünde olduğunu göstermektedir.
 - Bu noktada, gelişmiş ülkelere olabildiğince dar olarak yorumlansa da özel ürünler ve hassas ürünler kavramları pazara girişte elde edilmiş önemli esneklikler olarak görülmektedir.
 - Tarımdaki korumacı yaklaşıma karşın, sanayi ürünleri açısından değerlendirmeler, Türkiye'nin gümrük birliği partneri olması nedeniyle farklı bir perspektiften gerçekleşmektedir. Buradaki temel yaklaşım ise gelişmekte olan ülkelerin de mümkün olduğunca pazarlarını açması şeklindedir.
 - Çerçeve metin ufak değişiklikler dışında Derbez Metni'ni yansıtmaktadır. Sanayi ürünlerinde indirim formülü olarak doğrusal olmayan bir formülün benimsenmesi olumlu bir gelişme olarak nitelendirilebilir.
 - Öte yandan bağlı olmayan tarifelerde uygulanan tarife oranlarının iki katı üzerinden indirim yapılması, gerçek bir pazar açılımı sağlamayacağı yönünde değerlendirilmektedir.
 - Sektörel yaklaşımlar konusuna da esnek bir anlayışla yaklaşılmakta ve bu açıdan metnin fazla iddialı olmadığı düşünülmektedir.
 - Ticaretin kolaylaştırılması bağlamında ortaya konulan modalite belgesi, gelişmekte olan ve en az gelişmiş ülkelere alışılmışın dışında esneklik tanımayı taahhüt etmektedir. Bu durumda, gelişmekte olan ülkeler arasında asimetric yükümlülükler ortaya çıkabilecektir. Müzakere sürecinde bu husus dikkate alınmalıdır. Zira bu alandaki müzakerelerden Türkiye'nin temel beklentisi, diğer ülkelerle olan ticari ilişkilerimizin şeffaf ve sağlam temeller üzerine oturtulmasıdır.

Türkiye Tarımı Açısından Çerçeve Metnin Değerlendirilmesi

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Kabul edilen çerçeve, uluslararası ticaretin daha fazla serbestleştirilmesi için temel bir yapıyı oluşturmaktadır. Bu yapının temel taşları şöyle tespit edilmiştir (TKB, 2004a):

- a) Serbest ticareti bozucu nitelikteki tarımsal desteklemelerin azaltılması,
- b) Ticarete haksız rekabete neden olan ihracat teşviklerinin, belirlenecek bir süre sonunda kaldırılması,
- c) Tarım ürünleri pazarının korunmasına yönelik gümrük vergilerinin azaltılması (yüksek vergilerin daha fazla, düşük vergilerin daha az oranda azaltılması).

Gelişmekte olan ülkelere, bu serbestleşme tedbirlerini daha az oranda ve daha fazla sürede yapma ayrıcalığı tanınmış, çok az gelişmiş ülkeler grubunda yer alan yaklaşık 50 yoksul ülke bu tedbirlerden muaf tutulmuştur. Ülkemiz DTÖ sınıflamasında gelişmekte olan ülkeler grubunda yer almaktadır. Bu nedenle bu ülkelere tanınan ayrıcalıklardan yararlanacaktır. Bu arada, gelişmiş ülkelerin ihracat sübvansiyonlarını azaltmaları, gümrük vergilerini indirmeleri ve iç desteklerini kısımaları sonucunda, Türk tarım ürünlerinin dış pazarlardaki rekabeti açısından bazı kazanımlar da elde edilebilecektir. Muhtemel yükümlülükler ve kazanımlar ile müzakerelerde izlenmesi gereken tutum aşağıda değerlendirilmiştir.

İç Destekler

Kırmızı Kutu: Tarımsal destekleme politikası 2000 yılında başlatılan reform paralelinde daha çok doğrudan ödemelere kaydırılmıştır. Dolayısıyla iç destekler altında yer alan kırmızı kutu tedbirleri arasında bulunan girdi destekleri, fiyat yolu ile desteklemeler ve primler, toplam destekleme bütçesi içerisinde çok az bir pay işgal etmektedir. Türkiye’de prim ödemeleri genellikle üretim yetersizliği bulunan ürünler için uygulanmaktadır. Bu nedenle bu desteklerin devam etmesinin gerekliliği kabul edilmektedir. Fakat bu desteklerdeki problem, prim ödemesinin DTÖ kurallarına göre kırmızı kutuda yer almasıdır. Kırmızı kutu tedbirleri için öngörülen %10’luk istisna dikkate alındığında bugün için Türkiye’nin bir ek yükümlülük

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

altına girmesi olası görülmemektedir. Ancak, Asgari Destek (de minimis) istisnasının %10'un altına çekilmesi halinde prim desteği verilen pamuk, ayçiçeği, soya fasulyesi gibi ürünlerde sorun yaşayabileceğimiz muhtemeldir. Bu destekleme kategorisine, kullanılan politika aracının aynı olması nedeniyle süt ve et teşvik primi de eklenebilir.

Bu nedenle üzerinde düşünülmesi gereken üç alternatif söz konusudur (Yavuz ve ark., 2004). Bunlardan birincisi, prim ödemelerinin toplam destekler içindeki payının, *DTÖ kurallarındaki asgari destek oranı olan % 10'un altına düşmemesidir*. İkinci alternatif ise, *bu destekleme şeklinin Mavi Kutuda yer alan garanti fiyatı ve fark ödemesine dönüştürülmesidir*. Zaten halihazırda Türkiye'deki prim ödemeleri de bu politika aracına benzetilerek yapılmaktadır. Üçüncüsü ise *DGD'nin bir şekilde belli ürünlerde prim uygulamaları yerine kullanılmasıdır*.

Prim ödemelerinde özellikle sertifikalı tohum ve soy kütüğüne kayıtlı hayvan kullanımı, belli bir dönem içinde geçici olarak zorunlu hale getirilerek kullanılmasının hızla yaygınlaştırılması sağlanmalıdır. Bir başka ifadeyle, prim ödemeleri, üretimde verim ve kaliteyi artırma aracı olarak kullanılmalıdır. Prim miktarları belirlenirken, ilgili üretici birliklerinin görüşleri ve dünya piyasalarındaki rekabet koşulları dikkate alınmalı ve ödemeler zamanında yapılmalıdır.

Mavi Kutu: Mavi kutu tedbirleri altında fındık ve tütünde uygulamakta olduğumuz *alan daraltması ve çay budama tazminatları* yer almaktadır. Bu tedbirler üretim veya verimle irtibatlı olmayıp alan ve kalite kriterlerine dayanmaktadır. Kabul edilen Çerçeve'de mavi kutu tedbirleri için müzakerelerde tarihsel bir süre tespit edilerek, bu desteklerin toplam tarımsal üretim değerinin % 5'ini geçmeyecek şekilde azaltılması öngörülmektedir. Türkiye'nin bu kutuya giren destekleme tedbirlerinin parasal değerinin çok düşük olması nedeniyle, Çerçeve'nin, bu yöndeki desteklemeleri olumsuz etkileyecek bir yükümlülüğe neden olması beklenmemektedir. Ancak eğer Türkiye'de, "Fark Ödeme" sistemi önümüzdeki yıllarda

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

uygulamaya konulursa, en yüksek destek değerinin %10'un altına çekilmesi, düşünölen bu uygulamayı kısıtlayabilir.

Yeşil Kutu Tedbirleri:Yeşil kutu tedbirleri içerisinde yer alan başta DGD olmak üzere, kırsal kalkınma, gıda güvencesi, altyapı yatırımları, genel hizmetler gibi desteklerin, bugün olduğu gibi uygulanabileceği anlaşılmaktadır. Burada önemli olan husus, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın 2006-2010 yıllarını kapsayan Tarım Stratejisi'ni hazırlamış olmasıdır. Bu strateji belgesi hazırlanırken DTÖ'ndeki muhtemel gelişmeler dikkate alındığından, prim uygulaması dışındaki destekleme tedbirlerinin çoğunun Yeşil Kutu'da yer alması mümkün olacaktır. Tarım Stratejisi Belgesi, müzakerelerde Türkiye'nin izleyeceği tutum için büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Gerek AB'nde gerekse ABD'nde desteklerin miktarı çok fazla azalmamış, hatta örneğin ABD'nin 2002 tarımsal desteklemeleri şaşırtıcı bir şekilde artmış ve DTÖ kurallarına uyum amacıyla destekler, kırmızı kutudan da maviye veya yeşile kaydırılmıştır.

Pazara Giriş

Pazara giriş yani gümrük vergilerinin indirilmesi konusunda çerçeve metinde, gelişmekte olan ölkeler için bahsedilen ayrıcalıklar ve özel ürün tespiti yoluyla, hayvansal ürünler başta olmak üzere bölgesel kalkınma, gıda güvencesi açısından önem taşıyan tarım ürünleri için ayrıcalıklı işlemlerden Türkiye'nin yararlanması mümkün olabilecektir. Bu husus, Türkiye'deki ilgili kurumlar bünyesinde çok iyi değerlendirilerek müzakereler sırasında izlenecek tutum tespit edilmelidir.

İhracat Teşvikleri

Türkiye'nin tarım ürünleri ihracatı için sağladığı teşvikler çok düşük miktarlarda olmaktadır. Ayrıca ihracat kredileri içerisinde tarım ürünleri yer almadığından, müzakerelerde ihracat sübvansiyonlarının kaldırılması yönünde atılacak adımların bu teşviklerimizi azaltmamız yönünde bir yükümlölük getirmesi beklenmemektedir. Ancak gelişmekte olan ölkelerin uyguladıkları ihracat teşviklerinin kaldırılması, tarım ürünlerimizin dış

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

pazarlardaki rekabet üstünlüğünü artıracığından olumlu bir sonuç doğurabilir.

Hem pazara girişte meydana gelecek kolaylıklara hem de ihracat teşviklerindeki sınırlamalara çözüm olarak, üretim maliyetlerini düşürücü, yani verimliliği ve etkinliği artırıcı yapısal politikalar, uzun vadeli olarak yürürlüğe konulmalıdır. Böylece rekabetçi bir tarım sektörüne ulaşma doğrultusunda adımlar atılarak DTÖ kuralları sonucu Türkiye tarımının zarar görmesi ihtimalinin önüne geçilmiş olur.

DTÖ'nün Gelişim Seyri

Ülkemizin de kurucu üye olarak 122 ülkeyle birlikte imza atmasıyla 1995 tarihinde kurulan Dünya Ticaret Örgütü, mal ticareti, hizmet ticareti ve fikri mülkiyet hakları alanlarında çok sayıda anlaşmanın uygulanmasından sorumludur. Bu anlaşmaların öngördüğü şekilde bütün sektörlerde dünya ticareti önündeki engellerin peyderpey kaldırılması ve ticaretin giderek liberalleştirilmesi Örgütün en önemli hedeflerinden biridir. Dünya Ticaret Örgütü diğer ekonomik örgütlerden farklı olarak tüm üyelerinin karar alma sürecine etkin bir şekilde katılabildiği ve eşit söz sahibi olduğu bir yapıya sahiptir. Örgüt çatısı altında ticarete yön veren kural ve disiplinlere yönelik bütün kararlar “konsensüs” esasına göre alınmaktadır. Ancak, bu sürece yön verebilmek Örgüt çerçevesinde yapılan müzakere ve karar alma sürecine aktif katılımı mümkün olmaktadır.

Dünya ülkelerini ve tarım ülkesi olarak Türkiye'yi de çok yakında ilgilendiren Tarım konusu ise DTÖ'nün yürürlüğe girdiği 1995 yılından itibaren ek anlaşmalardan biri olarak ilk kez bir kural ve disipline bağlanmıştır. Anlaşma tarım ürünleri ticaretinde adil, öngörülebilir ve serbest piyasa mekanizmasına dayalı bir sistem hedeflemektedir. Bu kapsamda tarım ürünlerinde **pazara giriş, iç destekler ve ihracat sübvansiyonları** ana başlıklarında üye ülkelerin yerine getirmekle mükellef oldukları kurallar belirlenmiş ve anlaşma öncesinde büyük ölçüde müdahalelere ve tarife dışı engellere konu olan uluslararası tarım ürünleri ticaretinin çok taraflı sisteme entegre edilmesi amaçlanmıştır.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Ancak bu süreçte, tarım ürünleri, üzerinde en çok tartışılan ve pazarlık edilen konu haline gelmiş çok sayıda farklı çıkar grubunun üzerinde anlaştığı ortak bir çizginin yakalanması henüz mümkün olamamıştır.

DTÖ Genel Konseyi'nin 30 Temmuz 2004 tarihli toplantısında kabul edilen Çerçeve Karar'ın, 2005 yılında Hong Kong'da düzenlenen DTÖ Bakanlar Konferansı'nda kabul edilip yürürlüğe konulması için yoğun çaba gösterilmektedir.

Bilindiği gibi Çerçeve Karar;

- Serbest ticareti bozucu nitelikteki tarımsal desteklerin azaltılmasını (**iç destekler**),
- Ticarete haksız rekabete neden olan ihracat teşviklerinin belirlenecek bir süre sonunda kaldırılmasını (**ihracat teşvikleri**) ve
- Tarım ürünleri dış pazarlamasındaki **gümrük vergileri ve miktar kısıtlamalarına** dayalı kısıtlamaların azaltılması (pazara giriş) konularını kapsamaktadır.

DTÖ kararları serbest ticareti ile tüm ülkelerden istenilen diğer tavizler ise;

- 1.Arazi satın alma, kiralama ve diğer gayri menkul haklarındaki ulusal kısıtlamaların kaldırılması olmak üzere,
- 2.Tarım ürünlerine uygulanan gümrük vergilerinin sıfırlanması,
- 3.Su kaynaklarının ve dağıtımının özelleştirilmesi,
- 4.Kontrollü tarımın önündeki engellerin kaldırılması,
- 5.Sertifikalı tohumların kullanılmasının sağlanması gibi tarım sektörünün tekelleşmesi önündeki tüm engellerin kaldırılması hedeflenmektedir.

Tarımda bu kararların uygulanması halinde Ülkemizde ve bölgemizde tarım sektörünü bekleyen bazı olumsuzluklardan da söz etmek mümkündür. Bunlar;

- 1.Verimli tarım arazileri tarım dışı kullanıma açılabilir,
- 2.Tarımsal ürünlerin ithalatına uygulanan gümrük vergileri sıfırlanacağı için ithal ürünlerle rekabet edemeyen çiftçilerin ve köylerin büyük kentlere göçü hızlanabilir,

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

3.Su kaynaklarının özelleştirilmesiyle yerli tarımsal üretim sıkıntıya sokulacaktır.

4.Patentli tohumların da bir zorunluluk olarak sisteme sokulmasıyla genetiği değiştirilmiş tohumların ülke içerisine girişini engellemek güçleşecektir,

5.Gelişmiş Ülkelerin tarımsal üretimi tekellere ve ithalata bağımlı hale geleceği için, gıda güvencesi ve sürdürülebilirlik tehlikeye girebilir.

Ancak unutmamak gerekir ki **tarım ürünleri ticaretinin serbestleşmesinin Ülkemizde ve bölgemizde faydaları da olacaktır.**

Özellikle iki etkiyi ele alabiliriz:

1-Yüksek maliyetle üretimin azalması dolayısıyla ortaya çıkacak olan üretim kazançlarıdır.

2- Düşük fiyattan tüketici rantındaki artışı gösteren tüketim kazançlarıdır.

Doha'nın Türk tarımına ve bölge tarımına Etkileri nasıl olacaktır. Doha Kalkınma Gündemi az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere için bir yoksullaştırıcı büyüme etkisi oluşturacağını görmekteyiz. Kısaca açıklarsak yoksul ülkelerin önemli tarım ihraç ürünleri tarımda liberalleşme ile gelişmiş ülkelerin pazarlarında ulaşım kolaylığı ile satılacak, tarım ihracatı büyüyecek ancak ülke kendi ürünlerini ihraç etmekten kendi ihtiyacını karşılayamayacak ve maliyetleri gün geçtikçe artacağından büyüme sağlansa bile bu büyüme **yoksullaştıran bir büyüme olacaktır.**

Bunun sebeplerini irdelersek tarım/tarım dışı fiyat hareketlerinin uzun dönemde tarım aleyhine olacak olan seyri ki bu DOHA'nın belki de önlenemeyecek olan en büyük problemi olarak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kronik bir hastalığı olacak ve ülkelerin refahının olumsuz etkileyecek en büyük etken olacaktır.

Ayrıca tarımsal **ürünün iç veya dış piyasalardaki nihai fiyatı ile çiftçinin eline geçen fiyat arasında geniş bir makasın**

oluşması sonucunda da ülkede sadece büyük çiftçiler yüksek kar elde ederken maliyetlerin yükselmesi sebebiyle küçük çiftçiler için tarımdan ayrılacak ve gıda güvencesi tehlikeye girecek büyümeden kaynaklanan yoksulluk tekrar baş gösterecektir. Çünkü tarımsal faaliyetlerden ayrılan genç nüfus (yaşlı nüfus topraklarını bırakmak istemeyecektir) şehirlere göç edecek ve şehirlerde sosyal problemler artacaktır. Bu da çok büyük altyapı problemleri ve üretim yetersizlikleri gibi çeşitli problemler yaratacaktır. Köylerden kente gelen köylüler hizmet sektörüne katılmak için çaba harcayacak ancak, hizmet sektörüne girişleri uzun zaman alacaktır. Ülkemizde ve bölgemizde sanayileşmenin istenen seviyede olmamasından dolayı işsizlik gizli işsizlikten çıkarak açık işsizlik olarak şehirlerde güvenlik problemleri oluşturacaktır. Köyden kente göç edenler en kolay sanayi içerisinde eriyebilir bu yüzden tarımda kalan köylüler ve ülkemizin gıda güvenliği açısından tarıma dayalı sanayini geliştirilmesi önemli olacaktır.

DTÖ tarafından az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere kabul ettirilmeye çalışılan politikalar tarımsal ürün ve girdi piyasalarındaki müdahalelerin sonlandırılmasını hedeflemektedir. **Tarımsal nüfusa yönelik ABD tarzı kaynak aktarımları meşru görülmüştür. Bu ayırım dış ticareti saptırıcı desteklemeler kavramıyla ortaya atılmış ve belirli ürünlere ve girdilere dönük tüm müdahale ve önlemler amber diye nitelenen bir kategoriye alınmıştır.** Bu desteklerinde zaman içinde tümüyle tavsiyesi sağlanacaktır (önümüzdeki on yıl içerisinde az gelişmiş ülkeler amber kutu kategorisindeki “toplam destek ölçüsü” nü %40 azaltacaklardır).

Ancak, tarım ürünleri arzı dönemsel olduğundan ve ülkeden ülkeye hatta bölgeden bölgeye farklı tarihlerde ürün arz eden yetiştiriciler büyük kar sağlayabileceklerdir. Ancak, bu durum **ülkemizin ve bölgemizin ihracatta dünyada iyi seviyelerde olduğu ürünler için olumsuz olacaktır. Zira dünyada en büyük ihracatçısı olduğumuz ürünlerde örneğin fındıkta arzın düşmesi sonucu yüksek fiyat dalgalanmaları olacaktır.**

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Böyle ürünlerde yani dünya üretiminde söz sahibi olduğumuz ürünlerde bölgemizde Ülkemizde ve Borsa kurulmasına ve bu tarz ürünler için tarıma dayalı sanayinin gelişmesi için devletin şimdiden çok çaba harcaması gerekecektir.

Tarım politikalarının temel hedefi halkın beslenme düzeyini arttırmak ve iyileştirmek ise tek yıllık ürünlerde arzın düşük olması durumunda fiyatlar çok arttığından dolayı bazı tarım ürünlerinde ya tarımsal sigorta sistemi ile fiyatları aşağı çekecek yardımları yapması yada düşük fiyatlara karşı sigorta sisteminin geliştirmesi yada afet yardımlarının fiyat bazında mevzuat değişikliği ile ele alınması yararlı olacaktır. **Konuyu açacak olursak ABD ülkesindeki tarımsal ürün fiyatlarının dünya ortalamasından düşük olmasını afet olarak nitelendirerek üreticilere afet yardımı olarak desteklemiştir.** Gelişmiş ülkelerin koruma ve destekleri azaldıkça tarım ürünlerinin dünya fiyatlarının artması beklenilmelidir. Azalan fiyat ve ihracat sübvansiyonları ürünlerin maliyetlerini arttıracaktır.

Doha'nın Etkilerine Karşı Kısa Vadede Alınabilecek Önlemler

1-Ürün desteğine kısmen de olsa devam edilmeli ve doğrudan gelir ödemelerinin tüm desteklemeler içerisindeki payı azaltılarak (%80'den %50'nin altına çekilerek) aradaki fark anlaşmaların bizi bağlamasını düşündüğümüz ve Samsun ilini ve alt bölgeyi çok yakından ilgilendiren; hayvancılık (özellikle arıcılık ve balık yetiştiriciliği), soya, ayçiçeği, mısır ve yem bitkisi ve bazı yemeklik baklagillere destek olarak üreticilere aktarılması ve kısa vadede arz açığı olan ürünlerin öncelikle değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı DTÖ nün etkilerine karşı şimdiden ülke genelinde ve dolayısıyla bölgemizde bazı tedbirler almalıdır. Mesela; Hayvancılık konusunda verimliliğin arttırılmasına yönelik olarak ırk ıslahı desteklenmeli, et primi yardımı yeniden ele alınmalı, hayvancılık işletmelerinin sayısının arttırılmasına yönelik şirketlere destekler sağlanmalı, kaba yem üretimini arttırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bunların yanında

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

hayvan sağlığı ve kimlik sistemi teşvik edilmelidir. Bu çalışmalar proje olarak yapıldığında Samsun alt bölgesini etkileyen konularda ilgili kurumlar hemen sahada uygulamaya geçmelidirler.

2-Tarımda toprak bölünmesine karşı medeni kanunda değişiklik DOHA ile önem kazanmıştır. **Samsun bölgesinde oldukça küçük ve parçalı olan işletmelerin ekonomik olarak AB işletmeleriyle rekabet edebilir hale gelebilmesi için, bu amaçla tarım topraklarının miras yoluyla bölünmesinin önlenmesi** (Kırsal Kalkınma Destekleri) ve işletmelere şirketleşme yolu açılarak tarımsal şirketlerin, AB Kırsal Kalkınma Tüzüğü 17. maddesinde tanımlandığı gibi çiftlik binaları ve diğer taşınmaz mülklerin iyileştirilmesi veya elde edilmesi için yapılan harcamalar (harç, vergi, tapu kaydı gibi), yeni ekipman (bilgisayar programları dahil) ve makine alımları, danışman ücretleri belirlenecek bir oranda desteklenmelidir. **Bölgemizde mevcut işletmelerin küçük ve parçalı halden kurtarılması ve bölünmelerin engellenmesi, verimliliğin artırılması, ürün maliyetlerinin düşürülmesi Samsun alt bölgesi için oldukça fazla önem taşımaktadır.**

Bu kapsamda hem ülkemizde ve hem Samsun alt bölgesinde seralarımızın modernleştirilmesi, süt pazarlama tesisleri, mısır kurutma tesisleri gibi tarıma dayalı sanayilere kaynak desteği verilmelidir. Ayrıca, yeniden parselasyon ile arazi toplulaştırılması ile dağınık tarımsal arazi parsellerinin toplulaştırılarak ekonomik olarak yaşayabilir büyüklükte işletmelerin oluşturulmasına imkan sağlanmalıdır. Bu gaye ile oluşacak yasal ve idari masrafların AB tarım Desteklerinde olduğu gibi %100'üne varan kısmı desteklenmelidir.

3-Pazarlama ve reklam: tarımsal ürünlerinin kalitesini iyileştirmek ve standardizasyon için teknik çalışmalar ve pazar araştırmaları gibi danışmanlık hizmetleri gibi yardımlar AB'de olduğu gibi bölgemizde oluşacak yeni şirketlere belli oranlarda verilmelidir.

Ayrıca, global olarak dünyada her üründe olduğu gibi reklam çok büyük önem arz etmektedir. Bu yüzden öncelikli

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

olarak Ülkemizi ve Samsun alt bölgemizi en iyi yansıtabilecek ve söz sahibi olduğumuz (fındık gibi) ürünlerde öncelikli olmak üzere bölgesel türlerin dünyaya tanıtımı amaçlı desteklenmelidir. Bu destekler ihracata yönelik olmak kaydıyla verilmeli ancak iç piyasaya yönelik reklam faaliyetleri ürünün pazarlanmasında tıkanıklık olması durumunda verilebilir. Örneğin Amasya elmasının tanıtımı gibi. (AB bu konuda reklam masraflarının %50'ye kadarki kısmını desteklemektedir).

4-Sigorta: tarım ürünleri sigortası ile bölgesel afetlerde üreticiler desteklenmelidir.

Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) altıncı Bakanlar Konferansı 13-18 Aralık 2005 tarihlerinde Hong Kong'da gerçekleştirilmiş ve 18 Aralık 2005 tarihinde onaylanan Hong Kong Bakanlar Konferansı Deklarasyonu 22 Aralık 2005 tarihinde yayımlanmıştır.

Deklarasyon Metni, Doha Kalkınma Gündemi konularında varılan uzlaşmayı yansıtan bölümler ile tarım ve sanayi ürünlerinde pazara giriş, hizmetler, kurallar, ticaretin kolaylaştırılması ve özel ve lehte muamele konularındaki eklerden oluşmaktadır.

Metinde öncelikli olarak, üyeler tarafından Doha Bakanlar Deklarasyonu ve Kararları ile 1 Ağustos 2004 tarihli Genel Konsey Kararının uygulanması yönündeki kararlılık teyit edilmiş, kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesinin ve müzakerelerin 2006 yılı sonuna kadar başarıyla sonuçlanmasının önemi vurgulanmıştır.

Bu nedenle, pek çok konunun önümüzdeki dönem müzakerelerine bırakılmış olmasına rağmen metin, müzakereler için gerekli siyasi desteği sağlamaktadır. Hong Kong hazırlıkları sırasında ülke pozisyonlarının ne derece ayrı olduğu düşünüldüğünde sonuç bir başarı olarak değerlendirilebilir.

Müzakere başlıkları itibarıyla metin değerlendirilecek olursa aşağıdaki hususlara dikkat çekilmesinde yarar görülmektedir.

Bu kapsamda, DTÖ'ye üye ülkeler Hong Kong Bakanlar Konferansı'nda tarımda modalitelerin 30 Nisan 2006, yeni

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

taahhüt listelerinin ise 31 Temmuz 2006'ya kadar oluşturulması konusunda mutabakata varmışlardır.

Deklarasyonda ayrıca, Ağustos Kararlarında üyelerin indirim kapsamı dışında tutacakları destek miktarını belirleyen “de minimis” oranının da indirim tabi tutulacağı ifade edilmiş olmasına rağmen, ülkemizin ısrarla savunduğu üzere, uygulamalarını “de minimis” ile sınırlı tutan, ya da başka bir deyişle indirim taahhüdü bulunmayan GYÜ'lerin, halihazırda %10 olan de minimis'te indirim gitmeyecekleri belirtilmiştir. Çerçeve metinden farklılık gösteren bu husus ülkemiz açısından önem taşımakta ve iç destek politikalarımız çerçevesinde önümüzdeki dönem uygulamalarımız açısından ülkemizi rahatlatacak bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

İhracat sübvansiyonları ve benzer etkiye sahip uygulamaların tedrici ve paralel bir yaklaşımla 2013 yılına kadar sonlandırılmasına karar verilmiş, indirimlerin büyük kısmının, uygulama döneminin ilk yarısında tamamlanması karara bağlanmıştır.

Tarımda, pazara giriş konusunda tarife indirimlerinin dört bant içinde gerçekleştirileceği karara bağlanmıştır. Önümüzdeki dönemde ise GYÜ'ler de dahil bantların hangi eşik değerler arasında olacağı ve indirimin hangi usulle yapılacağı kararlaştırılacaktır. Ülkemiz için önemli yere sahip “özel ürünler” ve “özel korunma önlemleri mekanizması” konuları da Deklarasyon Metninde yer almış; kırsal kalkınma, gelir idamesi ve gıda güvenliği kriterlerine dayalı olarak hazırlanacak göstergeler çerçevesinde her bir GYÜ'nün, belirli sayıda özel ürününü bu kapsamda belirleyebileceği kaydedilmiştir. Ürün sayısı halihazırda belirli değildir. Müzakerelerde kapsamın geniş tutulmasına çalışılacaktır. Özel korunma önlemleri mekanizmasının ise fiyat ve miktar esasına göre işleyeceği belirtilerek ayrıntılar müzakerelere bırakılmıştır. Hatırlanacağı üzere; müzakerelerde özel korunma önlemleri mekanizmasının sadece ithalat artışı esasına göre şekillendirilmesi sıklıkla gündeme getirilmiştir. Bu itibarla, fiyat esasına ilişkin önerilerin dikkate alınması ülkemiz açısından olumlu bir gelişmedir.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Nihai analizde, DTÖ'deki tartışmalar ve rekabetçi ülkelerin ısrarcı tutumları dikkate alındığında, özel ürünler ve özel korunma mekanizmaları konularının ülkemizin de içinde bulunduğu pozisyona paralel olarak metne yansıtılması grubun başarısı olarak değerlendirilmektedir.

Gelişme yolunda olan (GYO) ülke konumunda olan Türkiye'nin yukarıda belirtilen temel esaslara ilişkin olarak 2004 yılına kadarki sorumluluklarını yerine getirmesine ilişkin önemli bir sıkıntı yaşanmamıştır.

Bundan sonraki süreçte de daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi sadece "de minimis" sınırının %10'un altına çekilmesi durumunda, iç destekler "kırmızı kutu" önlemleri kapsamında yer alan "prim ödemeleri" konusunda sorun yaşanabileceği düşünülmektedir. Bunun dışında diğer önlemler kapsamındaki gerek ihracat teşvikleri ve gerekse pazara giriş önlemleri bakımından ise DTÖ tarafından belirlenmiş olan sınırların altında kalınması nedeniyle ciddi bir sorun yaşanmayacağı söylenebilmektedir.

Bu durumun TR83 Samsun alt bölgesi tarımına yansımaları da kuşkusuz ülke genelindeki olası gelişmelerden farklı olmayacaktır. Sorun oluşturacağı düşünülen prim ödemeleri konusunda bölgede ciddi düzeyde üretim ve prim ödemesinden veya prim ödemelerinin kısılmasıyla üretimin olumsuz etkilenmesinden bahsetmek mümkün değildir. Nitekim 2006-2010 Ulusal Tarım Stratejisi de belirlenmiş olup 2010 yılına kadar destekleme uygulamalarında ve belirlenen çalışılan **Samsun İl Tarım Stratejisi de DTÖ kapsamlı kuralların ötesinde yer alacak herhangi bir destekleme önlemi de önerilmemektedir.**

Öte yandan, TR83 **Samsun** alt bölgesi'nin AB kapsamlı uyum politikaları dolayısıyla karşılaşacağı etkilerin ise DTÖ kurallarına göre daha belirgin olacağı düşünülmektedir. Büyük çoğunlukla **findık ve sebze üretim merkezi olarak görülen Samsun alt bölgesi aynı zamanda AB'nin önemli tedarik merkezi olarak da öne çıkmaktadır. Dolayısıyla findık ve**

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

sebze dış ticareti konusu üzerinde durulması gereken bir konu olarak öne çıkmaktadır.

Bu kapsamda özellikle AB tüketici profili ve yasal düzenlemeleri, ihracatı düşünen Samsun bölge tarımını yakından ilgilendirmektedir. Diğer bir yaklaşımla fındık ve sebze üretimi ile ilgili olarak; kalite, ambalaj, standart ve tüketici sağlığı gibi konular en çok dikkat edilmesi gereken olgular olarak dikkati çekmektedir. Nitekim Türkiye'nin AB Ortak Piyasa Düzenlemesi'ne uyumu gerekliliği nedeniyle belirtilen önlemleri alması gerekmektedir. Ayrıca yine uyum nedeniyle hem Türkiye geneli hem de Samsun bölge genelinde üretici örgütlenmeleri konusunda sağlıklı yapılanmalara gidilmesi gerektiği öne çıkmaktadır.

Piyasa düzenlemeleri dışında ayrıca yapısal düzenlemeler kapsamında yer alan tarımsal işletmelerin rekabet güçlerinin arttırılması, kırsal altyapının güçlendirilmesi, tarımsal sanayi kuruluşlarının AB normlarına uygun ve rekabet edebilir ölçüklere ulaştırılması gerekliliği de ayrıca üzerinde durulması gereken konular arasında yer almaktadır.

Bu bakımdan bölge tarımının şimdiden; avantajlı yönlerini daha da geliştiren, potansiyelleri yeni fırsatlara dönüştürebilen buna karşın dezavantajlı olabilecek olası yönler için ise önlem alınabilecek bir konuma getirilmesi, bunun için vakit geçirmeden gerekli hazırlıkların tamamlaması gerekmektedir.

Türkiye'deki çiftlik yapısı, bazı yeni üye devletler, Bulgaristan ve Romanya ile benzerlikler göstermektedir. 2001 sayımına göre, Türkiye'de çoğunu aile işgücünü kullanan aile çiftliklerinin oluşturduğu yaklaşık 3 milyon tarımsal işletme vardır (AB-25'te ise yaklaşık 13 milyon tarımsal işletme bulunmaktadır). Bu rakam 1991'deki 4 milyon işletme sayısına göre daha düşüktür. İşletmelerin ortalama büyüklük göstergeleri, AB standartlarına göre küçük olduklarını ortaya koymaktadır (Türkiye ortalaması 6 hektar, AB-25 ortalaması 13 hektar). Ancak, bu işletme ve ortalama büyüklük rakamları toplam alan ile uyumlu değildir.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

AB'nin belirli bölgeleri ile Bulgaristan ve Romanya'da olduğu gibi, geçimlik ve yarı-geçimlik çiftçilik, Türkiye tarımının ve **Samsun** bölgemizin de önemli karakteristik özelliğidir. Bu çiftlikler tipik olarak, verimliliğin düşük olması ve üretimin sadece küçük bir oranının pazarlanması ile ayırt edilirler. Geleneksel pazar ve fiyat politikalarıyla bu çiftliklere ulaşmak zor olsa da, bunlara ulaşmak Türkiye'deki kırsal nüfusun çoğunluğunun gelirinin güvence altına alınması ve geçimlerinin temini için önemlidir.

Önceki katılan ülkelerle karşılaştırıldığında, Türkiye daha büyük, daha kalabalık ve daha yoksuldur. Ülkemizin bu ortalama özelliği bölgemiz için de geçerlidir. Ayrıca, piyasa koşullarında diğer ülkelerden daha çok korunmuştur. Tarım ve tarımsal-gıda işletmelerinin rekabet yeteneği genellikle AB ortalamasından daha düşüktür.

Tarihsel olarak Türkiye, tarifeler açısından yüksek oranda korunmuş bir tarımsal piyasaya sahip olmuştur. İthalat koruması yüksek seviyede kalırken, **2000 yılından itibaren Türkiye tarımsal desteğinin yeniden düzenlenmesi, arz-talep dengesinin sağlanması, daha rekabetçi bir tarım sektörünün oluşturulması ve devlet müdahalesinin azaltılmasını amaçlayan bir tarımsal reform programını uygulamaktadır.**

Tarımsal reform programının temel unsurları şunlardır:

- (i) yurtiçi fiyatların azaltılması,
- (ii) üretimden bağımsız doğrudan gelir destekleri (0.5 ile 20 hektar arasında araziye sahip çiftçilerin yaklaşık %90'ına yapılan ödemeler),
- (iii) çiftçileri tütün ve fındıktan alternatif ürünlere geçmeleri için özendirmek üzere, tek seferlik ödemeler,
- (iv) kamu iktisadi teşebbüsleri ve tarım satış kooperatiflerinin yerine, kendi finansmanını sağlayan özel kooperatiflerin oluşturulması
- (v) Sağlıklı beslenme için tüketimi özendirmek üzere kamuoyunu bilgilendirecek kampanyalarının düzenlenmesi.

Reform süreci hala tamamlanmamış olmakla beraber, örneğin ticareti tahrif edici destek seviyelerinin çoğu üzerinde

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

bazı olumlu etkileri de olmuştur. Ancak, özellikle doğrudan desteğin payı ve etkili kırsal kalkınma politikasının eksikliği açısından, Türk tarım politikasının AB tarım politikasından hala önemli ölçüde farklı olduğu açıktır. Müdahale alımları, girdi destekleri ve üretimle ilgili destekler gibi bütçeden desteklenen çeşitli pazar politikaları hala bulunmaktadır. İthalat tarifeleri pek çok tarımsal ürün için AB'dekinden yüksektir ve birçok hassas ürün için kısıtlayıcı düzeydedir. İhracat destekleri, AB'dekinden daha az olsa da önemli bir role sahiptir. Kamuya ait tarımsal işletmelerin özelleştirilmesi gecikmektedir.

Son OECD rakamlarına göre, 2003'te Türkiye'de Üretici Destek Oranı (ÜDO) %26 olmuş, (AB- 15'te %37) ve Toplam Destek Oranı (TDO) ise GSYİH'nin %4.41'ini temsil etmiştir (AB-15'te %1.32). Türkiye'de 2001-2003 döneminde piyasa fiyat desteği, girdi ve çıktı ödemelerinin ÜDO'daki toplam payı %85 iken, bu rakam AB-15'te %69 olarak gerçekleşmiştir (aradaki fark, doğrudan desteğe AB-15'te daha çok önem verilmesinden kaynaklanmaktadır).

AB ve Türkiye'deki belli başlı tarımsal sektörlerin karşılaştırılması, istatistiksel yöntemlerdeki ve ürün kalitesindeki farklılıklar nedeni ile zorlukla yapılmaktadır. Katılım esnasındaki farklılıkların kapsamı, Türkiye'nin tarım politikası ve pazarlarında uzun katılım-öncesi dönemde ortaya çıkacak gelişmelere bağlı olacaktır. Ancak, mevcut bilgi kaynaklarına dayalı olarak bazı genel sonuçlara ulaşılabılır.

Türkiye ekilebilir ürünler (tarla bitkileri) sektöründe AB şartlarında önemli bir üretici olacaktır. Örnek olarak 2001 yılında Türkiye'de hububata ayrılan alan (pirinç hariç) 13,8 milyon hektar olmuştur ki bu rakam aynı yıl için AB-25 toplamının %26'sına karşılık gelmektedir. Diğer taraftan, hububat rekoltesi (pirinç hariç) genelde düşüktür (buğday için hektar başına 2 ton civarında, ki bu rakam toplam hububat üretiminin üçte ikisini temsil etmektedir). Fiyat seviyelerini karşılaştırmak zor olsa da; buğday, arpa ve belirli tahıllar için fiyatlar AB fiyatlarından önemli ölçüde yüksek görünmektedir.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Meyve ve sebze alanında **Samsun** alt bölgemiz çok önemli üretici olup ayrıca Ülkemiz dünyada önemli bir üretici ve net ihracatçıdır ve AB’de önemli bir yere sahip olacaktır. Türkiye’nin mevcut meyve ve sebze üretimi AB-25 üretiminin sırasıyla %40 ve %20’si kadardır. Türkiye sebze için açık ara AB’nin en büyük üreticisi, meyve için de üç numaralı üreticisi (İtalya ve İspanya’dan sonra) olacaktır. Türk meyve ve sebze fiyatları, AB’dekilere yakın fiyata sahip elma ve narenciyeler haricinde AB fiyatlarından biraz daha düşüktür.

TR83 **Samsun** alt bölgesinin fındık üretimi oldukça yüksek bir potansiyele sahiptir. Kabuklu yemişler alanında Türkiye, özellikle dünyanın en büyük ihracatçısı olduğu fındıkla dünyada önemli bir yere sahiptir. 2005’deki fındık üretimi 550.000 tondur (140.000 tonluk AB- 15 toplamının üç katından daha fazla). Genelde Samsun bölgemiz ve Türkiye, iklim ve düşük işgücü maliyetleri sayesinde kalite/fiyat oranı açısından çok rekabetçi bir fındık üreticisidir.

Diğer ürünler hususunda, Türkiye, nohut ve mercimek gibi belirli baklagiller, pamuk ve bazı kalitedeki tütün ve zeytinyağında (AB’de ve dünyada) rekabetçi bir üretici olarak görünmektedir. Başta tütün olmak üzere belirtilen bazı ürünlerde Samsun bölgemiz üretimde ve kalitede önemli rekabetçi bölgedir. Şeker açısından Türkiye dünya koşullarında rekabetçi değildir ancak bunun önemi sadece AB şeker reformu netleştikten sonra belirlenebilecektir.

Canlı hayvan ve hayvansal ürünler sektöründe Türkiye piyasası yüksek derecede korunmaktadır. Türkiye’de kişi başına koyun eti tüketimi AB ortalamasından yüksek olmasına rağmen, kişi başına düşen et tüketimi AB ortalamasının sadece beşte biridir. İnek sütü ve yumurta için Türkiye’nin tüketim rakamları AB ortalamasının sırasıyla yarısı ve dörtte üçüdür. Hayvancılık hem Ülkemizde hem de bölgemizde genellikle küçük ölçekli aile çiftçiliği faaliyetidir. Çiftliklerin sadece %2’si hayvan yetiştiriciliğinde uzmanlaşmıştır. AB ortalamasından biraz daha düşük olan koyun eti fiyatları haricinde pek çok çiftlik hayvanı ile

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

et ve süt ürünlerinin piyasa fiyatları AB seviyesinden yüksek görünmektedir.

Türkiye önemli bir tarım ihracatçısıdır. 2003 yılında Türkiye'den yapılan tarımsal ihracat 4,24 milyar Euro (toplam Türk ihracatının % 8'i), tarımsal ithalat ise 3.88 milyar Euro (toplam ithalatın % 5'i) olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin temel ihraç kalemi taze (yaş) meyve ve sebze olup, bunlar 2003 yılında Türkiye'nin toplam tarımsal ihracatının % 46.5'ini oluşturmuştur.

Türkiye'nin en önemli dış ticaret ortağı AB olmakla birlikte, Akdeniz'deki diğer ülkeler ve Körfez bölgesi ile de önemli ticari ilişkileri (ve bu ülkelere karşı dış ticaret fazlası) vardır. Türkiye'nin ABD'ye karşı, kısmen ABD tarafından kullanılan 400 milyon Doları aşan tutardaki ticareti tahrif edici ihracat kredilerinden kaynaklanan, yaklaşık 600 milyon Euroluk önemli bir tarımsal dış ticaret açığı bulunmaktadır. Türkiye'ye gelen temel Amerikan tarımsal ihraç kalemleri arasında pamuk, sigara ve tütün, buğday, arpa, soya fasulyesi ve mısır yer almaktadır.

Türkiye son yıllarda, gerek AB-15'e (2003 yılında Türkiye'nin ihracatı 2.036 milyon Euro, ithalatı ise 1,027 milyon Euro'dur) gerek grup olarak 10 yeni Üye Devlete karşı (ihracat 126 milyon Euro, ithalat 29 milyon Euro), başta meyve, kabuklu yemiş, meyve ve sebzeden elde edilen ürünler olmak üzere, aynı zamanda tütün ve tütün mamulü ihracatından da kaynaklanan kayda değer bir dış ticaret fazlasına sahip olmuştur. Türkiye'nin AB'den yaptığı ithalat geleneksel olarak, değer anlamında en önemlileri hayvan derisi ve postu, temel yağlar ve (yüksek yerli üretime rağmen) pamuk olmak üzere çok daha fazla sayıda sektörler arasında dağılmıştır. 10 yeni Üye Devletten yapılan ithalat ise hububat (tahıl) ve bazı süt ürünleri ile sınırlı kalmıştır.

Tarım, AB ile yürürlükte olan Gümrük Birliğinin açıkça dışında tutulmaktadır. Pazara erişim konusunda AB Türkiye'yi büyük oranda tercihli muameleden yararlandırmakta iken Türkiye bunun karşılığında çok az şey vermiştir. Buna ek olarak Türkiye, canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin çoğunu kapsayan bir ithalat yasağını sürdürmektedir. Türkiye tarafından AB'ye (et ve canlı

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

hayvan alanında) verilen tek önemli ticaret tavizi, Türkiye'nin uyguladığı ithalat yasağı nedeniyle asla hayata geçirilememiştir (Türkiye, yasağı kamu ve hayvan sağlığı gerekçesi ile uyguladığını iddia etmektedir, ancak yasak, bu tür tedbirlere ilişkin uluslararası normlara uygun olmayıp temel olarak pazar koruma amaçlarına hizmet etmektedir). Türkiye'nin AB'ye ihracatındaki durum çok farklı olup, Türk tarım ihracatının yaklaşık % 70'i AB'ye vergisiz, meyve, sebze ve tütün ise uygulamada hiçbir ücrete tabi olmaksızın girmektedir. Bu ürünler **Samsun bölgemizin** önemli üretici olduğu sektörlerle ait olduğundan özellikle İlimizdeki üretici ve ihracatçıların bu durumu kendi lehlerinde değerlendirmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin muhtemel katılımı bu uzaklıkta iken, **Bölgemizin tarım alanında net bir etki değerlendirmesi yapmak mümkün değildir. Her türlü değerlendirmenin, mevcut Müktesebat üzerindeki etkiye ilişkin sağlam bir ekonomik analize dayanması gerekmektedir birlikte, gerçek etkiler büyük ölçüde, uzun katılım öncesi dönem süresince Türkiye'deki tarımsal politikalarındaki gelişmeler tarafından belirlenecektir.** Bu konu, birbirine bağımlı farklı piyasaların sayısı ile gelecekte üretim, tüketim, fiyatlar, ticaret, vs.deki değişiklikler nedeniyle daha da zor hale gelmektedir. Dünya piyasalarındaki gelişmeler ve DTÖ müzakerelerinin sonucu da oldukça önemli rol oynayacaktır. Tüm bu söylenenlere rağmen genel anlamda bazı nitel sonuçlar çıkarılabilir.

Türk tarım ve gıda sanayisinin rekabet gücü ile kırsal alanların ekonomik yönden canlanması konuları, gelecekteki önemli siyasi ve ekonomik zorlukları oluşturacaktır. Bu açıdan, AB ve 10 yeni Üye Devlet arasında gerçekleşene benzer bir şekilde, ticarete daha ileri düzeydeki serbestleştirme katılım öncesi sürecin temel bir unsuru olmalıdır. **Katılım sırasında şokların yaşanması istenmiyorsa serbestleştirmenin kademeli bir şekilde gerçekleşmesi gereklidir.** Ancak, daha ileri düzeydeki serbestleştirme mevcut tavizlerin uygulanmasına ilişkin ilerlemeye bağlı olacaktır.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Türkiye, bir çok tarımsal sektörde önemli aktörlerden biri olma potansiyeline sahiptir. Yukarıda belirtildiği üzere, Türkiye zaten, meyve ve sebze, kabuklu yemişler, nohut, mercimek, diğer bazı ürünler ile muhtemelen koyun eti gibi bazı sektörlerde rekabetçi konumdadır. Türkiye, hububatta ve hayvansal ürünlerde kayda değer üretime sahip olmakla birlikte, Türk tarımının rekabet gücünün iyileştirilmesi için genel olarak, Türkiye ve AB arasında bu sektörlerdeki ticaret serbestleştirmesinin, yeniden yapılanma ve modernizasyona ilişkin tedbirlerle desteklenmesi gerekecektir. Bu bağlamda hayvansal ürünler ile ilgili önemli bir unsur, veterinerlik ve gıda güvenliğinin iyileştirilmesi olacaktır.

Türk tarımsal ürünlerinin halihazırda AB’de tercihli muameleden önemli ölçüde yararlanması nedeniyle, katılımın AB’ye yapılan Türk ihracatındaki yakın etkisi, Türkiye’nin temel ihraç kalemleri için muhtemelen sınırlı olacaktır. Diğer taraftan, mevcut sınırlamalar kaldırıldığında Türkiye’ye yapılan AB ihracatı olasılıkla artacaktır. Bu, tercihen katılım öncesi dönemde gerçekleşmelidir. Türkiye’nin katılımının uzun vadede, her iki yöndeki ticarete artışa yol açması beklenebilir.

Türkiye de ve **Samsun** bölgemizde kırsal nüfusun büyük bölümü, geçimlik ve yarı-geçimlik tarım ile uğraşmaktadır. Bu nedenle Ülkede ve bölgede, rekabet gücünü arttırıcı tedbirlerin yanında kırsal alanlara yönelik ekonomik kalkınma ve çeşitlilik ile alternatif gelir kaynaklarının oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Türk tarımının şu anda kırsal işgücünün çoğunu istihdam etmesi nedeniyle, bu yöndeki çabalar için önemli miktarda kaynağa gerek olacaktır.

Türkiye ile müzakerelerin açılması durumunda, AB Türkiye için, muhtemelen 2007-2013 döneminde SAPARD, PHARE ve ISPA programlarının yerini alacak yeni birleştirilmiş Katılım Öncesi Aracının (KÖA) bir parçası olacak bir katılım öncesi kırsal kalkınma aracının oluşturulmasına öncelik vermelidir. Kırsal kalkınma bileşeni SAPARD’da yer alan tedbirlerden bazılarını kapsayabilir (örneğin, üretici gruplarına yönelik destekler, pazarlama ve işlemeye yönelik yatırımlar, vs.). Katılım öncesinde Türkiye’de ihtiyaç duyulan değişikliklerin boyutu

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

dikkate alındığında, mevcut kırsal kalkınma tedbirlerine ilaveler yapılması yada bunların yenileriyle değiştirilmesi gerekebilecektir.

Bu aşamada daha önce açıklanan istatistiki güçlükler nedeniyle, Türkiye'nin Birliğe katılımıyla birlikte tarım sektöründeki muhtemel harcamaları hesaplamak zordur. Hesaplamalar, Haziran 2003 Reformu ile 2005 yılında yapılan 2. Reform'da kararlaştırılan birim başına düşen tutarlara dayanmaktadır. Hesaplamalar, mevcut Müktesebata göre, veterinerlik tedbirlerine yönelik harcamalar dışarıda tutulduğunda, (her türlü geçiş döneminin ardından yapılacak) doğrudan ödemelerin 8, piyasa tedbirlerinin ise 1 milyar Euro civarında bir maliyete sahip olabileceğini göstermektedir. 10 yeni Üye Devlete yönelik doğrudan ödemeler (üzerinde mutabakata varılan 10 yıllık geçiş döneminin sona ermesinden sonra) ve piyasa tedbirlerinin (her iki kalem de cari fiyatlar cinsinden ifade edilmiştir) 6 milyarı doğrudan ödemeler olmak üzere toplam 7 milyar Euro civarında gerçekleşmesi beklenmektedir.

Şu anda FEOGA Garanti Bölümü tarafından finanse edilen kırsal kalkınma için, Bulgaristan ve Romanya'ya karşı benimsenen yaklaşımı temel alan bir kademeli geçiş (phasing-in) döneminden sonra, Türkiye'ye ayrılacak yıllık miktar 2004 fiyatları ile yaklaşık 2,3 milyar Euro tutarında olacak iken 10 yeni Üye Devlet için ayrılan benzer tutar 2004 fiyatları ile 2 milyar Euro civarındadır. Toplam yapısal fon zarfından Yönlendirme Bölümüne ayrılan pay Üye Devletler tarafından kararlaştırıldığı için, kırsal kalkınmanın FEOGA Yönlendirme Bölümü bileşeniyle ilgili bu aşamada bir tahmin yapılamamaktadır. Türkiye'deki tarım sektörünün önemi ile genel ekonomik kalkınma düzeyi dikkate alındığında, Türkiye için kayda değer bir miktar öngörülebilir.

Türkiye'de, hemen hemen tüm salgın ve bulaşıcı hayvan hastalıkları yaygın (endemik) olarak görülmekte olup, hayvan sağlığı alanında Türkiye'deki bu hastalıkların yok edilmesi amacıyla özel önlemler alınmalıdır. Katılım öncesi dönemde, doğudaki komşu ülkeleri de kapsayacak şekilde tedbirlerin

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

alınması için çalışmaların arttırılması gerekmektedir. Bu tedbirlerin uzun bir dönem devam edeceği beklenmelidir. Katılım zamanına bağlı olarak, katılım sonrasında da devam edebilir. Bu tedbirlerin maliyeti yüksek olacaktır. Şap hastalığına karşı alınan tedbirler bu alanda bir model oluşturabilir ve hayvan hastalıklarının eradikasyonu ve içerideki hayvan hareketlerinin sıkı kontrollerinden sorumlu yetkili mercilerin oluşturulmasını da kapsamalıdır. Kuduz hastalığının eradikasyonu için özel önlemlerin alınması da öngörülmelidir. Su ürünleri ve kanatlı alanlarında tedbirlere ihtiyaç olup olmadığı da incelenmelidir.

İç piyasadaki veterinerlik kontrol rejimi, üretim sahasında düzgün ve kapsamlı veterinerlik kontrolleri ve yeterli idari ve laboratuvar kapasitesinin oluşturulmasını gerektirmektedir. Özellikle, canlı hayvan ve hayvansal ürünlerde yasaklı maddelerin kontrolü ve kalıntı izlemesinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Hayvan sağlığı alanındaki problemler ışığında, Türkiye'den diğer AB üye ülkelere canlı hayvan ve hayvansal ürünler sevkiyatında özel kuralların getirilmesi gerekebilecektir. Bu, Türkiye ve diğer AB üye devletleri arasındaki sınırlarda, özel veteriner kontrolleri şeklindeki düzenlemeleri engellemeyecektir.

Veterinerlik sınır kontrolleri, sınırlı sayıda iyi donanımlı Sınır Kontrol Noktalarını esas almaktadır. Mevcut AB kurallarının uygulanması ve yürütülmesi için önemli oranda çalışmaya ihtiyaç vardır. Türkiye'nin doğu sınırlarına ilişkin olarak, mevcut mevzuatın, durumu tüm yönleriyle yeterli oranda dikkate alıp almadığı incelenmelidir.

Hayvansal ürün ve gıda işletmelerinde gıda güvenliği ve hijyen konusuna ilişkin olarak, AB'nin yüksek hijyen standartlarını düşürecek tedbirlerin alınması kabul edilemez. Gıda tesislerinin iyileştirilmesi için katılım öncesi dönemde önemli adımlar atılması gerekmektedir. Katılım tarihinde AB gerekliliklerini karşılamayan tüm tesislerin, bir geçiş dönemine tabi tutulmamaları halinde kapatılmaları gerekecek, bu durumda, diğer yeni katılan on ülkeye uygulanana benzer şekilde, geçiş

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

dönemi verilecek tesislerin ürünlerinin diğer AB ülkelerine satışına izin verilmeyecektir.

Hayvan refahı konusunda önemli iyileştirmelere gerek olacaktır. Mevcut mevzuatta helal et kesimine ilişkin özel koşullar bulunmasına rağmen, bu kuralların uyarlanmasına ihtiyaç olup olmadığı incelenmelidir.

Laboratuvar altyapısı ve analitik kapasitesi de dahil olmak üzere idari kapasiteye ilişkin önemli adımların atılması halinde, Türkiye'nin katılımı bitki sağlığı mevzuatının kabul edilmesi ve uygulanmasında önemli bir sorun yaratmayacaktır.

Zararlı organizmalara ilişkin mevzuat, iç üretimin gözetimini ve üçüncü ülkelerden ithalatın kontrolünü gerektirmektedir. Katılım öncesi dönemde, Bitki Pasaport Sisteminin uygulanması için operatörlerin kaydı da dahil olmak üzere bu yükümlülüklerin üstlenilmesi için önemli adımların atılması gerekmektedir. Sınır Kontrol Noktalarına ilişkin olarak, özellikle doğu sınırlarındakiler olmak üzere, bitkilerin ve bitkisel ürünlerin ticaret akışında tam kontrolün sağlanması gerekmektedir. Bitki Koruma Ürünlerine ilişkin olarak, Türkiye'nin, ürünlerin piyasaya sürümünün yetkilendirilmesi için önemli çaba gerektiren ön koşullar getiren AB sistemini oluşturması gerekmektedir. Maksimum Kalıntı Limitleri konusunda önemli bir sorun beklenmemektedir. AB ile uyumlu Kalıntı İzleme Sisteminin oluşturulması için önemli oranda kaynak gerekecektir.

Tohum ve üretim materyallerinin pazarlanmasına ilişkin mevzuat, Topluluk için önem taşıyan bitki türlerinin kapsanmasını amaçlamaktadır. Türkiye'nin katılımı ile yeni türlerin ilave edilmesi gerekecektir. Bununla birlikte, gerekli prosedür AB mevzuatında öngörülmektedir. Katılım ile, bitki çeşidi haklarına ilişkin olarak, bitki yetiştiriciliğinde fikri mülkiyet haklarının korunmasına dair Topluluk sistemi otomatik olarak Türkiye'yi de kapsayacak şekilde genişletilecektir. Sistem, hali hazırda, üçüncü ülkelerden yetiştiriciler ve diğer hak sahiplerine açıktır.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

TR83 **Samsun** alt bölgesini ilgilendiren Karadeniz'e ilişkin olarak, Topluluğun hali hazırda balıkçılık faaliyeti bulunmamaktadır, bu sebeple, bu alanda Topluluk mevzuatının tamamlanması gerekecektir. Kirliliğin, Karadeniz'deki stokların yeniden oluşturulması için en önemli sorunlardan biri olması sebebiyle, OBP dışında da politikalar da izlenebilecektir.

Ülkemizde ve TR83 **Samsun** alt bölgesinde kırsal nüfusun büyük bölümünü istihdam eden tarım sektörünün büyük ölçüde geçimlik ve yarı geçimlik çiftçiliğe dayanması sebebiyle katılımın Türkiye'de ve TR83Samsun alt bölgesinde sosyal etkisi büyük olacaktır. Diğer ekonomik sektörlerin kapasitesi, geçimlik ve yarı geçimlik tarımdan geçen işgücünü, özellikle kırsal alanlarda, hazmedebilmesine bağlıdır.

Özel geçiş dönemlerine ilişkin olarak, tarama süreci gerçekleştirilmeden, şu aşamada nelerin müzakere edilebileceği ve samsun bölgesine etkilerinin ne olacağı konusunda bir yorum yapmak zordur. Bu daha çok katılım öncesi dönemde, ne oranda uyumlaştırmanın gerçekleştirilebileceğine bağlıdır. Bununla birlikte, temel prensip açıktır: Türkiye müktesebatı daha sonradan uygulayacağı şekliyle kabul etmek zorundadır. Bu, muhtemel olarak, uzun ve katılım sonrasında sınırların muhafaza edilmesi için bir geçiş sürecini de kapsayan, geçiş düzenlemelerini gerektirecektir. Bunun gerekliliği, Türkiye tarafından yerine getirilmesi gereken düzenlemelerin kapsamı göz önüne alındığı takdirde, katılım esnasında ani şoklardan kaçınmak ve hatta bunu kolaylaştırmak için, bu noktada yetersiz gelişme gösterilmesi halinde, kanıtlanmış olacaktır. Bu aynı zamanda, bazı sektörlerle ilişkin olarak mevcut AB üye ülkelerindeki korkuların giderilmesi için de yardımcı olabilir.

Müzakerelerin sağlıklı yürütülmesi açısından, Türkiye'deki tarımla ilgili kayıt ve verilerin gerçekçi olması büyük önem taşıyor. AB'nin 45 yıllık tecrübe ve birikimiyle biçimlenen Ortak Tarım Politikası (OTP), veterinerlik ve bitki sağlığı, gıda güvenliği gibi konuların yanında, tarımsal ürünlerin pazarlanması ve piyasaların düzenlenmesi ile ilgili kuralları gösteriyor. OTP mekanizması, üretim alanlarının, üreticilerin, işletmelerin,

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

ürünlerin ve hayvanların kayıt altına alınmasına ilişkin sistemleri de kapsıyor. Bu veriler, AB`de desteklerin dağıtımında esas teşkil etmesi nedeniyle, Türkiye`nin de bu verileri sağlıklı hale getirmesi gerekiyor. Yani, Türkiye, bitkisel üretim rakamları, hayvan sayıları, arazi varlığı, gıda üretimi, işletmelerin durumu ile ilgili verileri sağlıklı hale getirmek zorunda. Oysa Türkiye`de bitkisel üretim rakamları ve hayvan varlıkları kayıttan ziyade tahminlere dayanıyor. Et, süt ve gıda üretiminde kayıt dışılığın fazla olduğu biliniyor. şekerpancarı gibi sözleşmeli yapılan üretimler dışındaki bitkisel üretimin de büyük bölümü kayıt dışı. Türkiye`nin önemli üretici olduğu kuru üzüm, kuru incir, kayısı, fındık gibi ürünler dışındaki ürünlerde standart ve kalite sorunu yaşanıyor. Tarımsal işletmeler tam olarak kayıt altına alınamadığı için, uygulamada yapılan hatalar nedeniyle ihracat aşamasında, ilaç kalıntısı gibi sorunlar ortaya çıkıyor. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, tarım işletmelerinin kayıt altına alınması için, 4 yıldır Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) uyguluyor. Başta Doğrudan Gelir Desteği (DGD) olmak üzere tüm tarım desteklerinin uygulanmasına esas olacak ÇKS ile tarım işletmelerinin sayısı ve büyüklüklerinin sağlıklı olarak belirlenmesine çalışılıyor. Türkiye`de 20 binden fazla olduğu belirtilen gıda işletmelerinin büyük bölümünde teknoloji sorunu yaşanırken, özellikle tavukçuluk sektöründe AB`ye ihracat yapabilecek nitelikte entegre tesisler de bulunuyor. Üretim, verim rakamlarının sağlıklı olması, AB`de süt gibi kota uygulanan ürünlerde alınacak üretim kotası açısından büyük önem taşıyor. Kayıtlı ve standarda uygun üretim rakamları düşük olursa, Türkiye, kota pazarlıklarına o seviyeden başlayacağı için, AB toplam üretiminden alacağı pay da düşük olabilecek. Diğer taraftan, aynı sorunlar nedeniyle Türkiye, uyumu sağlamak için uzun geçiş dönemleri ve istisnalar istemek durumunda kalabilecek.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığına göre “AB`ye uyumun tarım sektörüne etkileri” konusunda, AB`ye katılım sürecinin her iki tarafın da yüzde 100 kazanacağı bir süreç olmadığı, AB üyeliğinin Türk tarım sektörü üzerindeki etkileri bakımından toz pembe bir tablo yaratmayacağını, ancak uzun

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

vadede örgütlü, rekabet gücü yüksek ve sürdürülebilir bir tarım sektörünün oluşturulması bakımından önemli katkılar sağlayacağı belirtilmektedir. Yani Türkiye için başlangıçta zor, ama uzun vadede tarım sektörünün lehine bir durumun çıkması beklenmektedir.

Öte yandan Türkiye, OTP’de yapılan reformları da göz önüne alarak ilk defa hazırladığı Tarım Strateji Belgesi’ni 2006 yılı başından itibaren uygulamaya başlamıştır. Tarımdaki öncelikleri ortaya koyan ve 2010 yılına kadar yürütülecek tarım politikalarının temel doğrultularının belirlendiği strateji, uygulanacak destekleme araçlarını tanımlıyor ve bunların bütçe içindeki paylarını gösteriyor. Yatay konulara ilişkin düzenlemeler, veterinerlik, bitki sağlığı, balıkçılık, gıda kontrol, kırsal kalkınma ve ormancılık ve ortak piyasa düzenleri konularında, ön tarama çalışmalarının yapıldığı, ulusal mevzuattaki eksikliklerin tespit edildiği, gerekli yeni mevzuat çalışmalarının başlatıldığı kaydediliyor. Bakanlık, gıda, veterinerlik konularında AB mevzuatına uyum için şimdiye kadar pek çok değişiklik yaparken, altyapının geliştirilmesi için de AB ile birçok ortak proje uyguluyor.

Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerde Türk tarımı ile ilgili en önemli unsur, Türkiye’nin tarım politikasının OTP’ye uyumudur. Ülkemizin ve doğal olarak TR83 Samsun alt bölgesinin tarımsal yapısının, tarım nüfusunun, işletme büyüklüğü, üreticinin örgütlenmesi, tarımsal desteklemeler, kurumsal organizasyon, teknoloji kullanımı, verimlilik, bitki ve hayvan sağlığı şartları, ürün kalite ve standartları açısından AB ülkelerinden önemli ölçüde farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle, Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin gelecekteki en önemli ve en sorunlu yönünü tarım alanındaki ilişkilerin oluşturacağı beklenmektedir.

AB’ye katılan ve aday olan ülkelerde tarımla ilgili konular, uluslararası ilişkilerde en önemli yeri almaktadır. Türkiye’de bu konu daha ön plana çıkmaktadır. Örneğin, Türkiye’den KOB ile daha adaylık statüsü başlamadan bir takım önlemler istenmesi de buna eklenebilir. Türk, AB ve dünya tarımı hızlı ve sürekli bir

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

değişim içerisinde ve bu süreç, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) tarım anlaşmasıyla hat safhaya çıkmıştır.

Tarım sektörü; ulusal gelire katkısı, toplam aktif nüfus ve tüketim harcamaları içindeki payının yüksekliğinin yanı sıra beslenme ve sanayi açısından temel ihtiyaç maddelerini üreten bir sektör olması nedeniyle, ulusal ekonomide stratejik bir öneme sahiptir. Ülkemizde, Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren devlet tarıma destek vermektedir. Türkiye’de hükümetler Beş Yıllık Kalkınma Planları’nda belirtilen tarım politikalarının ana amaçlarına ulaşmak için, zaman zaman birbiriyle çelişen ve oldukça karmaşık araçlar kullanmışlardır. Günümüze kadar en çok kullanılan tarım politikaları araçları; destekleme-taban fiyatları ve girdi sübvansiyonları olmuştur.

Tarım ürünleri destekleme alımları diğer bir deyişle taban fiyatı uygulamaları, 1990’lara kadar Türkiye tarımına belli bir dinamizm getirmiş ancak, ürüne yapılan bu destek daha çok toprağı ve sermayesi olana, bunun sonucu daha fazla üretilene yaramıştır. Gübre, tohum gibi girdilere yapılan fiyat desteklerinden de aynı şekilde orta ve büyük üreticiler doğal olarak daha fazla yararlanmışlardır.

Bir de buna **devletin üretim fazlalığı olan ürünleri bir tür sosyal politika olarak satın almaya devam etmesi ve desteklenen ürün sayısının artması da eklenince destekleme alımları amaçlarından giderek sapmaya** başlamıştır.

Bugün Hükümet tarafından bu politika aracının yavaş yavaş terk edilmeye başlanacağı, **bunun yerine fakir çiftçiyi desteklemek amacıyla, Türkiye için yeni bir tarım politikası aracı olan DGD sistemi ve alternatif ürün projesinin** uygulamaya konulmuştur.

AB başlangıçta nüfusun gıda tüketimini garanti altına almak ve tarımla uğraşan kesimin refah seviyesini arttırmaya yönelik olarak uygulanan OTP hedeflerine kısa sürede ulaşmış ve hatta 1980’li yıllardan sonra başta süt ve süt ürünleri olmak üzere, birçok üründe fazlalıklar ortaya çıkmıştır. OTP ile verilen tarımsal desteklerin AB bütçesine giderek daha fazla yük getirmeye

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

başlaması nedeniyle uygulanan politikaların reformu gündeme gelmiştir.

DTÖ'de, tarım amaç ve dolayısıyla araçlarını değiştirme yoluna gitmiştir. AB bütçesinin yarısını kapsayan FEOGA harcamalarının %71,9'unu oluşturan destekleme fiyatlarının azaltılıp, doğrudan gelir ödemelerinin arttırılması ve kırsal kalkınmaya daha fazla kaynak ayrılmasının sağlanması hedefi de vardır.

Türkiye ve AB tarım politikaları kullandıkları araçlar bakımından karşılaştırıldığında, ikisinin de DGD sistemine ağırlık verdiği görülmektedir. Bu sistemi **AB, çiftçilerinin gelir düzeyini korumak** amacıyla kullanmaktayken, Türkiye **çiftçilerini kayıt altına almayı** amaçlamaktadır. Çünkü, ülkemizde uygulanan doğrudan gelir ödemeleri daha çok **tapuya dayalı** olarak ödenmektedir.

Ayrıca çiftçi kayıt sisteminin yeterince gelişmediği ve yeterince denetimin olmadığı ülkemizde bu sistem üretim yapmadan da gelir elde etmeyi sağlamaktadır. Bunun yanında DGD sisteminin ülkemizin tarım sektörünün sorunlarını tek başına karşılayacağına da şüphe ile bakılmaktadır.

Türk tarımının OTP'ye uyumu Türkiye ve toplulukta; genel ekonomik ve toplumsal yapı yanında, tarım ile doğrudan ilgili olarak işletme yapısı, üretim, tüketim, fiyat ve pazar politikası, dış ticaret, tarıma bağlı ve dayalı sanayiler, rekabet politikası, teknoloji kullanımı, verimlilik, üretici gelirleri, kendine yeterlilik, mali politikalar, bölgesel ve sosyal politikalar, mevzuat ve kurumsal yapı olmak üzere pek çok konu üzerine etkili olacaktır. Ancak bu uyum en çok, tek pazar ilkesi (malların serbest dolaşımı) çerçevesinde, topluluk tarım işletmeleri ile serbest piyasa koşullarında rekabete girecek Türk tarım işletmeleri üzerinde etkili olacaktır.

Türk, AB ve dünya tarımı sürekli bir değişim içerisindedir. Bu nedenle, muhtemel bir uyumun sonuçları büyük ölçüde uyumun ne zaman gerçekleşeceğine de bağlıdır. Desteklemenin yoğun bir şekilde uygulandığı bir dönemde uyumun gerçekleşmesi ile, desteklemenin azaltıldığı veya tamamen

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

kaldırıldığı bir dönemde uyumun gerçekleştirilmesi Türk tarımı için çok farklı sonuçlar doğurabilecektir. Topluluğun bugünkü destekleme düzeyinde Türk tarımının OTP'ye uyumu, Türk tarımına bazı yararlar sağlayabilecektir. Ancak, OTP'nin yeniden yapılandırılması çerçevesinde önümüzdeki yıllarda tarıma sağlanan desteklerin azaltılması nedeniyle, OTP Türk tarımı için yeterli ölçüde destekleyici-koruyucu olmayacaktır.

Bu gelişmeler göz önüne alındığında Türkiye'nin OTP çerçevesinde AB'den sağlayacağı mali destek çok sınırlı bir düzeyde olabilecektir.

Türkiye; tarım işletmelerinin yapısındaki bozukluk, teknoloji kullanımındaki yetersizlik, düşük verimlilik gibi sorunlara bağlı olarak doğal kaynaklar nedeniyle üstün durumda olduğu ve meyve-sebze, tütün, pamuk gibi, Topluluk tarımını tamamlayıcı nitelikte olabilecek ürünler dışında, çoğu tarım ürününde, özellikle büyükbaş hayvancılıkta Topluluk ile rekabet edemeyecektir. Tarımsal üretimde ve üretici gelirlerinde beklenen artış sağlanamayacak, hatta azalmalar ortaya çıkabilecektir. Ayrıca Türkiye çoğu stratejik tarım ürününde dışa bağımlı bir hale gelecektir.

Bu nedenle Türkiye, özellikle verimlilik ve rekabet gücünün artmasını sağlayacak etkin teknoloji kullanımı, kırsal ve tarımsal alt yapının ve tarım işletmelerinin yapısının iyileştirilmesi gibi tarım ürünleri fiyat ve maliyetlerinin topluluk fiyatlarına yaklaştırmaya yarayacak politikalarına ağırlık vermelidir. Bu durum sadece topluluk tarımına uyum için değil, küreselleşme çerçevesinde, serbest ticaretin giderek daha egemen olacağı dünya tarımına uyum için de zorunludur. Aksi takdirde, Türk tarımı, gerek AB ve gerek dünya tarımı karşısında ciddi bir rekabet sorunu yaşayacak, kısa dönemde telafisi mümkün olmayan yaralar alacaktır. Türk tarımı, uzun dönemde, yukarıda belirtilen iyileştirmelerin sağlanması ile ancak, AB ve dünya tarımı ile belirli bir rekabet gücüne ulaşabilecektir.

Çiftçiler toprak kıtlığı ve işgücü problemini, sulanan alanı artırmak ve katma değeri daha yüksek meyve ve sebze üretimine yönelerek çözmeye çalışmaktadırlar. Türkiye'de

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

işlenen tarım alanının niceliği, niteliği ve kullanımı son yirmi yılda çok az değişmiştir. Sulanan alanın sınırlı genişlemesine paralel, sebze ve meyve yetiştirilen alanlar da genişleme eğilimindedir. Çiftçiler toprak kıtlığı ve işgücü fazlasıyla karşılaştıklarında toprağın kalitesini artırarak (sulanan alanı artırmak) ve katma değeri daha yüksek ürünlere yoğunlaşarak (meyve ve sebze) uyum göstermeye çalışmaktadırlar. Bir anlamda, küçük ölçekli işletmeler durumu kabullenmekte ve şartlar elverdiğince emek yoğun ürünlere yönelerek geçimlikten yarı-geçimlik konuma geçiş yapmaktadırlar.

Tarımda okuma-yazma bilmeyenlerin oranı yüzde onsekizdir. Tarıma en yakın inşaat sektöründe aynı oran yüzde üçün altındadır. Tarımsal istihdamın yüzde altmışını oluşturan kadınların üçte biri okul yüzü görmemiştir. Eğitim düzeyinin hala çok sınırlı kaldığı kırsal kesimden kente göçte çekim unsurunun etkili olamayacağı açıktır. Kırdan kente göç kararında, itici unsur diye anılan "çaresizlik" belirleyici olacaktır. Kırsal bölgelerdeki beşeri sermayenin düzeyi, tarımdaki verimliliği belirleyecek en önemli unsurlardan birisidir. Türkiye istikrarlı büyüme çizgisini devam ettirse bile, uzunca süre tarımdaki işgücü hem mutlak, hem de oransal olarak, hızla azalmayacaktır. Tarımsal verimliliğin artırılması, bir yandan toprak veriminin, diğer yandan beşeri sermayenin kalitesinin artmasıyla mümkündür. İşgücü niteliğinin eğitimle artırılması, hem tarımda verimliliği hem de işgücünün kırdan tarım-dışı ve kentlerde istihdam imkanlarını artıracaktır.

Süregelen "tarım reformunu" "destekleme reformu" olarak adlandırabiliriz. Reformla bütçeden yapılan tarım amaçlı harcamaların şekli değiştirildi ve disiplin altına girdi. Amaç elbette tarımın birikmiş sorunlarını çözmek değildi. Kısa dönemdeki amaç, tarımın genel ekonominin içinden geçtiği krize ayak uydurmasıydı. Yapısal uyum programının öncesinde, tarım sektörüne yapılan toplam transferler 12 milyar doları aşan düzeylere ulaşmıştı. Tarım politikaları aracılığıyla **üreticilere yapılan transferler 1980'lerin ortalarından 1990'ların sonunda yaklaşık üç misli artarak, 2.8 milyar dolardan 7.6**

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

milyar dolara kadar çıkmıştı. 2001 yılının başında ivme kazanan tarım destekleme reformunun etkileri, aynı yılın transfer göstergelerine yansımaktadır. Üreticilere verilen destekler, 2000 yılına oranla neredeyse yedide bire inmiş, piyasa fiyat destekleri yok denecek düzeye ulaşmıştır. Ancak, takip eden yıllarda, üretici fiyat desteğinde hatırı sayılır artışlar gözlemlenmektedir. Müdahale alımlarında geçici gevşemeler sezilse de, desteklemede kriz öncesi seviyelere dönüşte en önemli katkıyı, dünya fiyatlarının da baş aşağı seyretmesi nedeniyle, sınır önlemleri (yüksek gümrük) yapmaktadır. Son yıllarda toplam desteklerin GSYİH içindeki payı yüzde 4'ler seviyesinde OECD ortalamasının yaklaşık üç katına ulaşmıştır.

Türkiye'de tarım için yapılan Ar-Ge harcamaları, tarıma yapılan toplam transferlerin yüzde 0.2 - 0.4'üdür. OECD ortalaması yüzde 1.8 dolaylarındadır. Dikkat edilmesi gereken, ancak ülkemizde pek önemsenmeyen diğer bir gösterge, tarımsal Ar-Ge harcamalarıdır. Düşük destek seviyesine rağmen, 1986-88 yılında toplam transferlerden yüzde 1.8 pay alan Ar-Ge harcamaları, daha sonraki yıllarda, (2001 dışında) yüzde 0.2-0.4 aralığına oturmuştur. OECD ortalaması yüzde 1.8 dolaylarındadır. İklim, coğrafya ve yapısal olarak hem kısıtların, hem de fırsatların bol olduğu Türkiye'de, Ar-Ge'ye verilen önem bile sektöre bakışın ne kadar uzağı göremeyen bir bakış olduğunun bir göstergesidir. Bu tavır kendine yeterli olmayı amaçlamakla da çelişmektedir. Örneğin tohum konusundaki artan dışa bağımlılık, kendine yeterlilik konusunda gümrük indirimlerinden daha büyük bir tehdittir.

AB, Türkiye'nin en önemli ticaret ortağı olmasına rağmen, Türkiye tarımsal ihracatının yüzde 55'ini AB dışındaki ülkelerle yapmaktadır. Türkiye'nin ihracatında AB-dışı pazar, AB kadar önemlidir. AB ve AB-dışı ayırımıyla bakıldığında tarım ürünleri ithalat ve ihracatının mal kompozisyonu farklıdır. AB ve AB-dışına yapılan ihracatın yaklaşık dörtte üçü ham ve işlenmiş ürünlerdir. İthalat'ın dağılımı değişiktir. AB'den yapılan ithalatın gene dörtte üçü ham ve işlenmiş ürünler iken, AB-dışından yapılan ithalatın yüzde 95'i

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

aynı sınıfa (ham madde) girmektedir. Türkiye'nin ihracatı, ithalatına oranla daha tekdüze bir yapı göstermektedir. İhracatın yaklaşık yüzde 60'ı sebze ve meyve ürünleri ve mamullerinden, yüzde 20'si tütün ve yüksek derecede işlenmiş mamullerden oluşmaktadır. Tarım sanayinde girdi olarak kullanılacak olan malların ihracatı yok denebilecek kadar azdır. İthalatta ürün ve ürün grupları olarak çeşitlilik hakimdir. Ara malı olarak kullanılan malların toplam ithalat içindeki payı yüksektir.

Türkiye'nin bir anlamda ithal ettiği tarım ara mallarını işleyerek ihraç ettiği anlaşılmaktadır. Türkiye'nin tarım malları ithalatında yüzde 25'lik pay ile, ihracat kadar olmasa da, AB önemli bir yer tutmaktadır. Buradaki ürün kompozisyonu ise oldukça farklıdır. İthalatta yüzde 40 paya sahip olan diğer gıda mamulleri dışında tüm yüksek paya sahip mal ve ürün grupları ağırlıklı olarak ara malları niteliğindedir. AB-dışından tahıl, yağlı tohumlar ve pamuk ithalatının yüksek oranda olduğu göz önüne alındığında, Türkiye'nin bir anlamda ithal ettiği ara mallarını işleyerek ihraç ettiği anlaşılmaktadır. Bu durum, özellikle yüksek derecede işlenmiş ürün ihracatında AB-dışı ülkelerin önemini vurgular niteliktedir.

Uygulanan yüksek tarife ve tarife-dışı koruma sonucunda oluşan iç fiyatlar dış ticaret artışını önlemektedir. Türkiye'nin, özellikle tarımsal birincil ürün temelinde kendine yeterlilik anlayışı, ulusal politikalara arz yönetimi olarak yansımakta ve bu durum dış ticaret politikalarında korumacılığın yüksek düzeyde sürdürülmesine neden olmaktadır. Uyguladığı tarife ve tarife-dışı yüksek oranda koruma sonucunda oluşan iç fiyatlar dış ticareti önlemektedir.

Üyelik görüşmeleri süresince, AB'yle yapılan tercihli ticaret anlaşmalarının giderek karşılıklı piyasa açılımlarına gitmesi kaçınılmazdır. Aralık 1995'te yürürlüğe giren Gümrük Birliği (GB) kararı yüksek düzeyde işlenmiş ürünleri kapsamı nedeniyle, tarım ürünlerini dolaylı olarak kapsamaktadır. Üyelik görüşmeleri süresince, AB'yle yapılan tercihli ticaret anlaşmalarının giderek karşılıklı piyasa açılımlarına gitmesi kaçınılmazdır. Seçilmiş ürünlerde, gümrük vergilerinin ve ihracat

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

sübvansiyonlarının kaldırılacağı, çift-sıfır anlaşmaları üyeliğe geçişin etkilerini yumuşatabilir.

Korumacılığa kilitlenmiş hükümet politikaları ve AB üyeliği arasında sıkışma sonucunda, varolanı müdafaa eden eğiliminin ağır bastığı ve çok-taraflı ticaret serbestleştirilmesinin yaratabileceği fırsatların göz ardı edildiği gözleniyor. DTÖ' nün yeni tarım anlaşması müzakerelerinden edinilen izlenim Türkiye'nin varolan yapıyı muhafaza etmekten başka amacının olmadığıdır. Türkiye'nin DTÖ nezdinde verdiği notlar ve girdiği ortaklıklar, gelişmekte olan ülkelerle ilişkilerde "özel ve farklı muamelenin" önemini vurgulamaktadır. Bir anlamda, korumacılığa kilitlenmiş hükümet politikaları ve AB üyeliği arasında sıkışma sonucunda, varolanı müdafaa eden eğiliminin ağır bastığı ve çok-taraflı ticaret serbestleştirilmesinin yaratabileceği fırsatların göz ardı edildiği gözleniyor.

Türkiye'nin Dünya Ticaret Örgütüne taahhüt ettiği, uygulayabileceği en yüksek tarifelerle, gerçekten uygulananlar arasındaki fark oldukça azdır. Bu Türkiye'nin koruma açısından manevra alanını daraltmaktadır. Uygulanan tarife oranları Dünya Ticaret Örgütü taahhütlerine yakındır. Tarife boşluğu olarak adlandırılan ölçüt (taahhüt edilenle uygulanan tarife arasındaki farkın taahhüt edilene göre yüzde ifadesi) Türkiye için yüzde 26'dır. Diğer bir deyişle taahhüt edilen tavan tarife ortalamasında yüzde 26'lık indirimle tavan tarifeye uygulanan tarife eşitlenmiş olacaktır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye Gelişmekte Olan Ülkelerin çoğundan ayrılmakta ve Gelişmiş Ülkelere daha yakın durmaktadır. Gelişmiş Ülkelerin tarife dağılımı çok dengesizdir; taahhütler sıfır, tek haneli tarifelerle ve yüksek tarifelere yığılmıştır.

Türkiye'nin ertelediği, bir program dahilinde isteyerek serbestleşme adımları, yeni Anlaşma nedeniyle zorla atırılacak adımlara dönüşebilir. Tarım Reformu Uygulama Projesinden beklenen korumanın düşürülme eğilimi 2005 yılına kadar gerçekleşmemiştir ancak yeni DTÖ-Tarım Anlaşması'nda hangi yöntem seçilirse seçilsin, yapılacak her türlü indirim,

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Türkiye tarım ve gıda sektörünün korumasını düşürecektir. Başlangıçta Anlaşma'ya aykırı uygulamalara gösterilen müsamahanın derecesinde de azalma beklenmektedir. Özellikle, Brezilya'nın AB ve ABD karşısında haklı çıktığı soruşturmalar nedeniyle, tarıma yüksek destek veren GÜ'lerin özellikle orta gelir grubunda bulunan GOÜ'lerin Anlaşmaya aykırı davranışlarına daha az anlayışlı davranması beklenmelidir. Türkiye'nin ertelediği, isteseydi bir program dahilinde atabileceği serbestleşme adımları, yeni Anlaşma nedeniyle zorla atılacak adımlara dönüşebilir.

Çok-taraflı tarım ürünleri serbestleştirilmesi sübvansiyonlarındaki düşüşten dolayı dünya tarım fiyatlarının genel düzeyini yükseltecektir. Dünya fiyatlarındaki artışlar, tarım desteklerinin bütçeye olan yükünü oldukça azaltıcı bir etki yapacaktır. Türkiye'nin DTÖ-Tarım Anlaşması çerçevesinde takınmak zorunda kaldığı tavır pazarlıklarda aktif hale gelmesini engellemektedir. Pazarlıklarda dikkate alınması gereken önemli nokta ise tarım ticaretinde yapılacak çok-taraflı serbestleşmenin getirisinin tek taraflıdan daha fazla olacağıdır. Çok-taraflı serbestleştirme dış pazarlara ulaşmada kolaylık sağlamanın yanında, ticarete önemli paya sahip ülkelerin sübvansiyonlarındaki düşüşten dolayı dünya tarım fiyatlarının genel düzeyi yükselecektir. Fiyatı yükselecek ürünler genellikle Türkiye'nin de fiyatlarına müdahale ettiği ürünlerdir. Dünya fiyatlarındaki artışlar, en azından tarım desteklerinin bütçeye olan yükünü de azaltıcı etki yapacaktır. Büyük oranda istikrar programı nedeniyle, özellikle bütçeden harcamayı gerektiren tarım politikalarının büyük baskı altında olduğu hesaba katılırsa, Türkiye'nin genel başlangıç pozisyonunun serbestleştirme yanlısı olması beklenir.

Dönüşüm, modernleşme ve üretim desenindeki değişikliği beraberinde getirir. Ülkede ve dünyada yeni pazar girişleri aramak, bulmak ve ürün farklılaştırması önem kazanmaktadır. Türkiye, Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmasıyla bu baskı altına girmiştir. AB'ye girmek bu baskının azami düzeye çıkmasını kaçınılmaz hale getirecektir.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Rekabet gücünü artırmak, tarımda fiyat oluşumunu giderek piyasalara bırakmayı zorunlu kılıyor. Bu sürecin de sorunsuz gelişeceğini düşünmek yanıltıcı olabilir. Küreselleşmeyle, dış korumaların uluslararası anlaşmalarla ne kadar aşağı doğru çekilmişse, özellikle geçimlik ve yarı-geçimlik işletmeler tutunabilmek için, rekabet güçlerini en az bu düşüşü karşılayabilecek kadar arttırmak durumundalar. Buna rekabet gücünü yapısal dönüşümle arttırmak diyebiliriz.

Türkiye'nin tarımsal yapı sorunu kullandığı üretim faktörleriyle ilgilidir. Bunlardan birincisi, bol ama kalitesi, eğitimi çok düşük işgücüdür. İkincisi, yok denecek kadar yetersiz sermayedir. Üçüncüsü ise, bol ama doğal verimliliği düşük topraktır. Bu amaç için ayrılacak kaynaklarla ve çabalarıyla rekabetçi bir konuma gelecek işletmeler Türkiye'nin gelecekteki tarım sektörünü oluşturacak. Türkiye'nin tarımsal yapı sorunu kullandığı üretim faktörleriyle ilgilidir. Sektörden rekabetçi olması için üretilen ürünlerin ve diğer sektörler için üretilen girdilerin kalitesini artırması bekleniyor. Düşük maliyet ama kaliteli üretim için eksik sermayenin (teknoloji) tamamlanması, verimli işgücü, doğru üretim miktarı (işletme büyüklüğü) gerekiyor. Bunun pazarlama kolaylığı ve altyapı yatırımlarıyla desteklenmesi kaçınılmazdır. Bunlara olabildiğince teknik ilerleme ve yerel avantajların kullanımını eklenmelidir.

Müzakere sürecinde AB'ye uyumun bir "ortaklık" boyutu, bir de "ortak olmayan" boyutu var. Sonuncusundan AB içinde rekabetçi bir konum almak ve sürdürmek için şimdiden neler yapılmalı sorusunun cevaplarını anlamalıyız. Müzakere sürecinde AB'ye uyumun bir "ortaklık" boyutu, bir de "ortak olmayan" boyutu var. Sonuncusundan AB içinde rekabetçi bir konum almak ve sürdürmek için şimdiden neler yapılmalı sorusunun cevaplarını anlamalıyız. Bu perspektifli soruları cevaplayabilmek için önemli iki konunun tartışılması kaçınılmaz. Birincisi AB'nin Ortak Tarım Politika'sının ileride nasıl bir biçim alacağı. Genişleme, içerideki memnuniyetsizlikler ve dış ticarete liberalleşme bugün uyum göstermeye çalıştığımız politikaları değiştirecek. Değişikliğin hangi yönde olabileceği bu çalışmanın

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

tartışmaya çalışacağı önemli konular arasında yer alıyor. İkincisi Türkiye'nin ne istediğini biliyor olması. Ortak Tarım Politikası'nın önemli bir kısmı bir çerçeve, bir kısıt. Türkiye bu çerçevenin içini nasıl dolduracağını, nasıl bir tarım sektörü istediğini bilmeli ki özellikle tam üyelikten sonra neyin pazarlığını yapacağını bilebilsin.

Müzakere sürecinde Türkiye'nin karşı karşıya kalacağı baskılardan biri de AB ile yürütülmekte olan gümrük birliğinin tarım ürünlerine doğru genişletilmesi olacaktır. Böyle bir baskı altında hangi ürün gruplarından başlanabileceği tartışması ile DTÖ müzakerelerinde kritik önem kazanacak "özel ve hassas" ürünler listesinin de tutarlı ve bağlantılı biçimde hazırlanması gerekmektedir. Adaylar ve yeni üyelerin Ortak Tarım Politikasına geçiş süreci zaman içinde değişmektedir. Başlangıçta hemen hemen hiçbir ülke tarım politikasının gereklerini hemen uygulayarak üye olamamıştır. Örneğin Yunanistan, İspanya, Portekiz, tam üye olduktan uzun yıllar sonra Ortak Tarım Politikasına uyum sağlayabilmişlerdir. Başka deyişle bu politikaya uyum gücü aday ülkelerin tam üyeliğini engellemiştir. Tam üyelik sırasında uyum anlayışından kararlılıkla vazgeçilmek istenmesine rağmen son genişlemede tarım politikaları konusunda ikili bir yapı oluşturulmuştur. Yeni üyelerin desteklerden yararlanabilmesi zamana bırakılmıştır. Türkiye'ye sağlanacak finansal destekle amaçlanan en etkin kırsal gelişmeyi gerçekleştirmek değil, Türkiye'nin ileride uygulayacağı kırsal gelişme politikasına en başarılı geçişi sağlamak, bunun için eksik kurumlarını tamamlamak, standartlara ulaşmaktır.

Türkiye'nin ne zaman tam üye olacağını bilmiyoruz. O bilinmeyen tarihte AB'nin politikalarının da ne olacağını ayrıntılarıyla kestiremiyoruz. Önemli olan değişimin yönünü kavrayabilmektir. Değişimin yönünde önemli bir değişiklik olması çok küçük bir ihtimaldir. Değerlendirmemiz gereken değişen tarımımızın, değişen bir Dünya'da, değişen Ortak Tarım Politikasına uyumudur. Reformların getirdiği, gözden kaçmaması gereken önemli bir değişiklik de "ortak" kavramıdır.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Eskiden politikanın ortaklığını sağlayan en önemli araç, tüm topluluk için aynı destek fiyatının, ortak fiyatın ilan edilmesiydi. Destek gelir desteğine ve kırsal kalkınmaya dönüştüğünden artık ortak ilkelere göre dağıtılan kaynakların çiftçilerin ve ülkelerin kendi önceliklerine göre yönlendirdikleri bir uygulama ile karşı karşıyayız. Avrupa Birliği de bu politikaların artık "ortak olmayan" boyutunun bilinciyle, birçok durumda "Ortak Tarım Politikası" yerine ortak bütçeyle ülke ağırlıklı politikaların ilişkisini "Avrupa Tarım Modeli kavramını ile tanımlıyor. Buna, içinde büyük bir esneklik olan "Avrupa Tarım Politikasının Ortak Çerçevesi" de denebilirdi.

Türkiye'nin AB'ye uyumu açısından kırsal gelişme politikasına ağırlık vermek doğru bir tercihtir. AB'nin 2007-2013 yılları için öngördüğü "Ortak Kırsal Politika" henüz bir öneridir. Ancak, Ortak Tarım Politikasının piyasalara müdahale eden birinci ayağının giderek doğrudan gelir desteğine dönüştüğüne dikkat edersek, ileride bu ayakta tek önemli müdahale aracının sınırdaki müdahaleler, ortak gümrük tarifesi ve standartlarla sınırlı kalacağını söylememiz mümkün. Tarife düzeyleri de DTÖ müzakerelerine göre biçimlenecek. Bu durumda "klasik" anlamda bildiğimiz tarım politikası araçlarının çoğunun kırsal kalkınma alanına kaydırılmak istendiğini görüyoruz. Tüm aday ülkeler ve bunlardan birisi olarak **Türkiye'nin uyumu açısından da kırsal gelişme politikasına ağırlık vermenin doğru bir tercih** olacağını söylemek şimdiden mümkün.

Bugün AB ile bir gümrük birliğine gidilse Türkiye'deki önemli tarım fiyatları düşürülmek zorunda kalınacağından, üretici refahında düşüş, tüketici refahında artış olurdu. Bu durum eski beklentilerin tam zıddı bir sonuç. Başka deyişle son zamanlarda, özellikle AB'nin gerçekleştirdiği reformların bir sonucu. Fiyatların en fazla düşmesi beklenen hayvan ürünlerinde ithalat artışı oldukça yüksek, neredeyse beklenen bitkisel üretim (meyve-sebze) ihracat artışını aşıyor. Sorun Türkiye'ye özgü değil, hiç bir Akdeniz ülkesi üye olduktan sonra (İtalya, İspanya, Yunanistan) hayvancılık ürünlerindeki ithalat artışını önleyemedi.

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

Kuzey ülkelerinin bu konuda avantajlı olduğu açık. Türkiye üzerine eskiden yapılmış çalışmalar da aynı yöndeki sonuçlara işaret ediyordu. Bu sonuçlar geleceğin kehaneti değil, ancak etkileşimin yönü açısından işaret veriyor. Bir ekleme daha yapılabilir. Olumlu ya da olumsuz olarak algılanabilecek değişiklikler aşırı büyüklükler değil. Türkiye'nin müzakere süreci uzun olacağına göre, ek çabalarla hala ciddi oranlarda etkilenebilirler.

Türkiye tarımının AB bütçesine önemli bir yük getirmeyeceği tahmin ediliyor. Türkiye tarımdan ötürü AB bütçesine önemli bir yük getirmiyor. Tam tersine, bir yandan fiyatlar düşerken, tarıma önemli bir destek de gelmeyecek. Gelecek desteğin en önemli kısmı toprak sahiplerine gideceğinden bunun tarıma nasıl geri döneceğini kestirmek de oldukça güçtür.

Tarımda yapısal dönüşüm için tek umut veren alan kırsal gelişmedir. Ancak buraya gelecek paralar da çok yüksek değil. Bütçeden Türkiye'ye önemli bir transfer olacaksa yapısal fonlardan, bölgesel gelişme için olacak. Türkiye'nin bu fonları kırsal gelişme için kullanabilmeyi müzakere masasına getirip, zaten ihtiyacı olan yapısal dönüşüme yardımcı olacak kırsal gelişmeye odaklı kullanabileceğini daha müzakere süresinde sağlanacak fonlar ölçüsünde göstermelidir.

Türkiye'nin Ortak Gümrük Tarifesine geçişinin ticaret saptırıcı (ithalatın AB'ye kayması) etkisinin yanında, ticaret yaratıcı etkisi de olacaktır. Türkiye AB'yle üyelik müzakerelerini, Avrupa Komisyonu aracılığıyla, aslında tüm AB üyesi ülkelerle yapacaktır. Bu nedenle, AB üyesi ülkeler Türkiye'nin üyeliğinin AB ve kendi tarım malları piyasalarına, AB bütçesine ve dış ticaretine etkilerini incelemeye başlamışlardır. Türkiye'nin üyeliği üçüncü ülkelere zarar verecek ticaret saptırıcı etki yaratmayacaktır. Ortak gümrük tarifesine geçişin ticaret saptırıcı (ithalatın AB'ye kayması) etkisinin yanında, ticaret yaratıcı etkisi de olmaktadır. **Rekabetçi tarım sektöründen anlaşılması gereken, tarımın, işleyen girdi piyasalarından, piyasa fiyatlarından üretim faktörlerini edinebilmesi, diğer sektörlerle bu açıdan rekabet edebilmesi**

ve ürününü makul bir karla işleyen piyasalarda satabilmesidir. 21. Yüzyılın ortalarına doğru, AB'ye (çoktan) tam üye olmuş Türkiye'nin tarımı nasıl bir görünüme kavuşmalı? Yaygın dilek, üzerinde en fazla hemfikir olunan hedef "rekabetçi bir tarım sektörü". Rekabetçi tarım sektöründen anlaşılması gereken, tarımın, işleyen girdi piyasalarından, piyasa fiyatlarından üretim faktörlerini edinebilmesi, diğer sektörlerle bu açıdan rekabet edebilmesi ve ürününü makul bir karla işleyen piyasalarda satabilmesi. Bu hedefe eksiksiz, saf biçimiyle erişilebileceğini ummak gerçekçi değil. Ancak değişiklik için bu yönde adım atılabilir. Olabildiğince hedefe yaklaşmak varolan iç ve dış şartlarda artık zorunludur.

Bugün de piyasa ile ilişkisi çok zayıf olan geleneksel işletmeler iki farklı yoldan birini seçeceklerdir. Bir kısmı tarım sektörünü terk edecektir. Bir grup da tarımda ikili bir yapı oluşturarak kendine yeterli etkinliklerini yeni ortamda da sürdürmeye çalışacaklardır. Ticari işletmelerin, istikrarlı politikalar eşliğinde, rekabetçi konuma yönelebileceklerini görüyoruz. Ancak geçimlik, yarı geçimlik diye nitelendirebileceğimiz, bugün de piyasa ile ilişkisi çok zayıf olan geleneksel işletmeler iki farklı yoldan birini seçeceklerdir. Bir kısmı tarım sektörünü terk edecektir. Diğer sektörlerle işgücü ya da yatırımcı olarak geçeceklerdir. Bir grup da tarımda ikili bir yapı oluşturarak geleneksel diyebileceğimiz, kendine yeterli etkinliklerini yeni ortamda da sürdürmeye çalışacaklardır.

Doğrudan gelir desteği hükümet tarafından 2005 yılında benimsenen kısa dönem Tarım Stratejisi'yle tasfiye edilmektedir. Doğrudan gelir desteği hükümet tarafından 2005 yılında benimsenen kısa dönem Tarım Stratejisi'yle tasfiye edilmektedir. Doğrudan ödeme hektar başına 160 YTL'den, 100 YTL'ye indirilmektedir. Artırılacak kaynağın, hayvancılık desteklerinde ve belli ürünlerde fark ödemesinde kullanılması öngörülmektedir. Bazı ürünler için doğrudan ödeme kesilmekte, ödemeler, belli girdilerin kullanımı, çevre koruma gibi şartlara bağlanmaktadır. Doğrudan gelir ödemesi görece olarak kısa bir

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

süre uygulandığından etkileri henüz tam belirmemişti. Doğrudan ödemedeki tasarruf edilen kaynakların kullanılacağı alanlarda etkisinin ne olacağı da araştırılmadığından bilinmemektedir.

Türk tarımının OTP'ye uyumunun başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için şu düzenlemeler yapılmalıdır

- i. **Kurumsal yapı, OTP'ye uyumu sağlayacak ve uygulayabilecek şekilde güçlendirilmelidir.** Bu kapsamda; devletin sorumluluğunda olan kırsal ve tarımsal faaliyetler, OTP göz önünde bulundurularak tek ve merkezi bir kuruluş (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı) tarafından yerine getirilmelidir. Tarım ve Köy İşleri **Bakanlığı çalışanlarına OTP'ye uyum konusunda özel eğitim imkanları sağlanmalı ve bakanlık yetişmiş işgücü ile güçlendirilmelidir.** Çalışanların, zamanın büyük kısmını uygulamaya yönelik olarak sahada kullanmaları sağlanmalıdır.
- ii. **Kırsal ve tarımsal sivil örgütlenme (kooperatifler, birlikler, meslek kuruluşları, şirketler vb.) OTP yükümlülüklerini yerine getirebilecek şekilde güçlendirilmelidir.** Bu kuruluşlar, yönetim ve finansman bakımından daha bağımsız bir yapıya kavuşturulmalı ve devletin bu alandaki müdahaleci rolü azaltılmalıdır.
- iii. Tarımsal üretim yanında, tarıma dayalı sanayiler ve pazarlama kanalları, özellikle tarım borsaları sistemi ve haller geliştirilmeli, ulusal pazarlarda ve topluluk pazarlarında rekabet gücü artırılmalıdır. Tarım ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasında, topluluk kural ve standartlarına uygun bir yapı oluşturulmalıdır.

Bugün Tarım, ülkelerin gelişmişlik düzeylerinden bağımsız olarak, hassas sektör olma özelliğini koruyor. Her türlü müdahale, düzenleme ve transferler hala yoğun olarak kullanılıyor. Sektörde dönüşüm ve gelişim zaman alıyor; hesaplanmış adımlarla beraber sabır gerekiyor. Tarımda dönüşüm için, her şeyden önce, zaman perspektifinin uzun,

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

zihniyetin değişime açık olması zorunludur. Her türlü değişiklik için, doğal olan genel amaç ülkenin net sosyal ve ekonomik refahının artırılmasıdır. Değişim süresince ve sonrasında, mutlak kaybedenlerin ve görelî kazananların olacağı kaçınılmazdır. **Önemli olan, kayba uğrayacaklara güvence sağlayacak sistemin kurulması ve değişime uyum gösterme fırsatının oluşturulmasıdır. Türkiye tarımında dönüşüm zorunlu hale gelmiştir. Uluslararası anlaşmalarla dünya tarım ürünleri ticaretinde korumaların daha da düşmesi beklenmektedir. Türkiye tarım ürünlerinde, istemese dahi, koruma düzeyini indirmek zorunda kalacaktır. Dünya tarım malları ticaretinin serbestleştirilmesi yönündeki gelişmeler, Türkiye için fırsatlar da yaratabilir.** AB'ye üyelik yapısal dönüşüm gerekliliğini hızlandıracaktır. Korumalar zorunlu olarak indirildikten sonra başlayacak yapısal dönüşümün olumsuz gelişmeleri gidermesi mümkün değildir. Dönüşümün indirimler bağlayıcı hale gelmeden gerçekleştirilmesi doğacak rekabet gücü kaybını önleyebilir.

Dünyada tarım ve tarımla ilişkili sektörlerin yapıları, etkileşimleriyle beraber algılanmaları da hızla değişiyor. Tarladan başlayıp tüketicide sona eren ilişkiler zincirinde üretici belirleyici konumdayken, ilişkilerdeki belirleyicilik yer değiştirdi. Köklü değişim sektörün yönetiminde ve stratejik yaklaşımlarda, her düzeyde yenilenmeyi gerektiriyor. Tarım ve tarıma dayalı sanayi, özellikle gıda sanayi, son yirmi yılda hammadde üretiminden tüketicie uzanan zincirde dinamik gelişmeler gösterdi. Önceleri tarladan başlayıp tüketicide sona eren ilişkiler yumağında, üretici belirleyici konumdayken, ilişkilerdeki belirleyicilik yer değiştirdi. Tüketici nicelik ve nitelik olarak ağırlık kazanmaya başladı. Piyasa yönlendirme akımının tersine dönmesinde, tüketicilerin ağırlıklarının artmasının yanında, tarım ve tarım-dışı lobilerin güç dengesinin tersine dönmesinin etkisi görmezden gelinemez. Sağlık, çevre ve sürdürülebilir gelişme gibi konular tarımsal üretimi ve politikaları etkilemeye başladılar ve etkilerinin artarak sürmesi bekleniyor.

Türkiye'nin de içinde olduğu, daha yapısal sorunlarını tanımlayamamış ülkeler, uluslararası ve ikili ilişkilerde

defansif tutum almaktadırlar. Dış dünyaya karşı alınan bu pozisyon içeriye yansımakta, geçmişe duyulan özlemi kabartmaktadır. Kısa döneme odaklanmış önlem ve politikalar varolan yapının sürdürülmesiyle sonuçlanmaktadır. Türkiye içeride süregelen iktisadi ve siyasi istikrarsızlık nedeniyle dünyadaki gelişmeleri maalesef ciddiyle izleyemedi. Kendi tarımına bakışını değiştirmekten kaçındı. Birkaç değişim emaresi görülse de, son yirmi yılda, hemen tüm ilgili kesimler, yapılabirlik ve kalıcı getiri analizleri yapmadan kısa dönemli çözümlere odaklanmakta ısrar ettiler. **Bu durum DTÖ-Tarım Anlaşması ve AB üyeliği gibi gelişmeleri fırsattan çok tehdit olarak algılanmasını beraberinde getiriyor.** Üzerine gidilmesi gereken sorunların kısa dönemde çözülmesi imkansız görünüyor. Tarımı ilgilendiren sermaye, kurumsal yapı, koordinasyon gibi konular yalnız tarım politikalarıyla çözülemez. Konu çok daha geniş kapsamlı ele alınmalıdır.

Kaynaklar

- 2005 Yılı İlerleme Raporu Ve Katılım Ortaklığı Belgesi Ön Değerlendirmesi. TEPAV Dış Politika
- 2006-2008 Orta Vadeli Program, DPT.
21. Yüzyıl Başlarında Türkiye Tarımının Vizyon Ve Misyonu. Y.S.Ağaoğlu, İ.H.İnan, T.Özkaya, İ.Ortaş
8. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2004 Yılı Programı-DPT
- AB Genişleme Sürecinde Türkiye Tarım Makineleri İmalat Sektörünün Değerl. Dr. Yaltırık

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

- AB Genişleme Sürecinde Türkiye TMMOB-ZMO Tarımsal Ve Kırsal Politikalar-2003 Ankara
- AB Genişleme Sürecinin Işığında Ortak Tarım Politikası. Jerzy Glucksman
- AB Müktesebatını Üstlenebilme Kapasitesi, 2002 İlerleme Raporu ve Strateji Belgesi'nin Değerlendirilmesi. Tarımsal-Kırsal Mevzuat Ve Kurumsal Yapılar. A.Urkan
- AB Ortak Tarım Politikası, Reform Süreci Ve Türkiye'ye Etkileri. G.Eraktan, N.Ören
- AB Sürecinde Türkiye Tarımı. Buğday - Mart/Nisan 2005
- AB Topluluğunda Tarımsal Ürünlere Yönelik Destekler Ve Çiftçilere Yapılan Yardımlar. F.Can
- AB Türkiye Tütün Sektörü Politikaları. F.Gülpınar
- AB Üyeliğinin Etkilerine İlişkin Hazırlanan Rapor Notu- DTM AB Genel Müdürlüğü
- AB ve Türkiye Tarım Politikalarında Değişim Eğilimleri. Prof dr.A.Şahingöz
- AB ve Türkiye Tarımında Risk Yönetim Programları. T.Dinler
- AB ve Türkiye'de Ekolojik Tarım Danışmanlık Hizmetleri. O.Özçatalbaş. Akd. Ü. Z.Fakültesi
- AB ve Türkiye'de Kırsal Yapı Ve Kırsal Kalkınma. B.Gülçubuk A.Ü.Z.F.Tarım Ekonomi Böl.
- AB'ne Adaylık Sürecinde AB Ve Türkiye Tarım Politikaları:Öncelikler-Farklılıklar-Çelişkiler. A. Sadi Ulusoy
- AB'ye Uyum Sürecinde Tarım ve Çevre.Gökhan Günaydın
- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği / AB Tarım Politikası, European Commission / Regular Report-Turkey, October 2004
- Cancun'da Zafer.Vandana Shiva. 2003
- Çerçeve Anlaşması-DTÖ Genel Konseyi 31 Temmuz 2004. Ek-Doha'nın Türk Tarımına Etkileri 2004-T.E.A.E-Bakış. Ş.Kalanlar
- Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)-2006
- DPT 2006 Yılı Programı

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

- DTÖ Doha Kalkınma Gündemi, Tarım Müzakereleri Çerçeve Metninin Türk Tarımı Açısından Değerlendirilmesi. TKB-Ankara
- DTÖ İleri Tarım Müzakereleri 2003-T.E.A.E-Bakış. T.Dölekoğlu
DTÖ ve AB'deki Gelişmeler Işığında 21.YY Türkiye Tarımı. TÜSİAD Basın Bülteni. 21.6.2005- E.Çakmak, H.Akder
- DTÖ VI. Bakanlar Konferansı, Türkiye Açısından Değerlendirme -Hongkong 13-18 Aralık 2005
- Dünya Ticaret Örgütü İleri Tarım Müzakereleri Ve Türkiye. T. Dölekoğlu, TEAE
- Dünya Ticaret Örgütü Kararları Ve Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinin Türk Tarım Politikaları Ve Gap Bölgesi Tarımına Muhtemel Etkileri. Karlı, B., Yavuz, F., Ören, M. N., Sayın C., Bilgiç, A., 2004
- Handan Soğuk, Sayı: 148, Ocak-Nisan 2001
- İktisadi Kalkınma Vakfı / AB ve Türkiye-AB İlişkileri Temel Kavramlar Rehberi,
- İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi / Avrupa Birliği ve Türkiye'de Tarım Politikası,
- İktisadi Kalkınma Vakfı Müktesebat Uyum Serisi / Avrupa Birliği'nin Ortak
- İktisadi Kalkınma Vakfı, Ekeman Ebru / 21. Yüzyılın Esiginde Avrupa Birliği'nde
- İktisadi Kalkınma Vakfı, Güngör Hande ve Soguk Handan / Avrupa Birliği
- İstanbul Sanayi Odası / Türkiye Ekonomisi 2003, Mayıs 2003
- Müktesebatı'nın Üstlenilmesine ilişkin Gözden Geçirilmiş Türkiye Ulusal Programı,
- gMüktesebatı'nın Üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal Programı, Mart 2001
- Müzakere Çerçeve Belgesinde de Kopenhagen Kriterleri Yerini Tarım Kriterlerine Bırakmıştır. Gökhan Günaydın. 2005
- Müzakere Çerçeve Belgesinin İ.K.V. Tarafından Yapılan Madde Değerlendirmesi.2005
- Ortak Tarım Politikası, Yayın No: 158, Mayıs 2000

AB Ortak Tarım Politikaları ve DTÖ Kararları

- Program ve Ajanslarına Aday Ülke Statüsüyle Türkiye'nin Katılımı, Yayın No: 164, Şubat 2001
- Tarım Politikası ve Türkiye'nin Uyumu, İKV Yayınları, Ağustos 2001
- Tarım Stratejisi 2004-2006
- Tarım Şurası Çalışma Belgesi, (29 Kasım - 1 Aralık 2004), TKB Ankara, 2005.
- Tarım ve Çevre 2004-T.E.A.E-Bakış. B.Taşkaya
- TC Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği / Avrupa Birliği
- TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı / Türkiye, Temel Ekonomik
- TC Tarım ve Köy isleri Bakanlığı Dergisi / Küreselleşen Dünyada AB'ye Girerken. Temmuz 2003
- TR83 **Samsun** Alt Bölge Tarım Master Planı-2006. B.Hekimoğlu, M.Altindeğer, N.Korkmaz
- Türk Tarımı ve Geleceği, Sayı: 143, Ocak-Şubat 2002
- Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği / Tarım Politikalarında Yeni Denge
- Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi Kitabı- 16-18 Eylül 2004- Tokat
- Türkiye-AB Tarım Müzakereleri Perspektifi, Polonya Deneyimi- J.Plewa. Nisan 2005
- Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği Kapsamındaki Bölgesel Kalkınma Programları.DPT Şubat-2005
- Yenilenme ve Türkiye'ye Etkisi, 2002